

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Alja Ritlop

**Matere, ki same skrbijo za otroka in sistemi pomoči v
primerih nasilja v družini**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2024

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Alja Ritlop

**Matere, ki same skrbijo za otroka in sistemi pomoči v
primerih nasilja v družini**

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Ana Marija Sobočan

Ljubljana, 2024

ZAHVALA

Iz srca se zahvaljujem svoji družini, ki mi je ves čas šolanja nudila neizmerno podporo,
me vzpodbujala in verjela vame.

Posebno zahvalo namenjam tudi svojemu fantu, ki mi je bil vedno največja opora.

Hvala vam za neskončno potrpežljivost, za vso podporo in vzpodbudne besede.

Zahvaljujem se mentorici, doc. dr. Ani Mariji Sobočan, za pomoč, podporo in vse usmeritve
ter za vso predano znanje pri pisanju mojega diplomskega dela.

Hvala tudi lektorici, ki je slogovno in jezikovno pregledala moje diplomsko delo.

Največja zahvala pa gre ženskam, mamam, ki so bile pripravljene sodelovati v moji raziskavi
in z mano podeliti svojo izkušnjo. Brez njihovega poguma, iskrenosti in zaupanja ta
diplomska naloga ne bi mogla zajeti pomembne problematike, ki sem se je lotila.

Njihove zgodbe so bile vir neprecenljivega znanja.

Matere, ki same skrbijo za otroka in sistemi pomoči v primerih nasilja v družini

Povzetek diplomskega dela

V svojem diplomskem delu sem se osredotočila na raziskovanje mater, ki same skrbijo za otroke, in na to, kakšni so sistemi pomoči v primerih nasilja v družini. V teoretičnem delu sem navedla, kdo so matere, ki same skrbijo za otroke, opredelila nasilje v družini in navedla vse oblike nasilja, ki se pojavljajo. Omenila sem psihično, fizično, spolno in ekonomsko nasilje. V nadaljevanju sem opredelila vzroke za nasilje v družini in kakšne so posledice nasilja v družini za ženske. Nadalje sem predstavila vlogo socialnih delavk in delavcev v primerih nasilja v družini in kakšne so njihove naloge. Podrobneje sem opisala tudi sisteme pomoči, kjer sem opisala krizne centre, varne hiše in svetovalne ter terapevtske storitve. Opredelila sem tudi sostarševstvo po nasilju, kakšne so dinamike in kakšna je vloga bivših partnerjev. V empiričnem delu sem predstavila ugotovitve, do katerih sem prišla z intervjuvanjem sedmih mater, ki same skrbijo za otroke, do česar jih je privedlo preteklo nasilje v družini s strani njihovega partnerja in so ali so bile v zadnjih petih letih uporabnice varne hiše ali katere sorodne organizacije, ki se osredotočajo na ženske, ki so preživele nasilje s strani partnerja. Vprašanja so bila povezana s preteklostjo njihovega partnerstva in kakšne izzive le-to prinaša v današnjem času. Zanimalo me je tudi, kako dolgo so že samostojne matere in kako je izkušnja nasilja vplivala na njihovo vlogo matere. Vprašala sem jih tudi, kakšna je bila njihova izkušnja s sistemi pomoči za matere v njihovi situaciji, na kakšne ovire so naletele pri iskanju pomoči, kako bi ocenile učinkovitost obstoječih sistemov in kakšne spremembe bi si želele. Izvedeti sem želela tudi, kakšno vlogo imajo družinski člani in prijatelji pri okrevanju, kako doživljajo sostarševstvo z bivšim partnerjem, ki je bil nasilen in za konec, kaj jim pomaga pri okrevanju po izkušnji nasilja v družini. Z odgovori sogovornic sem spoznala, da je materinstvo za matere, ki same skrbijo za otroke, velik izziv, še posebej za žrtve nasilja v družini. Nasilje v družini, vključno s psihičnim in včasih tudi fizičnim nasiljem, je pustilo globoke posledice na materah. Kljub tem težavam so se ženske soočale z izzivi po najboljših močeh, pri tem pa so jim pomagali prijatelji, družina in strokovnjaki, čeprav so se pogosto srečevale s pomanjkanjem razumevanja in podpore v institucijah, kot je center za socialno delo. Kljub preteklim težavam si ženske želijo srečne in mirne prihodnosti zase in svoje otroke. Pomembno je, da se obravnava nasilja v družini sistemsko spremeni in prilagodi potrebam žrtev.

Ključne besede: matere, ki same skrbijo za otroka, nasilje v družini, okrevanje po nasilju, sistemi pomoči, sostarševstvo.

Single mothers and support systems in cases of domestic violence

Graduation Thesis Abstract

My thesis focused on researching single mothers and what support systems are in place in cases of domestic violence. In the theoretical part, I have stated who single mothers are, defined domestic violence and listed all the forms of violence that occur. I mentioned psychological, physical, sexual and economic violence. I then went on to identify the causes of domestic violence and its consequences for women. I then went on to outline the role of social workers in cases of domestic violence and what their tasks are. I also described the support systems in more detail, describing crisis centres, safe houses and counselling and therapeutic services. I have also defined co-parenting after violence, what the dynamics are and what the role of ex-partners is. In the empirical part, I presented the findings that I came to by interviewing seven single mothers, who are caring for their children, as a result of past domestic violence perpetrated by their partner, and whether they are or have been in the last five years users of a safe house or a related organisation that focuses on women survivors of domestic violence. The questions were related to the history of their partnership and what challenges it brings in the present time. I was also interested in how long they have been single mothers and how the experience of violence has affected their role as mothers. I also asked them about their experience of support systems for mothers in their situation, what barriers they had encountered in seeking help, how they would rate the effectiveness of existing systems and what changes they would like to see. Additionally, I wanted to find out what role family members and friends play in their recovery, how they experience co-parenting with an ex-partner who has been violent and, finally, what helps them in their recovery after an experience of domestic violence. Through the interviewees' answers, I realised that motherhood is a very challenging experience for mothers who take care of children on their own, especially for victims of domestic violence. Domestic violence, including psychological and sometimes physical violence, has left a deep impact on mothers. Despite these difficulties, the women coped with the challenges as best they could, with the help of friends, family and professionals, although they often faced a lack of understanding and support in institutions such as the social work centre. Despite the difficulties they have faced in the past, the women want a happy and peaceful future for themselves and their children. It is important that the treatment of domestic violence is systemically changed and adapted to the needs of the victims.

Keywords: single mothers, domestic violence, recovery from violence, support systems, co-parenting.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETSKI UVOD	1
1.1. Mati, ki sama skrbi za otroka	1
1.2. Nasilje v družini	2
1.3. Oblike nasilja.....	3
1.3.1. Psihično nasilje	3
1.3.2. Fizično nasilje	4
1.3.3. Spolno nasilje.....	5
1.3.4. Ekonomsko nasilje	5
1.4. Vzroki za nasilje v družini.....	6
1.5. Posledice nasilja v družini za ženske	7
1.6. Vloga socialnih delavk in delavcev v primerih nasilja v družini	8
1.6.1. Naloge socialnih delavcev v primerih nasilja v družini.....	10
1.7. Sistemi za preprečevanje nasilja v družini	11
1.8. Sistemi pomoči v primerih nasilja v družini	13
1.8.1. Krizni centri in varne hiše.....	15
1.8.2. Svetovalne in terapevtske storitve	16
1.9. Sostarševstvo po nasilju	17
1.9.1. Dinamike sostarševstva.....	18
1.9.2. Vloga bivših partnerjev	19
2. FORMULACIJA PROBLEMA	21
3. METODOLOGIJA.....	23
3.1. Vrsta raziskave	23
3.2. Teme raziskovanja.....	23
3.3. Merski instrument.....	23
3.4. Populacija in vzorec	24
3.5. Zbiranje podatkov.....	25
3.6. Obdelava in analiza podatkov	25
4. REZULTATI.....	26
4.1. Trenutna življenjska situacija	26
4.2. Samostojna mati	26
4.3. Življenje z nasilnim partnerjem.....	28
4.4. Izzivi bivšega partnerstva	29
4.5. Sistemi pomoči.....	30
4.6. Otroci.....	35
4.7. Vloga prijateljev in družine	35
4.8. Sostarševstvo po nasilju	36
4.9. Okrevanje po nasilju v družini	37
5. RAZPRAVA	39

6. SKLEPI.....	45
7. PREDLOGI	47
8. VIRI IN LITERATURA	49
9. PRILOGE	53
9.1. Vprašalnik	53
9.2. Odprto kodiranje.....	53
9.3. Osno kodiranje	70

1. TEORETSKI UVOD

V svoji nalogi pišem o ženskah – mamah, ki so žrtve nasilja, se pa zavedam, da se lahko nasilje dogaja tudi nad moškimi, v heteroseksualnih zvezah in tudi od partnerja istega spola v istospolnih partnerstvih. V svoji diplomski nalogi bom pisala o ženskah kot najbolj pogostih žrtvah nasilja v domačem okolju.

Po podatkih statističnega urada Republike Slovenije ženske trikrat pogosteje postanejo žrtve nasilja v partnerskem odnosu kot moški, pri čemer predstavljajo tri četrtine vseh žrtev intimno partnerskega nasilja. Za intimno partnersko nasilje je značilno, da se ponavlja, ima resne posledice in se pogosteje dogaja ženskam. 28 % žensk in 20 % moških je bila kdaj koli žrtev vsaj ene vrste nasilja s strani svojega sedanjega oz. bivšega partnerja ali partnerice. Psihološko nasilje je najpogostejša oblika nasilja v partnerskih razmerjih, pri čemer ga je doživelo 26,2 % žensk in 19,7 % moških s strani trenutnega ali bivšega partnerja ali partnerice. 6,9 % žensk, ki so bile žrtve nasilja s strani partnerja, je poročalo o fizičnih poškodbah kot posledici nasilja, medtem ko je ta delež pri moških znašal 1,5 %. O psiholoških posledicah ponavljajočega se nasilja s strani partnerja ali partnerice je poročalo 6,2 % žensk in 1,1 % moških. Čeprav se spolno nasilje v partnerskih odnosih dogaja najredkeje, so ženske v tem primeru žrtve 5,6-krat pogosteje kot moški. Ženske so poročale tudi, da so bile med doživljanjem nasilja 7-krat pogosteje kot moški v strahu za življenje (Kontelj, 2022).

1.1. Mati, ki sama skrbi za otroka

Conger in Taylor (2017) navajata, da je materinska vloga lahko zahtevna tudi za tiste ženske, ki svojo vlogo opravljajo v relativno privilegiranem položaju: npr. ne materinijo same, ampak v partnerstvu, imajo močne podporne mreže (sorodstvene in nesorodstvene), imajo ekonomsko varnost in potrebna znanja itd. Vendar je materinstvo lahko še posebej zahtevno za matere, ki same skrbijo za otroke, ki so hkrati glavne za skrb in vzgojo svojih otrok ter edine, ki služijo denar v enostarševski družini. Poleg tega, da imajo pogosto manj ekonomskih virov, matere, ki same skrbijo za otroke, pogosto razpolagajo z manj čustvenimi viri zaradi zahtev vzgoje otroka brez še ene odrasle osebe (t. j. sostarša, partnerja). Visoki stresorji, kot so vsakodnevne težave, socialna izolacija in finančni pritisk, pripeljejo do visokega tveganja za čustveno stisko pri materah, ki same skrbijo za otroke (Conger in Taylor, 2017, str. 350). Van Gasse in Mortlemans (2020) v svojem besedilu govorita o

ideologiji starševstva, ki je delno zasnovana na družbeno konstruiranih predstavah o vlogah mater in očetov, pri čemer se matere pogosto prikazuje kot tiste, ki primarno skrbijo za otroke in jih vzgajajo, medtem ko se očetje pogosteje osredotočajo na finančno podporo družine. Ta ideologija, ki se delno oblikuje tudi na institucionalni ravni, na primer skozi sistem starševskega dopusta, in se lahko krepi tudi skozi individualne mehanizme, kot je situacija, v kateri mati prevzame prevladujočo vlogo pri izvajanju gospodinjskih in starševskih nalog ter pri tem omejuje vključevanje druge odrasle osebe (t. j. sostarša, partnerja), lahko včasih drugega starša izključuje iz izvajanja gospodinjskih ali starševskih nalog. Če upoštevamo to teorijo o ideologijah starševstva v povezavi s samskim starševstvom, se matere, ki same skrbijo za otroke, znajdejo v zelo težkem položaju (Van Gasse in Mortelmans, 2020, str. 4).

Nasilje v družini pogosto vodi v to, da matere prevzamejo skrb in vzgojo za otroke, saj lahko nasilje s strani intimnega partnerja oteži ali celo onemogoči sodelovanje druge odrasle osebe (t. j. sostarša, partnerja) pri izvajanju starševskih nalog (Pels, van Rooij in Distelbrink, 2015, str. 1056). Nasilje v družini je družbeni problem, ki je, čeprav dobro prepoznan, še vedno povezan z negotovostjo in tabuji. Mnoge ženske v svojih partnerskih odnosih ali v domačem socialnem okolju doživljajo psihično in/ali fizično nasilje, ki postane zanje resen problem (Flury, Nyberg in Riecher-Rössler, 2010, str. 1).

1.2. Nasilje v družini

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) opredeljuje nasilje v družini kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oz. zanemarjanje družinskega člana ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oz. povzročitelja nasilja (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008). Po Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini nasilje pomeni kršitev temeljnih človekovih pravic, med drugim pravice do življenja, varnosti, dostojanstva, zaščite pred telesnimi in duševnimi poškodbami, pravice do enakosti v družini ter do najvišjega možnega standarda telesnega in duševnega zdravja (*Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami*, 2023–2028, b. d.).

Nasilje v družini se pojavlja ne glede na socialno-ekonomski status, spol, starost, etnično pripadnost ali druge osebne okoliščine. Vključuje izkoriščanje družbene in ekonomske moči, ki ga vodi želja po prevladi in nadzoru nad drugim posameznikom. Običajno se ne pojavi

kot enkratni incident, temveč traja dlje časa in se drži dinamike ter vzorca kroga nasilja. Njegove posledice so obsežne, nasilni vzorec pa se pogosto prenaša iz generacije v generacijo. Poleg tega otrok postane žrtev nasilja, že če je priča nasilju nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje dogaja (Nasilje v družini. Kampanja Nisi okej? Povej naprej., b. d.).

Nasilje v družini se pogosto dojema kot zasebno vprašanje v družinah, vendar je razširjen družbeni problem, ki povzroča tudi skrbi za javno zdravje. Za učinkovito obravnavanje in dolgoročno zmanjšanje te težave je ključnega pomena zagovarjanje ničelne tolerance do kakršne koli vrste nasilja in uvedba ustreznih ukrepov na osebnem in poklicnem področju (Nasilje v družini. Kampanja Nisi okej? Povej naprej., b. d.).

1.3. Oblike nasilja

Plaz (2016) pojasnjuje nasilje v družini kot globoko zaskrbljujočo težavo, ki se pojavlja v različnih oblikah in vključuje fizično, psihično, spolno in ekonomsko nasilje med člani družine ali med partnerji v intimnih razmerjih (Plaz, 2016, str. 73). Namen vseh vrst nasilja je uveljavitev, povečanje ali dokazovanje moči nad žrtvijo (Plaz, 2016, str. 76).

1.3.1. Psihično nasilje

Podreka (2017) navaja, da je pri obravnavi različnih oblik nasilja pomembno začeti s psihičnim nasiljem, saj ima v medosebnih odnosih osrednjo vlogo pri oblikovanju pogojev, v katerih se lahko razvijejo, vzdržujejo in krepijo druge oblike nasilja. Psihično nasilje je tudi ena najpogostejših oblik nasilja, s katero se srečujejo ženske v intimno partnerskih odnosih (Podreka, 2017, str. 43). V začetnih fazah partnerskega odnosa lahko psihično nasilje ostane neopaženo, celo s strani žrtve. Lahko se povzroči z verbalno zlorabo, pa tudi z vedenjem ali molkom. Tišina, ki jo pogosto imenujemo "tihi dnevi", je močno orodje pri psihičnem nasilju, kjer en partner kaznuje drugega z odtegotovanjem pozornosti in namigovanjem na svojo nevrednost (Plaz, 2016, str. 74).

Psihično nasilje pogosto izhaja iz želje po prevladi v gospodinjstvu, kjer pravila ene osebe postanejo središče življenja. Storilci psihičnega nasilja pogosto prirejajo dejstva v skladu z lastnimi interesi in krivdo prelagajo na druge. Prav tako lahko spodkopavajo avtoriteto matere in podkupujejo otroke, zaradi česar se ženska počuti neustrezno v svoji vlogi matere (Plaz, 2016, str. 74–75).

Globoko škodljive posledice psihičnega nasilja, ki vpliva na percepcijo, misli, čustva in vedenje ženske ter s tem na njeno razumevanje sebe, partnerja, odnosa z njim in odnosov z drugimi ljudmi, so jasen pokazatelj kompleksnosti in resnosti tega problema. Posledice psihičnega nasilja segajo še dlje, saj negativno vplivajo na samopodobo ženske v vseh vidikih njenega življenja, vključno z zdravjem, zlasti duševnim (Psychological Violence – Full Report. SafeLives., str. 15). Posledice psihičnega nasilja so lahko utrujenost, ranljivost, tesnoba, glavoboli, napadi panike, nemoč, izguba nadzora, strah pred prihodnostjo, pomanjkanje zaupanja, jokavost, spremembe vzorcev spanja in prehranjevanja, izguba samoidentitete, dvomi o duševnem zdravju in celo o samomorilnih mislih (Plaz, 2016, str. 75).

Psihično nasilje pogosto preraste v fizično, običajno takrat, ko partner verjame, da žrtev ne bo odšla (na primer po poroki, med prvo nosečnostjo, po rojstvu prvega otroka ali ko izgubi službo in postane finančno odvisna od partnerja.) (Plaz, 2016, str. 75).

1.3.2. Fizično nasilje

Podreka (2017) fizično nasilje opredeljuje kot vsako namerno agresivno dejanje, ki je namenjeno povzročanju fizične bolečine, škode, ustrahovanja in ponižanja žrtve. V ožjem smislu se fizično nasilje razume kot namerna dejanja, ki povzročijo fizično škodo, uporabljajoč različna sredstva (Podreka, 2017, str. 49–50). Plaz (2016) natančneje opiše, da fizično nasilje nad ženskami obsega širok spekter dejanj: od klofut do brc, udarcev z glavo ob tla ali steno, davljenja, uporabe različnih predmetov za pretepanje, metanja predmetov v žrtev, napadov z nožem, lasanja in celo umorov. Povzročene poškodbe se razlikujejo glede na uporabljeno metodo nasilja, kot so ureznine, modrice, zlomljen nos, roka, rebra, poškodbe glave in opekline. Na primer: mož, ki dnevno graja svojo ženo, kritizira njeno sposobnost in sposobnost skrbeti za svoje otroke, ustvarja psihološki pritisk in s tem izvaja psihično nasilje. Pomembno je vedeti, da ima vsako fizično nasilje tudi psihološke posledice. Meja med fizičnim in psihičnim nasiljem postane zabrisana, ko se verbalna zloraba združi s fizičnim dejanjem. Na primer: ko grožnjo spremlja dvignjena roka, preide iz čisto psihičnega v fizično nasilje. To je zato, ker se bojimo bližajoče se škode in upravičeno pričakujemo, da se bo zgodila (Plaz, 2016, str. 75–76).

1.3.3. Spolno nasilje

Podreka (2017) poleg že omenjenih oblik nasilja navaja, da se v intimno partnerskih odnosih pojavlja tudi spolno nasilje nad ženskami. To je ena od oblik nasilja, ki pogosto ostane skrita, saj je zelo težko dokazljiva. Težava z dokazovanjem se pojavi že pri sami definiciji in stereotipnem razumevanju, kaj dejansko predstavlja to obliko nasilja (Podreka, 2017, str. 51). Posilstvo je medijsko najpogostejše prikazana oblika spolnega nasilja, vključuje pa tudi spolno nadlegovanje na delovnem mestu, zlorabo ranljivih posameznikov ali otrok, incest, neprimerne geste, opazke, hujskanje in podobna vedenja (Plaz, 2016, str. 76).

Plaz (2016) spolno nasilje opredeljuje kot neželeno kršitev spolne integritete posameznika, ki zajema vsa dejanja, s katerimi eden od partnerjev ne privoli. Primarni cilj spolnega nasilja ni spolni odnos ali orgazem, temveč vzpostavitev dominanc in popolnega nadzora nad žrtvijo, podobno kot pri psihičnem in fizičnem nasilju (Plaz, 2016, str. 76). Ženske se pogosto srečujejo s spolnim nasiljem svojih partnerjev, ne glede na zakonski stan ali zunajzakonsko skupnost. Posledice spolnega nasilja so lahko hude, žrtve obremenijo s krivdo, strahom pred drugimi, jezo, nenehnim občutkom nečistosti, ponižanosti, zmanjšano samozavestjo, nezaupanjem v druge, nezadovoljstvom s telesom, motnjami hranjenja, psihosomatskimi obolenji, odvisnostmi in drugo (Plaz, 2016, str. 76–77).

1.3.4. Ekonomsko nasilje

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) opredeljuje ekonomsko nasilje kot neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje zmožnosti družinskega člana pri razpolaganju z lastnimi dohodki ali premoženjem oziroma omejevanje zmožnosti razpolaganja s skupnim družinskim premoženjem (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008). Ekonomsko nasilje je lahko v obliki izvajanja popolnega nadzora nad družinskim dohodkom, določanja določene vsote denarja za gospodinjske stroške (znane tudi kot žepnina), pričakovanja, da bodo ženske ves svoj dohodek porabile za gospodinjstvo, obremenitve partnerk z odgovornostjo plačevanja za stanovanje, ki pa ga partner napiše na svoje ime; kaznovanje brezposelne ženske z odtegljajem denarja za gospodinjske stroške, onemogočanje uporabe lastnih denarnih sredstev, preverjanje prihodkov in odhodkov žrtve ter odrekanje pravice do dela ali študija (Plaz, 2016, str. 77).

1.4. Vzroki za nasilje v družini

Eden pogostih razlogov za nasilje v družini je, ko je oseba, ki povzroča nasilje, odraščala v okolju, kjer je bilo nasilje običajno. Možno je, da se storilec morda ne zaveda, da so njegova nasilna dejanja napačna, ali pa svoje vedenje racionalizira s trditvijo, da je potrebno, izzvano ali velja za normalno zaradi lastnih izkušenj, ko so bili zlorabljeni kot otrok (Nasilje v družini. Kampanja Nisi okej? Povej naprej., b. d.).

Pomembna sprememba v življenju družinskega člana, ki vpliva na celotno gospodinjstvo, kot je izguba službe ali razvoj alkoholizma, je lahko tudi razlog za nasilje v družini (Nasilje v družini. Kampanja Nisi okej? Povej naprej., b. d.).

Podreka (2017) meni, da je nasilje v družini moških nad ženskami v intimnopartnerskih odnosih eden najbolj kompleksnih in problematičnih fenomenov za raziskovanje (Podreka, 2017, str. 65). Sedmak (2006) opisuje tri prevladujoče teoretične pristope, ki preučujejo vzroke nasilnega vedenja, vključujejo družbenopolitični pristop, ki ga podpirajo predvsem feministične teoretičarke, ki poudarjajo patriarhalne vzorce in neenakosti družbene moči, ki izhajajo iz spola ter starosti, kot korenine nasilja v družinah. Poleg tega teorije, ki izhajajo iz posameznih razlagalnih modelov in psiholoških medosebnih razlik, kažejo, da je izpostavljenost nasilju v otroštvu pomemben dejavnik, ki vodi v kasnejše nasilno vedenje. Nazadnje teorije družinskih dinamik trdijo, da je nasilje posledica neučinkovite komunikacije in neustreznih strategij za reševanje medosebnih konfliktov v družini (Sedmak, 2006, str. 184).

Obstajajo številni dejavniki, ki prispevajo k nasilju v družini, pri čemer večina izvira iz nagnjenosti nasilnega posameznika, da nadvladuje, nadzoruje ali zatira drugo osebo, kar v njej vzbuja strah. Ta občutek jim običajno vcepi izkrivljeno dojemanje svoje moči ali večvrednosti (Nasilje v družini. Kampanja Nisi okej? Povej naprej., b. d.).

Sedmak (2006) je na podlagi vprašanj, ki jih je zastavila posameznikom, ugotovila, da sta alkohol in prepovedane droge najpomembnejša dejavnika, ki vplivata na nasilje v družini. V nadaljevanju sta vplivna dejavnika tudi brezposelnost in slab ekonomski položaj oziroma revščina. Vendar pa ženske v večji meri verjamejo, da so ti dejavniki pomembni vzroki. Kot razmeroma pomembni dejavniki, ki prispevajo k nasilnemu vedenju, se omenjajo težko otroštvo, nizka samopodoba, težave, povezane z delom, v manjši meri pa neizobraženost in pripadnost drugi kulturi. Po podatkih Eurobarometra več kot polovica Evropejcev in Evropejk meni, da je porazdelitev moči med spoloma temeljni vzrok nasilja, zaskrbljujoče

pa je, da skoraj polovica Evropejcev kot vzrok za nasilje dojema provokativno vedenje žensk (Sedmak, 2006, str. 184–185).

1.5. Posledice nasilja v družini za ženske

Rakovec-Sedmak (2014) ugotavlja, da imata nasilje v partnerskih odnosih in pretepanje, ki je pogosto njegov del, za žrtve posebne, dolgoročne negativne posledice na zdravje tudi po prenehanju zlorabe. Negativni učinki se lahko kažejo kot slabo zdravstveno stanje, slaba kakovost življenja in velika uporaba zdravstvenih storitev (Rakovec-Felser, 2014). Nasilje vedno vodi do psihičnih posledic, zaradi katerih ženska izgubi samospoštovanje in samozavest (Breaking through, 1989, kot navedeno v Plaz, 2016, str. 81–82). Ugotovljeno je bilo tudi, da je med ženskami, ki so kadar koli doživele fizično ali spolno nasilje, višja stopnja čustvene stiske, misli ali poskusov samomora kot med tistimi, ki ga niso doživele. Poleg tega je bilo nasilje v partnerskih odnosih povezano tudi z zlorabo alkohola in drog, motnjami hranjenja in spanja, telesno nedejavnostjo, slabo samopodobo, posttravmatsko stresno motnjo, kajenjem in samopoškodovanjem, nevarnim spolnim vedenjem, večjo izpostavljenostjo poškodbam (Rakovec-Felser, 2014).

Njen občutek varnosti je popolnoma porušen, nadomestijo ga ničvrednost, strah in občutek praznine. Ženske, ki so doživele ali trenutno doživljajo nasilje, se pogosto počutijo demoralizirane, ponižane in zelo prestrašene. Postanejo introvertirane, se imajo za grde in nevredne ter imajo lahko celo samomorilne misli. Prav tako se počutijo ponižane, osramočene, krive, negotove, neljubljene in nezaupljive. Počutijo se zmedene, ranljive ter psihično in fizično uničene, izgubijo stik s seboj in svojimi željami v življenju. Morda začnejo živeti v skladu s partnerjevimi pričakovanji in verjamejo, da je njihov položaj normalen. Opustijo upanje, da bodo živele brez nasilja, se izolirajo od prijateljev in racionalizirajo svoje okoliščine (Breaking through, 1989, kot navedeno v Plaz, 2016, str. 80–81).

Plaz (2016) opozarja, da se ženske po koncu nasilja pogosto borijo s težavami z zaupanjem, težavami pri uživanju v seksu, močno potrebo po ljubezni in naklonjenosti ter pomanjkanjem volje do življenja. Težko se sprijaznijo s tem, kar so doživeli, in morda težko verjamejo, da lahko živijo normalno življenje. Za žensko, ki se je ločila od nasilnega partnerja in se sooča s temi posledicami, je ključnega pomena, da ima ob sebi zaupanja vredno osebo, ki ji pomaga premagati strahove in ovire. Če njena negativna samopodoba

vztraja, obstaja veliko tveganje, da bo vstopila v novo nasilno razmerje (Plaz, 2016, str. 81–82).

1.6. Vloga socialnih delavk in delavcev v primerih nasilja v družini

Socialne delavke in delavci imajo pomembno vlogo v boju proti nasilju v družini nad ženskami. Nasilje v družini je med najpogostejšimi težavami, s katerimi se socialne delavke in delavci srečujejo vsak dan. Socialne delavke in delavci, ki delujejo neposredno z žrtvami, lahko zagovarjajo ženske in pomagajo zagotoviti varnost žrtev nasilja v družini in njihovih otrok (Social Workers Play Key Role in Fight Against Domestic Violence, b. d.).

Bezenšek-Lalič (2009) poudarja, da je eno od pogostih vprašanj, o katerih socialni delavci pogosto razmišljajo, kako komunicirati z žensko, ki se sooča z nasiljem, ne da bi ogrozili njeno samospoštovanje in dostojanstvo. Metode, ki jih uporabljajo strokovnjaki, lahko pomembno vplivajo na žrtvino željo po prijavi nasilja, sprožijo proces opolnomočenja in utrejo pot njeni avtonomiji (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 37). Eden od glavnih načinov, kako socialne delavke in delavci pomagajo osebam, ki so doživele nasilje v družini, je svetovanje in podporne storitve. Nasilje v družini lahko povzroči dolgotrajne psihološke travme, socialne delavke in delavci pa so usposobljeni za zagotavljanje čustvene podpore in usmerjanja, ki jim pomagajo pri zdravljenju. Socialne delavke in delavci, ki se ukvarjajo z nasiljem v družini, lahko preživelim pomagajo tudi pri oblikovanju varnostnih načrtov, vzpostavljanju zdravih meja ter krepitvi samospoštovanja in samozavesti (What does a domestic violence social worker do?, 2023).

Bezenšek-Lalič (2009) navaja, da je bistveno verjeti žrtvini zgodbi o doživljanju nasilja in jo podpirati. Na podlagi izkušenj vemo, da bo zlorabljen ženska pogosto poskušala preprečiti ali ustaviti nasilje. Začasna zapustitev nasilnega partnerja je pogosto eden od prvih korakov, ki jih naredi, da bi končala nasilje. Ta začasni odhod ni zgolj beg, ampak strateška odločitev, v kateri se ženska želi pogajati in postaviti pogoje za svojo vrnitev, kot je pričakovanje, da bo njen partner spremenil svoje vedenje. Pogosto pa se izkaže, da so partnerjeve obljube prazne, saj se nasilje nadaljuje po vrnitvi ženske. Nekatere ženske lahko prvič odidejo za vedno, druge pa se vrnejo večkrat (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 36).

Kljub tem izzivom je pomembno, da strokovnjaki izkažejo spoštovanje do ženskega poguma pri tem začetnem koraku. Seveda lahko traja nekaj časa, da dokončno prekine razmerje, a če ji na tej poti stojijo ob strani strokovnjaki, lahko zmanjša njeno toleranco do

nasilja in skrajša čas, da se odloči zapustiti partnerja. Ta podpora ji tudi pomaga, da se osvobodi izolacije, ki jo je doživela med nasiljem (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 35–36).

Bezenšek-Lalič (2009) poudarja, da je področju socialnega dela in nasilja v družini je prišlo do premika v perspektivi od gledanja na problem kot individualne patologije k njegovemu obravnavanju v smislu dinamike moči. S pristopom travmatičnih dogodkov, kot je preživetje nasilja, z vidika moči, lahko posameznike opolnomočimo, da odkrijejo lastne potenciale in vire. To zagotavlja, da niso marginalizirani ali izključeni zaradi svojih izkušenj, temveč ostanejo vključeni in integrirani v svojo skupnost. S tega vidika je cilj socialnega dela mobilizirati moči posameznika (talente, sposobnosti, znanja in možnosti) za izboljšanje kakovosti njegovega življenja. V tem okviru socialne delavke pri delu s posamezniki, zlasti žrtvami nasilja, prevzamejo temeljno prepričanje o prekinitvi nezaupanja. Pomembno je verjeti ljudem in njihovim zgodbam ter poskušati razumeti problem z njihove perspektive (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 36).

Poleg tega socialno delo priznava vpliv skupnosti, družbe in politike na položaj posameznika. Vloga socialnega delavca je, da z izkoriščanjem njegovih moči pomaga izboljšati položaj uporabnika, s končnim ciljem reintegracije, integracije in izkoriščanja vseh družbenih in osebnih zmožnosti za premagovanje posledic nasilja. Zaupnost je izjemnega pomena in od žensk se ne bi smelo zahtevati, da posredujejo osebne podatke, ki jih ne želijo deliti (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 36).

Etika socialnega dela zahteva spoštovanje in zaščito osebnih podatkov uporabnikov. To načelo velja za vse ženske, ne glede na njihovo državljanstvo, narodnost, morebitno psihiatrično diagnozo, spolno usmerjenost, hendikepiranost, starost ali druge dejavnike. Zagovorništvo žensk, ki so bile žrtve nasilja, je proces opolnomočenja, v katerem ženske dobijo podporo pri načrtovanju lastnih strategij za povečanje svoje varnosti in zagotovitev svoje prihodnosti. Strokovnjaki morajo poznati razpoložljive podporne storitve v lokalni skupnosti in ženskam v stiski olajšati dostop do teh storitev (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 37).

Pri prepoznavanju problemov in iskanju rešitev je ključnega pomena upoštevati žensko perspektivo in njeno lastno razumevanje zlorabe ter nasilja. Na področju socialnega dela bi morala biti pomoč usmerjena v pomoč ženskam, ne da bi jih ponovno viktimizirali. Tako se mora socialno delo odzvati na edinstvene potrebe vsakega posameznika, ne da bi vsiljevalo vnaprej določene rešitve ali probleme. Vsaki žrtvi nasilja je potrebno omogočiti, da sama definira zlorabo in nasilje. To je predpogoj, da lahko socialne delavke in delavci prevzamejo vlogo zaščitnika prizadete ženske (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 36–37).

Obstajajo temeljna pravila, ki so se utrdila v praksi in se nanašajo na vzpostavitev zaupnega odnosa. Ta pravila prepovedujejo opravljanje razgovora v navzočnosti družinskih članov ali prijavo policiji brez privolitve žrtve. Izvedenec se mora odzvati na pripoved žrtve in priznati njen občutek ogroženosti. Pomemben vidik načrtovanja zaščite je subjektivni občutek žrtve, da je ogrožena. Poleg tega naj se strokovnjaki v razgovoru izogibajo vprašanjem, ki žrtev obsojajo ali zanemarjajo njeno avtonomijo pri iskanju in izbiri ukrepov za rešitev njenega položaja (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 34).

Bezenšek-Lalič (2009) omenja, da je pomembno je, da storilca nasilja nikoli ne poskušamo opravičevati ali zagovarjati, ne glede na to, ali morda njegovo vedenje razumemo kot razumljivo. Pomembna je ženska, ki je morda dlje časa opravičevala storilčevo nasilje. Iz praktičnih izkušenj je znano, da strokovnjaki pogosto pristopijo k reševanju problemov z vnaprejšnjimi rešitvami in »predpišejo« dejanja, kot so ločitev, zdravila, iskanje zatočišča v varni hiši, zakonsko ali partnersko svetovanje, sprožitev sodnih postopkov. Če se ženska ne odzove na te predlagane možnosti, se lahko njene večkratne prošnje za pomoč ne upoštevajo ali pa ji zavrnejo dostop do strokovne pomoči. Te reakcije kažejo na nepotrpežljivost in željo strokovnjakov, da hitro rešijo situacijo ženske, ki lahko traja več let. Mnogi gledajo na zavračanje nasveta kot na nesodelovanje. Učinkoviteje je obravnavati, ali je zlorabljen ženska ustrezno in sproti obveščena o dinamiki nasilja v partnerskem odnosu in ali je v procesu dovolj opolnomočena, da se sooča z dilemami, kot je morebitno obsojanje tako ožje kot širše skupnosti, če se zahteva kazen za storilca nasilja. V negotovosti se bo bolj verjetno odločila za tisto možnost, ki jo že pozna (Bezenšek-Lalič, 2009, str. 35).

1.6.1. Naloge socialnih delavcev v primerih nasilja v družini

Milek Ogrinc (2016) navaja, da imajo socialni delavci na centru za socialno delo številne vloge. Nimajo le dolžnosti in odgovornosti zagotavljanja pomoči ter hitrega ukrepanja v primerih nasilja v družini, ampak so zadolženi tudi za povezovanje in usklajevanje prizadevanj različnih institucij (Milek Ogrinc, 2016, str. 176). Kot zagovorniki lahko delujejo kot povezovalci med žrtvami in sodiščem. Zagovorniki so deležni specializiranega usposabljanja o dinamiki nasilja v družini, izzivih, s katerimi se soočajo žrtve, sodnih postopkih in razpoložljivih storitvah. Ne nudijo pravnih nasvetov, vendar lahko žrtvam pomagajo pri orientaciji v sodnem postopku. Na socialne delavce se lahko obrnejo odvetniki žrtve ali obtoženca, da bi zagotovili informacije o svojih uporabnikih. Socialni delavci, ki jim je vročen sodni poziv, morajo po zakonu pričati na sodišču. Socialni delavci in

uslužbenci organov pregona pogosto sodelujejo z družinami, ki doživljajo nasilje, pri čemer imajo različne in včasih nasprotujoče si vloge (McClennen, 2010, str. 166).

McClennen (2010) razlaga, da socialni delavci opravijo oceno z namenom, da bi določili ustrezno ukrepanje v družini (McClennen, 2010, str. 166). Poteka pogovor, kjer se oceni trenutno stanje in skupaj z njo načrtuje korake za zagotovitev njene stalne varnosti v skladu z nalogami preprečevanja nasilja v družini. Poleg iskanja učinkovitih načinov njenega varovanja, strokovni delavec ali delavec sodeluje z žrtvijo in pomaga pri sestavljanju različnih dopisov in vlog. Če žrtev tega področja ne obvlada, ji lahko delavec pomaga pri vzpostavitvi komunikacije in pripravi potrebne korespondence. Če je treba žrtev premestiti v varno okolje (kot je krizni center za žrtve nasilja, varna hiša ali materinski dom), strokovna delavka ali delavec nudi pomoč pri podajanju informacij o možnih namestitvah, preverjanju razpoložljivosti in pomoči. ji pripravi načrt za varen umik (Milek Ogrinc, 2016, str. 176). Socialni delavci lahko vodijo intervencijske programe za povzročitelje nasilja, ki jim pomagajo spremeniti njihov odnos in vedenje do žrtev nasilja (McClennen, 2010, 166–167).

Pri obravnavi nasilja v družini najprej skozi storitev prve socialne pomoči CSD opravi prvi pogovor s člani in članicami družine z namenom ugotovitve konkretnih dejstev, pridobitve prvih informacij ter ugotavljanja socialne problematike posameznika oz. posameznice in družine. Če CSD ob tem ugotovi, da obstaja sum, da gre za nasilje v družini, takoj prične z obravnavo tako žrtve kot tudi povzročitelja nasilja. CSD izdela oceno ogroženosti in če oceni, da je potrebno pripraviti načrt pomoči, skliče multidisciplinarni tim. Načrt pomoči vsebuje naloge različnih organov in organizacij, dogovorjenih in usklajenih na multidisciplinarnem timu (Filipčič, 2016, str. 162).

1.7. Sistemi za preprečevanje nasilja v družini

Sodobne družbe se zavedajo, da so spremembe zakonodaje nujne za ustrežnejšo obravnavo nasilja v družini. Da pa bi bili ukrepi učinkoviti, mora biti obravnava nasilja sistemska. To pomeni, da ni dovolj le sprememba zakona ali same pristojnosti organa, temveč morajo biti spremembe nalog organov in ukrepov za zaščito žrtev usklajene ter komplementarne. Sistem preprečevanja nasilja v družini v Sloveniji ureja Zakon o preprečevanju nasilja v družini (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008).

Zakon o preprečevanju nasilja (ZPND) izrecno določa, da morajo organi in organizacije pri obravnavi konkretnih primerov nasilja prilagoditi ukrepe stopnji ogroženosti žrtve. Takšno načelo sorazmernosti je potrebno, ker so definicije oblik nasilja v družini zelo široke

in vključujejo tako življenjsko ogrožene primere kot enkratno uporabo nasilja. (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008). Načelo sorazmernosti je eno izmed temeljnih načel ZPND in zasleduje dva pomembna cilja: Državne organe zavezuje k ustrezni zaščiti žrtev pred nasiljem. Poleg tega iste oblasti omejujejo, ko posegajo v zasebnost posameznikov ali njihove medsebojne odnose. Poleg načela sorazmernosti ukrepanja ZPND poudarja tudi načelo blaginje žrtve, ki pravi, da morajo vsi organi in organizacije pri obravnavi vedno zasledovati dobrobit žrtve. Žrtev zaradi podrejenosti in psihične odvisnosti od nasilnika ne more vedno izraziti svojih pričakovanj oblastem in organizacijam, zato je njihova naloga, da dajejo predloge, kaj bi bilo njemu v prid (Filipčič, 2016, str. 157–161).

ZPND nalaga obveznost zagotavljanja pomoči žrtvam vsem organom in organizacijam, ki v okviru svojega delovanja prihajajo v stik z žrtvami. Ti organi so državni organi, javna pooblastila, izvajalci javnih služb in organi lokalnih skupnosti. Poleg tega so tudi nevladne organizacije dolžne nuditi pomoč žrtvam, seveda v okviru programov, ki jih izvajajo. Zaradi navedene določbe se nobena od naštetih organizacij ne more sklicevati na to, da ni pooblaščen za pomoč žrtvam in jih v okviru svojih pristojnosti in področja delovanja napotiti po pomoč drugim (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008).

Za podporo žrtvam je ključnega pomena hitrost ukrepanja pristojnih organov in organizacij. Praviloma se tako odloči, ko je njena varnost resno ogrožena in zato potrebuje takojšnjo pomoč. Hitrost ukrepanja je potrebna ne le zaradi njihove varnosti, ampak tudi zato, da žrtev ne izgubi zaupanja v učinkovitost organov in organizacij ter povzročitelju nasilja pošlje jasno sporočilo, da država njegovega ravnanja ne bo tolerirala. Noben organ ali organizacija (z izjemo nekaterih nevladnih organizacij) ni bila ustanovljena z edinim namenom pomoči žrtvam nasilja v družini. Soočanje z nasiljem v družini je zato le ena izmed njihovih številnih nalog. Zato je ZPND jasno določil, da mora primerom nasilja dati prednost pred drugimi nalogami, ki jih je sicer dolžan opravljati (Filipčič, 2016, str. 161).

Multidisciplinarni pristop predstavlja skupno delovanje, ki vključuje tako vladne kot nevladne organizacije. Cilj je ustvariti usklajen pristop k obravnavi nasilja v družini. Osnova sodelovanja je medsebojno obveščanje organov in organizacij, ki izvedo za nasilje v družini. Poleg tega določa, kako se posredujejo informacije o nasilju in kaj morajo vsebovati, CSD pa zavezuje, da o izvedenih dejavnostih v petih dneh obvesti organ, ki je predložil poročilo o zaznavi nasilja (Filipčič, 2016, str. 162–163).

CSD zato v ekipo vabi tiste organe, organizacije in nevladne organizacije, ki lahko s konkretnim delom in sodelovanjem pomagajo žrtvi. Gre torej za posebne strokovnjake iz različnih organov, ki skrbijo za izvajanje dela podpornega načrta, kot ga odobri ekipa na

svojih strokovnih področjih. ZPND odgovornim v odborih in organizacijah izrecno naroča, da na zahtevo CSD zagotovijo sodelovanje predstavnikov odborov in organizacij. Kljub takšni ureditvi se v praksi še vedno pojavljajo težave z oblikovanjem multidisciplinarnih timov, a je teh bistveno manj kot pred priznanjem zakonske obveznosti za zgoraj omenjeno sodelovanje (Filipčič, 2016, str. 163).

Slovenija pa ima tudi nacionalni program za preprečevanje nasilja v družini. Namen Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2023–2028 je prepoznati področja, kjer opažajo pomanjkljivosti oziroma slabo delovanje in izvesti potrebne spremembe. Prav tako želijo postaviti cilje in ukrepe za izboljšanje teh področij. Z doseganjem teh ciljev in izvajanjem ukrepov, načrtanih v resoluciji, se bodo zgodile ključne spremembe, vključno s krepitvijo in izboljšavo programov, povezanih z nasiljem v družini in drugimi oblikami nasilja nad ženskami, izboljšanjem zaščite, obravnave in podpore žrtvam, povečanjem strokovnosti zaposlenih, ki se ukvarjajo z nasiljem nad ženskami. Cilji so usklajeni z evropskimi smernicami o preprečevanju in obravnavanju nasilja v družinah in nad ženskami (*Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2023–2028*, b. d.).

Z uresničevanjem resolucije si prizadevajo za vzpostavitev raznolikih, trajnostnih in dostopnih programov socialnega varstva za žrtve nasilja v družini ter nasilja nad ženskami, vključno s programi za povzročitelje nasilja. Njihov cilj je izboljšati obravnavo, položaj in zaščito žrtev ter optimizirati postopke reševanja te problematike. Zavzemajo se za visoko usposobljene strokovnjake na področju nasilja v družini in nad ženskami ter si hkrati prizadevajo za ničelno toleranco do nasilja. Vizija vključuje posodobitev predpisov v smeri enakosti spolov, okrepitev preventive ter zagotavljanje pomoči žrtvam. Trudijo se za dostopnost kakovostnih podatkov o nasilju v družini in nasilju nad ženskami ter krepijo organizacijo preventive. Zagotavljajo zadostne kadrovske in finančne vire za trajnostno delovanje sistema. Njihova celovita strategija je usmerjena v učinkovit boj proti nasilju v družini in nad ženskami ter vzpostavitev varnega in podpornega okolja za vse vpletene (*Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2023–2028*, b. d.).

1.8. Sistemi pomoči v primerih nasilja v družini

Ignatov (2004) poudarja, da žrtve nasilja potrebujejo pomoč, saj si težko pomagajo same. Nasilje enega partnerja nad drugim ni problem samo posameznika ali njegove družine,

temveč celotne družbe oziroma države, ki bi morala imeti na voljo učinkovite oblike pomoči (Ignatov, 2004, str. 176–179).

V Sloveniji so na voljo različne oblike pomoči žrtvam nasilja. Sem spadajo prijava nasilja, iskanje varnega prostora, zdravstvena in psihosocialna pomoč, ukrepi za zaščito pred nadaljnjim nasiljem, pravna pomoč, varstvo človekovih pravic ter psihoterapevtsko ali psihološko svetovanje (Horvat in Matko, 2016, str. 243). Žrtve lahko poiščejo pomoč tudi pri centrih za socialno delo, policiji, državnem tožilstvu in zdravstvenih ustanovah (Ignatov, 2004, str. 176–179).

Žrtev ima možnost vložiti ovadbo na policijo, center za socialno delo in državno tožilstvo. Ženske najdejo varnost v varni hiši, kriznem centru za ženske in otroke, ki so žrtve nasilja, ali v materinskem domu. V primerih psihičnega, fizičnega ali spolnega nasilja je treba poiskati zdravniško pomoč, še posebej, če so žrtve telesno poškodovane, so doživele posilstvo, se soočajo z nasiljem med nosečnostjo ali imajo duševne težave, ki so posledica nasilja (Horvat in Matko, 2016, str. 243–244). Zdravstveni delavci pogosto pridejo v stik z žrtvami nasilja in praviloma poskrbijo za zdravljenje poškodb in izdajo zdravniška potrdila za uporabo v kazenskih postopkih (Ignatov, 2004, str. 178).

Nevladne organizacije, specializirane za preprečevanje nasilja, nudijo psihosocialno pomoč žrtvam. Ta pomoč vključuje prijavo in spremljanje posameznih primerov nasilja, osebno ali telefonsko svetovanje, svetovanje po pošti ali elektronski pošti, socialno zagovornišтво, skupine za samopomoč in pravno svetovanje (Horvat in Matko, 2016, str. 244–245).

Ukrepe za zaščito pred nadaljnjim nasiljem izvajajo z zakonom pooblašene državne institucije, kot so policija, CSD, tožilstvo in sodišče. Žrtve imajo tudi pravico do brezplačne pravne pomoči za uveljavljanje pravice do sodnega varstva po načelu enakosti. Odvetniki nudijo pravno pomoč žrtvam kaznivih dejanj, vključno z vlaganjem ustreznih pravnih sredstev za zaščito njihovih interesov zoper storilce v primerih nasilja v družini (Horvat in Matko, 2016, str. 245).

Primarna naloga policije je varovanje življenj, osebne varnosti in premoženja ljudi. Policisti so pogosto prvi, ki stopijo v stik z žrtvami nasilja in se pogovarjajo z vpletenimi na kraju dogodka. Pravice žrtve nasilja so, da se policija odzove na njen klic, na kraju dogodka naredi zapisnik in jo seznani z njenimi pravicami (Ignatov, 2004, str. 177).

1.8.1. Krizni centri in varne hiše

Horvat in Matko (2016) opredeljujeta varno hišo kot varen prostor na zaupni lokaciji, ki nudi zatočišče ženskam, starim 18 let in več, z otroki ali brez njih, ki so izpostavljene nasilju v svojem domačem okolju (Horvat in Matko, 2016, str. 249). Černič (2004) še dodaja, da je zagotavljanje varnosti ena od njihovih osrednjih nalog, zaradi česar so le-te, kot že omenjeno, locirane na zaupnih lokacijah (Černič, 2004, str. 184).

V Sloveniji deluje 16 varnih hiš, ki sprejemajo ženske in njihove otroke iz vse Slovenije ne glede na njihovo stalno prebivališče. Te varne hiše nudijo nastanitev, strokovno pomoč, svetovanje, zagovorništvo in spremstvo na institucije (Horvat in Matko, 2016, str. 249). Ženskam nudijo tudi pomoč pri iskanju stanovanja ali zaposlitve (Černič, 2004, str. 184).

Za začetek bivanja v varni hiši je potreben predhodni dogovor. Ženska in otroci lahko tam bivajo največ 12 mesecev in za bivanje plačujejo mesečni prispevek. Ženskam, ki pa nimajo finančnih sredstev za preživljanje, je na voljo brezplačna namestitev v varni hiši (Horvat in Matko, 2016, str. 249).

Ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje v domačem okolju, so na voljo tudi krizni centri, ki so prav tako na zaupni, tajni lokaciji, kamor se lahko ženska z otroki ali brez njih zateče vsak dan in so na voljo 24 ur na dan. V Sloveniji delujejo trije krizni centri, ki prav tako kot varne hiše sprejmejo ženske in njihove otroke iz vse Slovenije (Horvat in Matko, 2016, str. 249). Krizni center Ženska svetovalnica v Ljubljani, Krizni center za ženske in otroke v Mariboru, ki deluje pri Centru za socialno delo Maribor in Krizni center za žrtve nasilja v južni Primorski, ki prav tako deluje pri Centru za socialno delo, sta pomembna krizna centra, ki nudijo podporo ženskam in otrokom žrtvam nasilja v družini (Na Varnem, b. d.). Za razliko od varne hiše za sprejem v krizni center ni potreben predhodni dogovor (Horvat in Matko, 2016, str. 249).

Namenjen je ženskam, ki so pravkar bile žrtev nasilja s strani partnerja ali druge osebe, ali pa se znajdejo v situaciji, kjer obstaja nevarnost nasilja in potrebujejo pomoč, podporo ter možnost prenočitve v varnem okolju (Černič, 2004, str. 185). Krizni center zagotavlja ženskam podobno kot varna hiša strokovno pomoč in podporo pri urejanju njihove življenjske situacije. V kriznem centru posameznici nudijo namestitev za en mesec ali pa do takrat, ko se najde ustrezna, dolgoročnejša namestitev v varni hiši ali drugih primernih oblikah nastanitev (Horvat in Matko, 2016, str. 249).

1.8.2. Svetovalne in terapevtske storitve

Po mnenju Štirn, Dimc, Miklič, Tomažinčič in Zemljič (2017) je psihosocialna podpora ključna intervencija, ki posameznikom pomaga pri obvladovanju stresorjev, s katerimi se soočajo v različnih situacijah. Njen osrednji cilj je zagotoviti odziv na psihološke in fizične potrebe ljudi (Štirn, Dimc, Miklič, Tomažinčič in Zemljič, 2017, str. 102). Pravočasna in ustrezna psihosocialna podpora ima pomembno vlogo pri preprečevanju poglobljanja stiske in trpljenja posameznika. S pomočjo podpore lahko ljudje bolje obvladujejo stresorje ter ponovno vzpostavijo ritem vsakdanjega življenja. Prav tako jim omogoča, da znova zaživijo "normalno" življenje (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. 2016. *Psychosocial support*, kot navedeno v Štirn, Dimc, Miklič, Tomažinčič in Zemljič, 2017, str. 102).

Specializirane nevladne organizacije in centri za socialno delo nudijo psihosocialno podporo žrtvam nasilja v družini. Oblike psihosocialne podpore, ki so ljudem na voljo, so: skupine za samopomoč, zagovorništvo, osebno svetovanje, pravna pomoč in svetovanje po telefonu, pošti ali e-pošti (Štirn, Dimc, Miklič, Tomažinčič in Zemljič, 2017).

Psihosocialna podpora si prizadeva doseči več ciljev pri žrtvah nasilja. Prvič, želi opolnomočiti žrtve in seznaniti z njihovimi pravicami in različnimi oblikami podpore, ki so jim na voljo; hkrati se osredotoča na predelavo posledic nasilja, ki lahko vplivajo na vsakdanje življenje žrtve. Pomembno je tudi prepoznati in aktivirati notranje vire moči žrtve ter okrepiti njeno socialno mrežo. Psihosocialna podpora prav tako deluje na zmanjševanju posledic nasilja in tveganja za ponovno izpostavljenost žrtve nasilju. Nazadnje spodbuja tudi osebne spremembe pri žrtvi, vključno s predelavo izkušenj nasilja, razumevanjem dinamike nasilja, izboljšanjem samopodobe in samozvesti ter prevzemanjem odgovornosti za lastno življenje (Štirn, Dimc, Miklič, Tomažinčič in Zemljič, 2017, str. 103).

Za nekatere posameznike, ki so doživeli nasilje, je primerna oblika pomoči psihološko svetovanje. To jim omogoča, da izrazijo svojo stisko, delijo svoje skrbi ter pridobijo informacije o običajnih odzivih na travmatične izkušnje nasilja in njihove posledice. S tem pridobijo boljše razumevanje lastnih reakcij ter občutijo razbremenitev. V okviru svetovalnega procesa prejmejo podporo pri prepoznavanju in aktiviranju notranjih ter zunanjih virov moči in pomoči (Lavrič in Štirn (2016), v Štirn in drugi, 2017, str. 104). Namen psihoterapevtske pomoči žrtvam nasilja je podpora pri procesu okrevanja po izkušnjah nasilja (Štirn, Dimc, Miklič, Tomažinčič in Zemljič, 2017, str. 104).

V prvem koraku psihoterapevtskega procesa je ključno ustvariti občutek varnosti in zaupanja ter stabilizirati in uravnotežiti regulacijo čustev. Ko je ta občutek varnosti in zaupanja vzpostavljen, sledi druga faza, ki vključuje predelavo travmatičnih izkušenj in spominov z namenom integracije teh izkušenj in ponovne vključitve v življenje tukaj in sedaj. Cilj dela v psihoterapevtskem procesu za žrtve nasilja je možnost živeti polno življenje v sedanjosti in ne v preteklosti. Žrtve nasilja lahko poiščejo pomoč v obliki psihološkega svetovanja in psihoterapevtske pomoči pri organizacijah, ki nudijo brezplačno ali plačljivo obravnavo (Štirn, Dimc, Miklič, Tomažinčič in Zemljič, 2017, str. 104).

Ena od oblik pomoči žrtvam nasilja je tudi skupina za samopomoč, ki je namenjena ljudem, ki se zaradi določene situacije znajdejo v fizični, čustveni in/ali psihični stiski (Lampič in Horvat, 2014, str. 204). V skupino za samopomoč se lahko vključijo ženske, ki so trenutno izpostavljene nasilju v partnerskih ali drugih odnosih, kot tudi tiste, ki so v preteklosti imele izkušnjo nasilja in še vedno čutijo posledice (Lampič in Horvat, 2014, str. 209). Skupina za samopomoč je prostor, kjer se posamezniki združijo zaradi deljenja skupne stiske ali potrebe, pri čemer gre v osnovi za proces "zdravljenja ljudi s pomočjo ljudi" (Lampič in Horvat, 2014, str. 205).

Članice skupine izmenjujejo izkušnje s pogovorom, kar jim omogoča, da spoznajo, da niso edine z izkušnjo nasilja. Soočajo se z lastnimi izkušnjami nasilja ter skupaj z drugimi članicami skupine iščejo možne rešitve za aktualno nasilje in rešitve za posledice preteklega nasilja. Aktivno sodelovanje vseh posameznic, po lastni želji in pripravljenosti, jim pomaga pri spoznavanju lastne moči in sposobnosti za rešitev problemov (Lampič in Horvat, 2014, str. 208).

1.9. Sostarševstvo po nasilju

Hardesty (2017) razlaga, da se sostarševstvo po ločitvi nanaša na načine, kako se nekdanja partnerja povezujeta kot starša, vključno s sodelovanjem pri vzgoji in odločanju o otrocih ter podporo drug drugemu kot staršu (Hardesty idr., 2017, str. 2). Bistvo skupnega starševstva sta vzajemna podpora in zavezanost k usklajeni vzgoji otroka, kar je v družini, v kateri je prisotno nasilje, težko doseči (Katz in Low, 2004). Učinkovito sostarševstvo je tisto, v katerem starša zmanjšujeta konflikte, se podpirata kot starša in komunicirata o svojih otrocih (Hardesty idr., 2017, str. 2).

McGhee (2015) spodbuja pomen ohranjanja odnosov otrok z obema staršema, a daje prednost varnosti otrok. To pomeni, da je treba vsako situacijo, ki ogroža otroke, rešiti na

način, ki zagotavlja njihovo zaščito in varnost. V takšnih primerih je treba koncept starševskega sodelovanja spremeniti ali pristopiti drugače. Čeprav imajo otroci pravico vzdrževati ljubeč odnos z mamo in očetom, mora biti fizično in čustveno dobro počutje otrok vedno glavna skrb. Poleg tega je ključnega pomena zavedanje, da razlike v vzgojnih stilih drugega starša ne naredijo samodejno neprimerne, nevarne ali ogrožajočega otrokom (McGhee, 2015, str. 250–251).

Lambert (2022) razlaga, da velikokrat skupno starševstvo z bivšim partnerjem, ki je nasilen, ni mogoče in lahko postane prizorišče nadaljnje zlorabe. Umik od partnerja, ki je nasilen, običajno ne pomeni svobode pred nasiljem, ko gre za skupno skrbništvo nad otroki. Pogosto se nasilni partner, ki je običajno dominantni partner v razmerju, počuti ogroženega, ko se žrtev nasilja odloči za ločitev oz. razvezo. Zato je lahko povzročitelj nasilja pogosto jezen, celo sovražen in nasilje se lahko znova pojavi v kontekstu sostarševstva. Zato postane boljša rešitev kot sostarševstvo vzporedno starševstvo (Lambert, 2022).

Vzporedno starševstvo omogoča, da sta oba starša vključena v vzgojo, pri čemer imata starša čim manj stikov drug z drugim (Lambert, 2022). Glavna razlika med vzporednim in skupnim starševstvom je stopnja komunikacije in sodelovanja med staršema. Pri sostarševstvu starša sodelujeta pri sprejemanju odločitev in ohranjanju pozitivnega odnosa v korist svojih otrok. Pri vzporednem starševstvu se starša ločita drug od drugega, da bi zmanjšala konflikte in samostojno sprejemala odločitve. Vzporedno starševstvo je najprimernejši pristop, kadar skupno starševstvo ni mogoče zaradi velike stopnje konfliktov med starši. Pri vzporednem starševstvu starša dajeta prednost potrebam svojih otrok pred lastnimi razlikami in nesoglasji. Ta pristop vsakemu od staršev omogoča, da ima ločen odnos z otroki in samostojno sprejema odločitve. V večini primerov vzporedno starševstvo ni trajna rešitev, temveč način za obvladovanje visokih ravni konfliktov, dokler starša v prihodnosti ne bosta mogla učinkoviteje sodelovati (Eldridge, 2023).

1.9.1. Dinamike sostarševstva

Dinamika sostarševstva po ločitvi oz. razvezi je povezana z dinamiko, ki je bila prisotna pred ločitvijo oz. razvezo. To se morda zdi očitno, vendar se prepogosto domneva, da bosta starša po ločitvi ali razvezi lahko pozabila na svoje razlike in razvila zdrave odnose sostarševstva. Nasprotno, vzorci prisilnega nadzora se po ločitvi ne razblinijo samodejno in ni dokazov, da bi se sčasoma naravno razvili v sodelovalne odnose skupnega starševstva (Hardesty, Ogolsky in Akinbode, 2024, str. 138).

Hardesty in drugi (2017) so ugotovili, da so matere, ki so doživele nasilje intimnega partnerja, v letu po ločitvi poročale o najmanj kakovostnih partnerskih odnosih, več nadlegovanja in partnerskih konfliktov ter več simptomov duševnega in telesnega zdravja (Hardesty idr., 2017, str. 2). Raziskave kažejo, da je za obdobje takoj po ločitvi pogosto značilna negativna dinamika, vendar se te težave sčasoma zmanjšajo (Hardesty idr., 2017, str. 2). Za matere, ki odidejo iz odnosa, v katerem je bilo prisotno partnersko nasilje, je začetno obdobje po vložitvi vloge za razvezo polno negativne starševske dinamike. Rezultati raziskave, ki so jo izvedli Hardesty in drugi (2017) so pokazali, da so ob začetku ločitve s strani bivših partnerjev doživele največ konfliktov in nadlegovanja ter najmanj podpore in komunikacije o vzgoji otrok. Kasneje so se v prvem letu po ločitvi za te matere konflikti in nadlegovanje zmanjšali, pri čemer je bilo opaziti strm padec nadlegovanja, ki se je po začetnem obdobju ločitve upočasnil. Čeprav so matere poročale o zmanjšanju komunikacije o vzgoji otrok, se je podpora pri sostarševstvu s strani bivših partnerjev povečala (Hardesty idr., 2017, str. 12).

Obstajajo pa tudi dokazi o povezavi med vrsto nasilja intimnega partnerja in dinamiko skupnega starševstva po ločitvi (Hardesty idr., 2017, str. 4). Rezultati študije, ki sta jo izvedla Hardesty in Ganong (2006), kažejo, da je vrsta partnerskega nasilja lahko pomembna za razumevanje dinamike skupnega starševstva po ločitvi, zlasti stikov in vključenosti očetov ter nenehnih prizadevanj za ohranjanje nadzora nad materami (Hardesty in Ganong, 2006, str. 561).

1.9.2. Vloga bivših partnerjev

Smith Stover (2013) ugotavlja, da je velik delež moških, ki so aretirani in vključeni v intervencijske programe zaradi partnerskega nasilja, sestavljen iz očetov, ki kljub nasilju še naprej živijo s svojimi otroki ali imajo z njimi stalne stike (Smith Stover, 2013, str. 1).

Očetje imajo pomemben in dolgotrajen vpliv na življenje svojih otrok. So močna sila v življenju svojih otrok ne glede na to, ali so neposredno vključeni ali odsotni iz vsakdanjega življenja svojih otrok. Vpliv očetov na življenje njihovih otrok sega od družbenega, akademskega in kulturnega razvoja do telesne, čustvene in duhovne rasti njihovih otrok (Mandel, b. d., str. 2).

Čeprav je vpliv posameznega očeta na življenje in razvoj svojih otrok vedno pomemben, je lahko pozitiven ali negativen glede na odločitve, ki jih sprejme v zvezi s tem, kako komunicirati z otrokom in sostaršem. Oče je lahko izjemno pozitivna sila v življenju svojih

otrok, če postavlja ustrezne meje, je čustveno prisoten za svoje otroke, najde čas za igro in se s sostaršem spoštljivo pogaja o izzivih vzgoje. Kadar pa se odloči za zastraševanje ali napadalnost, spodkopava avtoriteto sostarša v družini, omejuje družini dostop do virov in podpore ali družinske člane obravnava kot spolne objekte in lastnino, lahko njegovo sodelovanje postane travmatično in strašljivo. Odločitev za takšno vedenje spodkopava pozitivne možnosti, ki jih ima morda kot oče (Mandel, b. d., str. 2).

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Nasilje v družini je kompleksen in pogosto prikrit problem, ki zahteva ustrezno podporo in pomoč žrtvam (Nasilje v družini - poti do rešitev, 2004, str. 98). Ko se ženska, ki je mati, odloči, da bo zapustila nasilen odnos in poiskala pomoč, mora biti slišana in razumljena tako kot ženska in kot mati (Nasilje v družini - poti do rešitev, 2004, str. 94). Ključna vloga socialnih delavk in delavcev je opolnomočenje žrtve nasilja in olajšanje njihovega procesa okrevanja (Bezenšek-Lalič, str. 37). Vendar pa po mojem mnenju obstaja potreba po boljšem razumevanju, kako žrtve, ki so matere, dojemajo in vrednotijo strokovno pomoč, ki jim je ponujena in v kakšni meri je upoštevana njihova vloga matere.

Študijsko prakso v drugem letniku sem opravljala v varni hiši, kjer sem sodelovala z ženskami, ki imajo izkušnjo nasilja. V tretjem letniku na praksi na centru za socialno delo sem delovala na področju Ukrepov za varstvo koristi otroka, kjer sem se seznanila še z drugim vidikom nasilja v družini, saj sem sodelovala primarno z materami, ki imajo izkušnjo nasilja in njihovimi otroci. Takrat sem spoznala, da je to področje, ki me zanima. Ker pa nisem vedela, kakšne oblike pomoči obstajajo za matere z izkušnjo nasilja, sem se odločila to področje podrobneje raziskati.

Namen raziskave je bil pridobiti nove uvide o izkušnjah mater, ki so žrtve nasilja v družini glede strokovne pomoči ter raziskati prednosti, slabosti in potrebe po izboljšavah v obstoječih sistemih pomoči. S pridobljenimi rezultati želim prispevati k razvoju učinkovitejših pristopov in praks za pomoč materam z izkušnjo nasilja. Ugotovitve bodo služile kot povratna informacija socialnim delavkam in delavcem ter drugim strokovnjakom, ki sodelujejo z žrtvami nasilja in jim pomagale zagotoviti, da bodo ženske v svoji vlogi matere slišane, razumljene in ustrezno podprte v procesu okrevanja.

Na temo nasilja nad ženskami je bilo izvedenih že kar nekaj diplomskih in magistrskih nalog, vendar v nobeni nisem zasledila, da bi se osredotočili na ženske in njihovo vlogo matere ter kako je zagotovljena pomoč prilagojena tej vlogi, kako so zadovoljne s samimi sistemi pomoči in kje bi si želele spremembe. Zato je moj cilj pridobiti celovit vpogled v izkušnje mater, ki so žrtve nasilja ter identificirati možnosti za izboljšave in razvoj ustreznih oblik pomoči.

Raziskovalna vprašanja

- Kako se je izkušnja nasilja v družini odrazila na materino vlogo in njeno sposobnost za skrb za otroke?

- Kako dobro so sistemi pomoči in podpore prilagojeni materam, ki same skrbijo za otroka in so izkusile nasilje v družini?
- Kakšne so ovire in izzivi, s katerimi se srečujejo matere z izkušnjo nasilja pri iskanju pomoči?
- Kakšno socialno mrežo imajo matere, ki same skrbijo za otroke po izkušnji nasilja v družini?
- Ali matere, ki imajo izkušnjo nasilja v družini, izvajajo sodelovanje z bivšim partnerjem, ki je bil nasilen?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Moja raziskava je kvalitativna, saj sem v času raziskovanja pridobila besedne opise (Mesec, 1998, str. 26). Je tudi empirična, saj sem na terenu s spraševanjem zbrala novo izkustveno gradivo (Mesec, 2009, str. 84). Osnovno izkustveno gradivo, ki sem ga pridobila v času raziskovanja, so predvsem besedni opisi in pripovedi. Raziskava je tudi eksplorativna, saj si prizadevam pridobiti nove vpoglede (Mesec, 2009, str. 80) v izkušnje mater, ki samostojno skrbijo za otroka in so hkrati žrtve nasilja v družini ter raziskati, kako obstoječi sistemi pomoči ustrezajo njihovim potrebam.

3.2. Teme raziskovanja

Tema raziskovanja moje diplomske naloge so matere, ki same skrbijo za otroke in sistemi pomoči v primerih nasilja v družini. V diplomski nalogi sem se osredotočila na več podtem, ki se navezujejo na nasilje v družini, sisteme pomoči v primerih nasilja v družini ter sostarševstvo z nasilnim partnerjem.

Prva podtema se nanaša na nasilje v družini. Pri tej podtemi so me podrobneje zanimale različne oblike nasilja, ki se pojavljajo. Izvedeti pa sem želela tudi, kaj so vzroki za nasilje v družini in kakšne so posledice.

V nadaljevanju sem se osredotočila na podteme, ki se nanašajo na sisteme pomoči, na katere se matere, ki imajo izkušnjo nasilja, lahko obrnejo. Podrobneje sem raziskala vlogo socialnih delavk in delavcev v primerih nasilja v družini, same sisteme za preprečevanje nasilja v družini in sisteme pomoči, ki pomagajo v primerih nasilja v družini.

Kot zadnjo podtemo sem raziskala sostarševstvo z nasilnim partnerjem po nasilju. Tukaj me je podrobneje zanimalo, kakšne so dinamike sostarševstva in kakšna je vloga bivših partnerjev pri sostarševstvu.

3.3. Merski instrument

Kvalitativna metoda, ki sem jo uporabila, je spraševanje; za svoj merski instrument sem uporabila vodilo za intervju, ki sem ga sestavila s pomočjo raziskovalnih vprašanj in literature na temo, ki sem jo raziskovala. Intervju je delno standardiziran odprt, kjer so

glavna, bistvena vprašanja vnaprej določena, hkrati pa sem sproti postavila kakšno dodatno vprašanje, če je bilo to potrebno, za boljše razumevanje teme. Intervju sem pred začetkom zbiranja podatkov poslala v potrditev mentorici. Vprašanja so jasna in razumljiva za intervjuvanke. Vodilo za intervju obsega sedemnajst vprašanj odprtega tipa, s pomočjo katerih sem pridobila besedne opise sogovornic in ga po potrebi med intervjuji tudi prilagodila ali postavila kakšno podvprašanje za lažje razumevanje situacije. Prvo vprašanje je nevtravno in uvodno, da sem pogovor s sogovornico začela sproščeno. Potem sem nadaljevala z vprašanjem o samostojnem materinstvu in nadalje z vprašanjem o izzivih, ki jih prinaša preteklo partnerstvo ter kako je izkušnja nasilja vplivala na vlogo matere. V nadaljevanju sem se osredotočila na sisteme pomoči, h katerim so se matere zatele, kakšna je bila njihova izkušnja z njimi in kaj bi si želele, da bi bilo drugače. Nadaljevala sem z vprašanji o podporni mreži in o sostarševstvu z bivšim partnerjem, ki je bil nasilen. Intervju sem zaključila z vprašanjem o okrevanju in današnjem počutju sogovornice kot ženske in matere.

3.4. Populacija in vzorec

Populacijo moje raziskave sestavljajo vse matere, ki prebivajo v Sloveniji in same skrbijo za otroke, do česar jih je privedlo preteklo nasilje v družini s strani njihovega partnerja in so ali so bile v zadnjih petih letih uporabnice varne hiše ali katere sorodne organizacije, ki se osredotočajo na ženske, ki so preživele nasilje s strani partnerja. Vzorec raziskave je neslučajnostni priložnostni, saj sem za intervju izbrala matere z izkušnjo nasilja v družini, ki same skrbijo za otroke in so bile pripravljene sodelovati v raziskavi.

Proces vzorčenja sem začela tako, da sem na spletu poiskala organizacije, ki sodelujejo z ženskami, ki imajo izkušnjo nasilja v družini. Dve taki organizaciji sem že poznala, saj sem v drugem letniku opravljala prakso v varni hiši in na praksi v tretjem letniku poslušala predstavitev o svetovalnici za žrtve nasilja. Organizacijam sem posredovala prošnjo za sodelovanje in tudi vabilo za uporabnice ter jih prosila, da jih posredujejo naprej uporabnicam, ki me naj potem kontaktirajo preko e-pošte ali telefona, če so pripravljene sodelovati. V vabilu sem opisala, kaj raziskujem v svoji diplomski nalogi in kako bi potekal intervju. Na to sem počakala, da so me uporabnice same kontaktirale ali me je v njihovem imenu kontaktirala organizacija, kateri sem pisala, da so mi sporočile, ali so pripravljene sodelovati v moji raziskavi. Tako sem pridobila 7 sogovornic, s katerimi sem opravila intervjuje. Sogovornice, s katerimi sem opravila intervjuje, so stare med 30 in 50 let. Tri

sogovornice imajo enega otroka, tri so matere dveh otrok, ena izmed njih pa ima štiri otroke. Štiri izmed njih so zaposlene, ostale so trenutno brezposelne. Dve izmed intervjuvank sta v času opravljanja intervjujev še vedno bivali v varni hiši, ena izmed njih je bivša stanovalka varne hiše, ostale pa so vključene v druge oblike pomoči za žrtve nasilja v družini.

3.5. Zbiranje podatkov

Metoda zbiranja podatkov je bil delno standardiziran intervju. Zbiranje podatkov sem izvedla med 12. 3. 2024 in 26. 4. 2024. Z vsako sogovornico sem se predhodno dogovorila za dan, uro in kraj srečanja. Pogovore sem opravila v svetovalnici za žrtve nasilja, v varni hiši ali v parku na klopci. Vse intervjuje sem opravila v živo, saj je bil tako meni kot sogovornicam pomemben osebni stik, ki je bil še bolj v ospredju zaradi občutljivosti raziskovane teme. Vse pogovore sem po predhodnem dogovoru s sogovornicami tudi snemala, da sem si kasneje lahko naredila dobeseden zapis. Vsem intervjuvankam sem zagotovila anonimnost in jim pred samo izvedbo intervjuja razložila namen moje raziskave in se jim zahvalila, da so pripravljene svojo izkušnjo deliti z mano.

3.6. Obdelava in analiza podatkov

Podatke sem kvalitativno obdelala. Intervjuje sem najprej iz zvočnih posnetkov pretipkala v Word. Nato sem začela z odprtim kodiranjem. Razčlenjenim izjavam sem določila pojme, kategorije, podkategorije in teme. Sorodne pojme sem razvrstila v kategorije, te pa sem nato združila še v ključne teme. Na podlagi tega sem izvedla tudi osno kodiranje, kjer sem vzpostavila hierarhijo med pojmi, kategorijami, podkategorijami in temami, kar mi je omogočilo boljši pregled nad rezultati.

4. REZULTATI

4.1. Trenutna življenjska situacija

Vse ženske, ki sem jih intervjuvala, se trenutno dobro počutijo kljub težki izkušnji, ki so jo preživele. Tri sogovornice so izpostavile, da kljub dobremu počutju še vedno pridejo naporne situacije, sploh kadar se spomnijo težkih časov za nazaj in kaj vse so pretrpele. Intervjuvanka je omenila, da kljub napornim situacijam skuša odreagirati čim bolj mirno (*Ampak probam reagirati čim bolj mirno* (D18)). Ker se še večina izmed njih vedno spopada s posledicami nasilja v družini, se pogosto pojavljajo tudi mešani občutki. Ena izmed sogovornic je omenila, da je življenje trenutno precej hektično in obremenjujoče, saj se še vedno spopada s številnimi izzivi in je vpeta v številne postopke, ki zahtevajo celega človeka (*Hektično* (F1). *To zahteva kar celega človeka pri vseh teh postopkih* (F3)). Pet sogovornic je izpostavilo, da se danes v vlogi mame in ženske dobro počutijo, saj so se skozi težke izkušnje veliko naučile in so danes zaradi tega močnejše. Dve izmed njih trenutno živita v varni hiši (*Zaenkrat sva še vedno v varni hiši* (B5). *Sicer sva tukaj že od lanskega januarja, tak da je že nekaj časa minilo* (E2)), ostale pa bivajo v hiši ali v stanovanju. Ena izmed intervjuvank je izpostavila tudi svojo službo, kjer je omenila, da je hvaležna, da ima takšno službo, da si lahko s hčerko tudi kaj privoščita, kljub temu, da je samostojna mati in vse življenjske stroške nosi sama (*Jaz hodim v službo, da si lahko kupiva tiste stvari, ki si želiva* (B13)).

4.2. Samostojna mati

Matere, s katerimi sem opravila intervjuje, so samostojne matere različno dolgo. Med sedmimi intervjuvankami so tri samostojne matere šele dobro leto, dve izmed intervjuvank že 5 let, ena izmed njih pa že 6 let. Ena izmed njih je omenila, da je samostojna mati že vse od otrokovega rojstva, saj nikoli ni bila deležna pomoči otrokovega očeta (*V bistvu jaz sama skrbim za otroka, že odkar se je rodil* (E15)). Na začetku poti samostojnega materinstva so velikokrat občutile krivdo, da so one pripomogle k nasilju in posledično k razdoru družine. Takrat so se velikokrat znašle pred situacijo, ali se bodo vdale ali postale močnejše in mnoge izmed njih so na poti samostojnega materinstva predelale travme iz preteklega nasilnega odnosa ter s tem postale močnejše. Vsekakor pa so se na poti samostojnega materinstva srečale tudi s številnimi izzivi. Izpostavile so, da so sedaj same za veliko stvari in da se

morajo dobro organizirati, da lahko vse speljejo. Samostojna skrb pa prinese tudi stroške, za katere morajo matere v večini primerov poskrbeti same. Za mater, ki ima otroka še v vrtcu, to predstavlja velik strošek, saj dokler ne bo določena preživnina, mora kriti vse stroške glede otroka sama. Kot je izpostavila sogovornica, je samostojno materinstvo tako čustveno kot tudi finančno breme (*Težko je finančno in čustveno vse stvari speljati, je veliki zalogaj* (F407)). Izziv so tudi stiki otrok v času delovnega časa, saj se mora ena izmed mater konstantno dogovarjati z delodajalcem, da mora med delovnim časom peljati hčerko na stike in to ji predstavlja velik izziv, saj je situacija zelo neugodna. Tudi v času sestankov na ustanovah se matere, ki bivajo v varni hiši, srečujejo z vprašanjem, kam dati otroka v varstvo (*Ker ti rečejo, da pridi na posvet, pa se vprašaš, kam pa naj dam otroka* (B151)). Tiste, ki so samostojne matere šele kratek čas, se srečujejo z izzivi, da ne poznajo celotne situacije samostojne matere in kako se znajti, vendar se učijo skozi izkušnje. Izrazile so, da je izziv speljati vse stvari brez hudih čustvenih reakcij, da potem tega ne prenašajo naprej na otroka (*Moreš pa znati speljat stvari že zaradi otroka, da nisi pol pred njim nek čustveno nezrel odrasel in to potem prenašaš nanj* (F119)). Predvsem ob ukvarjanju s sistemom in reševanju vseh težav, ki jih je prineslo preteklo nasilje, se matere znajdejo v stiski, da ne zmorejo vsega narediti same, saj so preobremenjene, ker so pri posledicah nasilja stvari zelo kompleksne. Povedale so, da so takoj po začetku samostojnega materinstva bile posledice nasilja najhujše. Ena izmed sogovornic ni bila sposobna iti v službo, velik napor je doživljala tudi pri opravljanju vsakodnevnih nalog, kot je skrb za otroka (*Da sem se jaz zbudila in da sem se sestavila, da sem se toliko spravila v red, da sem se lahko vstala iz postelje in poskrbela za otroka, mi je že to bil zelo velik napor* (G219)).

Izkušnja nasilja pa ni vplivala samo na njih kot na ženske, ampak tudi na njihovo vlogo matere. V času skupnega življenja s povzročiteljem nasilja so opazile, da so več svojega časa namenile bivšemu partnerju kot pa otrokom in zato so bile materinske potrebe in vloga matere večkrat zapostavljene. Po drugi strani pa so bile do otrok včasih preveč zaščitniške in popustljive, pri čemer so izpostavile, da je bilo to posledica pomanjkanja postavljenih mej s strani očeta, saj je po mnenju sogovornice mama tista, ki je bolj čustvena in ni bilo moškega lika v otrokovem življenju, da bi opravil svoj del pri vzgoji (*Ker ni bilo tistih mej, ki bi jih oče postavil* (E28)). *Vemo namreč, da bi naj mama bila tista, ki je bolj čustvena* (E30)). Nekaterе so povedale, da so po izkušnji nasilja začele bolj ozaveščati svojo vlogo matere in se naučile tudi bolje komunicirati s svojimi otroki. Začele so graditi tudi večje zaupanje s svojimi otroki in se z njimi odkrito pogovarjati o izzivih, ki jih prinaša življenje po nasilju.

S svojimi otroki so se tudi tesneje povezale in z njimi ustvarile močno in pristno vez (*Tako da izkušnja nasilja mi je najbolj dala to, da je najin odnos s hčerko še bolj trden* (F81)).

4.3. Življenje z nasilnim partnerjem

Ženske so povedale, da so se v času življenja z nasilnim partnerjem srečevale tako s psihičnim kot s fizičnim nasiljem. Začelo se je s psihičnim nasiljem, ki pa se je potem stopnjevalo v bolj ali manj vidno fizično nasilje. Zaradi psihičnega nasilja so se počutile, da so v brezizhodni situaciji, saj niso imele dovolj dokazov, da bi lahko nasilje prijavile. Počutile so se zatirane in zaradi strahu niso upale izraziti svojega mnenja. Bile so zelo razočarane, žalostne in čutile strah do partnerja. Ena izmed sogovornic je povedala, da jo je partner nadlegoval v zvezi s službo, da ga tam vara in jo klical, da ne bo previl ter nahanil sina; ona se je zaradi strahu za otrokovo dobrobit vrnila domov. (*Ko sem bila v službi, me je klical, da ne bo sina nahanil, da ga ne bo previl in sem potem letela domov zaradi tega, ker sem vedela, kaki je* (G215)).

Izpostavile so, da so tudi v času skupnega življenja bolj ali manj same skrbele za otroke in njihove obveznosti, saj se očetje sploh niso zavedali svoje vloge. Bivši partnerji so razdirali materine odnose z otroki, saj so jih pogosto napadali kar pred otroci, kar pa je povzročalo stisko tako otrokom kot tudi njihovim mamam oz. žrtvam napadov. (*Ker me je on napadal, potem pa hčerka ni vedela, kako odreagirati in na katero stran naj se postavi* (B97)).

Ponekod pa se je psihično nasilje stopnjevalo celo tako daleč, da so jim bivši partnerji začeli groziti, da bodo ubili njih in celo njihovo družino (*Če jih ne bo vzel, mi je rekel, da me bo ubil* (G166). *Grozil je tudi, da bo ubil celotno mojo družino, če ne bom delala tako, kot si je on zamislil* (B127)). Sogovornice so povedale, da so jih na ta način jih izolirali od družine in prijateljev, saj so zaradi strahu, da bo tudi njim kaj naredili, prekinile vse stike z njimi. Nekatere celo nekaj mesecev niso imele stika s svojimi bližnjimi. Ko pa so končno zbrale dovolj poguma, so se odločile, da odidejo iz nasilnega odnosa. Nekatere intervjuvanke sprva niso vedele, kako naj zapustijo situacijo, vendar so se zavedale, da se mora nekaj spremeniti in da so prav one tiste, ki bodo morale oditi. Ena izmed njih je šele po odhodu iz nasilnega razmerja spoznala, kako hudo nasilje je doživljala (*Ko pa sem odšla iz nasilnega razmerja, pa se mi je začel predvajati film za nazaj in sem začela za nazaj opazovati, kaj vse sem doživela* (D10)). Izpostavile so, da se tudi po koncu skupnega življenja nasilje ni

prenehalo, saj so povzročitelji nasilja nadaljevali preko komunikacijskih sredstev in še naprej izvajali nasilje.

4.4. Izzivi bivšega partnerstva

Odhod iz nasilnega odnosa pa ni pomenil konec nasilja, saj se je to še naprej nadaljevalo kar nekaj časa. Kot so povedale sogovornice, se po odhodu pravi boj šele začne, saj bivši partner začne še bolj izzivati, ko se zave, da je razmerja resnično konec (*Ker takrat on začne toliko bolj nagajat, ker se nekako zave da je konec* (A49)). Po mnenju sogovornic se takrat nasilje tudi stopnjuje, saj bivši partnerju uporabijo vse vrste nasilja, ki so jim preostale, saj je prisotna jezna in raznorazna čustva zaradi razhoda. Ena izmed sogovornic je izpostavila, da povzročitelji nasilja pogosto ne priznavajo svoje nasilne narave in se ne zavedajo svojih dejanj, saj vedno postavljajo sebe na prvo mesto, medtem ko so žrtve vsi okrog njega.

Mama, ki je z otrokom še kar nekaj časa vztrajala doma po tem, ko je partner odšel in preden je odšla v varno hišo, je povedala, da je bivši partner poskušal nadaljevati nadlegovanje preko drugih oseb. (*Me nadlegoval preko drugih oseb, mi podtikal druge osebe v hišo z namenom, da me zamotijo, da mi on nekaj naredi* (E172)). Bivši partnerji se tudi ne držijo prepovedi približevanja in jo pogosto kršijo kljub morebitnim kaznim, ki sledijo. Ena izmed sogovornic je povedala, da se je bivši partner vračal na njeno dvorišče, kjer ji je puščal sledi, da je bil tam, da bi jo na ta način ustraševal (*Ker je bivši partner še vedno hodil okrog hiše in mi puščal sledi, da sem vedela, da je bil tam* (G49)). Menijo, da je to posledica premilih kazni, ki jih bivši partnerji dobijo, kadar kršijo prepoved približevanja, kar je ena izmed sogovornic ubesedila takole: *Glede na to, da je moj bivši partner že skoraj 3 leta nazaj imel vzpostavljeno prepoved približevanja in jo je kršil vsaj 20-krat, niti ni padel v pripor, samo kazni je plačal vedno* (E76). Sogovornica, ki se je razšla šele pred dobrim letom, je povedala, da ima bivši partner še vedno izpade, na katere pa ona skuša odreagirati čim mirneje. Ko bivšim partnerjem ni uspelo priti nazaj preko ženske, so začeli uporabljati stike z otroki, da so lahko nadlegovali bivše partnerice. Ena izmed sogovornic je tako dobila občutek, da bivšemu partnerju sploh ni bilo v interesu, da bi preživel čas z otrokom, ampak je uporabil stike, zato da je lahko ponovno nadlegoval njo (*Zaradi tega ker se mi je vedno zdelo, da mu ni bilo v interesu, da bi bil s hčerko, ampak je pol vedno začel na mene pritiskati in sem jaz bila glavna stvar s katero se je zamotil in na predajah in drugod* (G189)). Poskusili pa so se vrniti nazaj tudi preko institucij, kot sta CSD in sodišče, kjer so iskali priložnosti, da bi ponovno vzpostavili stik s svojimi bivšimi partnerkami. Kljub prepovedi približevanja

so nekatere vseeno ohranile stik z njimi preko telefona predvsem zaradi otrok. Vendar, kot je dejala ena izmed sodelujočih, tudi če je šlo za klic, da bi se dogovorila glede stikov, se je ta pogosto končal z žaljivkami in grožnjami (*Ker tudi, če sem prejela klic od njega in sem mislila, da se želi dogovoriti za stik, so bile na drugi strani žaljivke in grožnje* (C66)). Nekatere so poskušale tudi ugoditi bivšim partnerjem v vsem, kar so zahtevali glede stikov in predaj otroka, saj so mislile, da bodo na ta način dosegle, da se bosta lahko mirno pogovarjala, a žal ni bilo tako. Tudi če so poskušale komunicirati z njim na drugačen način, je bilo to zaman, saj če se je bivši partner odločil, da je nekaj narobe, je tako tudi bilo. Zaradi tega se potem niso več javljale na klice, saj so vedele, kaj bo sledilo.

Še vedno pa se vsak dan pojavljajo novi izzivi v zvezi z bivšim partnerstvom, saj so še vedno vpete v reševanje težav z bivšim partnerjem, kar vpliva tudi na njihove občutke, saj so potem pogosto slabe volje. Vsakodnevne izzive prinašajo tudi posledice nasilja, s katerimi se srečujejo tako pri sebi kot pri svojih otrocih, saj jih je ta izkušnja zelo zaznamovala. Sogovornica je povedala, da takih stvari, ki so se dogajale, ni mogoče pozabiti in da ima vsakodnevne misli, kako bi lahko bila situacija drugačna (*Vsakodnevno pridejo misli naprej, kako bi lahko bilo drugače* (C5)). Pogosto razmišljajo o preteklosti in zakaj se je moralo tako zgoditi, kot se je, saj so si predstavljale drugačno življenje. Vendar se poskušajo postaviti na realna tla in vztrajati kljub težkim obdobjem, ki pridejo.

4.5. Sistemi pomoči

Na poti okrevanja po nasilju so se srečale tudi s sistemi pomoči, ki so namenjeni žrtvam nasilja v družini. Na tej poti so se vse najprej srečale s policijo, saj, kot so dejale, se, ko imaš izkušnjo nasilja, najprej vmešajo policisti, ki imajo žal precej omejene možnosti, saj lahko glede na njihovo presojo pridržijo povzročitelja nasilja le za določen čas ali mu izdajo prepoved približevanja, ki pa jo, kot že povedano, pogosto kršijo (*Najprej, ko imaš izkušnjo z nasiljem, se seveda vmešajo policisti* (A12). *Prva pomoč glede nasilja pa je bil potem stik s policijo.* (F87)). Sogovornica, ki je imela zelo dobro izkušnjo s policijo, je povedala, da so jo tudi ves čas klicali in jo obiskovali na domu, da so videli, da je res v redu. Ko pa se je situacija stopnjevala tako daleč, da so tudi policisti videli, da ni več izhoda, so ji svetovali, da je sedaj res že čas, da odide v varno hišo, za varnost sebe in otroka (*Takrat mi je policistka, ki me je spremljala tista 2 meseca, rekla, da zdaj pa je res že čas, da grem v varno hišo* (E51)).

Ko se pojavi nasilje v družini, kjer so prisotni otroci, pa se vključi tudi center za socialno delo, s katerim so vse izmed sogovornic imele izkušnjo. Tam so se najprej srečale s prvo socialno pomočjo, od koder so bile potem napotene naprej na ustrezno področje. Po mnenju ene izmed sodelujočih je bila ravno prva socialna pomoč tista, ki ji je zares pomagala. CSD je tisti, ki je matere največ opozarjal glede otrok in jim dajal nasvete glede njih ter jim tudi svetoval, kako postopati, če imajo otroci težave v šoli. Pri eni izmed mater je šele socialna delavka na centru za socialno delo ugotovila, da gre za nasilje v družini in jo potem napotila v svetovalnico za žrtve nasilja (*Na centru za socialno delo je gospa ugotovila, da gre za nasilje v družini in me je takrat kar sama naročila v svetovalnico* (C31)). Sodelovanje s centrom za socialno delo pa jim je velikokrat predstavljalo napor, sploh kadar so se pojavile situacije glede bivšega partnerja, kot so težave pri izvrševanju stikov ali obravnava situacij nasilja. Kljub temu so se potrudile zdržati zavoljo otrok. Glede stikov je bil tudi CSD tisti, ki je deloval z namenom, da bi opolnomočil mamo za stike, da bi predaje čim lažje stekle. Povedale so tudi, da je na centru kar nekaj dobrih oseb, ki so tam z nekim razlogom in svoje poslanstvo dobro opravljajo, vendar so te osebe po navadi res izjeme (*Tudi na CSD-ju so izjeme, ampak so to žal res samo izjeme* (F66)). Poleg pozitivnih izkušenj pa so opisale tudi precej negativnih, s katerimi so se srečale na CSD-ju. Velikokrat se jim je zgodilo, da so jim zapletali stvari in niso dobile neke jasne informacije. Ena izmed sogovornic je opisala tudi, da jo je zelo zmotilo, da so ves čas govorili v dvojini, češ ker starša sta dva, čeprav je bila ona ves čas sama na sestankih. Dve izmed mater sta omenili tudi, da ne marata besede opolnomočiti, saj so jima jo ves čas postopkov ponavljali na CSD-ju (*To besedo opolnomočiti imajo zelo radi, ampak meni pa grede vse kocine pokonci, ko jo slišim* (G73)). *Ker ko slišim besedo opolnomočenje, se kar naježim in dobim pike, ker so mi to nonstop ponavljali na CSD-ju* (F39)). Ko so se matere znašle v kriznih situacijah in niso znale, kako ravnati, so od socialnih delavk na centru dobile odziv, da pretiravajo in da situacija ni tako huda, kot se jim zdi. Ves čas so imele tudi občutek, da je CSD tam zato, da jih nadzoruje in opazuje, če bodo kaj narobe naredile ali kaj napačnega rekle otrokom. Z vseh strani so ves čas poslušale, da tako pač je in da socialne delavke morajo tako narediti po uradni dolžnosti. Dobile so občutek, da socialne delavke govorijo samo tisto, kar so jih naučili, saj povedano ni imelo smisla v njihovi situaciji. One so bile tiste, ki so morale socialne delavke prepričevati, da bivši partner govori laži, ker so one vse njegove izjave vzele za resnične in jih zapisale; ko pa so jih žrtve nasilja vprašale, ali so preverile, če to vse drži, so samo odgovorile, da one niso sodišče, da bi preverjale resničnost izjav (*Oni so pač vse njegove izjave zapisali in ko sem jim rekla, če so preverili, če so te izjave resnične, so samo*

odgovorili, da oni niso sodišče, da bi preverjali resničnost izjav (F206)). Ampak ženske vedo, da so tudi socialne delavke tiste, ki bodo na neki točki odločale o zadevi in bi bilo ustrezno, da se pozanimajo, kaj je resnično in kaj ne. Sogovornici se je na sestanku pripetilo, da je bivši partner nad njo začel izvajati psihično nasilje, socialni delavki, ki pa sta bili prisotni, sploh nista odreagirali in je potem bila ona tista, ki ga je morala miriti. Takrat je dobila občutek, da so neizkušene za take situacije in se ne znajo vživeti v situacijo ter razumeti žrtve (Takrat sem dobila ravno ta občutek, da so neizkušene za take situacije, brez tega občutka za sočloveka, da se ne znajo vživeti v situacijo in razumeti žrtve (F218)). Ko ena izmed mater ni uredila stikov očeta z otrokom, so ji celo poslali obvestilo, da sumijo na zanemarjanje otroka in da se mora priti zagovarjat na CSD. A ona stikov ni uredila zato, ker je izvedela, da oče izvaja nasilje tudi nad otrokom, vendar CSD temu ni želel prisluhniti in je samo omenjal očetove pravice ter da ima oče pravico videti otroke. Eno izmed sogovornic je zelo zmotilo, da so na CSD-ju prednostno urejali stike, namesto da bi upoštevali, da je otrok žrtev nasilja tudi, če je bil samo priča nasilju očeta nad mamo (Če je otrok priča nasilju, prvo kot prvo, delajo hudo napako, da primarno urejajo stike (E117)). Velikokrat se jim je zgodilo, da otroci niso želeli na stike, a so jih morale peljati, ker je CSD tako zahteval.

Zgodilo se je tudi, da je sogovornica odšla na sodišče, kjer so ji povedali, da naj prinese zraven zapisnike s centra za socialno delo, o katerih pa sogovornica ni imela pojma, saj nikoli na CSD-ju ni dobila nobenega zapisnika. Ko se je potem z namenom pridobitve zapisnika odpravila na CSD, pa je bil tam odgovor socialne delavke, da oni tega ne delajo, ker to ni v njihovi praksi ter da na sodišču že znajo kaj povedati o primeru iz glave. Kot ovira se jim je pojavilo to, da ko so nekaj časa že sodelovale s CSD-jem in so že poznali njihovo zgodbo, jim niso bili na voljo za pomoč, ko so se znašle v stiski in so jih potrebovale, saj jih več niso jemali resno. Kot oviro so navedle tudi to, da so socialne delavke dostopne samo na uradne dneve, one pa so pomoč potrebovale tudi izven uradnih delovnih ur, vendar socialne delavke takrat zanje niso bile dosegljive (*Ampak ti rabiš takrat, v tistem trenutku pomoč, ne čez pol ure ali pa čez en dan ali pa en teden ali pa takrat, ko bo ona dosegljiva (F185)).* Zmotilo jih je tudi to, da so se socialne delavke na področjih dela z nasiljem pogosto menjevale in so morale vedno znova novim socialni delavkam razlagati o svoji težki izkušnji, kar jim je predstavljalo velik stres. Ženske so predlagale številne spremembe, ki bi jih želele videti na CSD-ju. Želele bi si, da bi bilo več pogovarjanja o nasilju na vseh področjih CSD-ja, da bi se ženske opogumile in spregovorile o nasilju in potem tudi vedele, kam se obrniti po pomoč (*Več pogovorov z ženskami na različnih področjih, da bi te dobile pogum, da bi spregovorile o nasilju in vedele kam se obrniti po pomoč (D68)).* Bolj bi se

morali prilagoditi posameznim primerom in biti bolj prilagodljivi. Kadar gre za delo s povzročitelji nasilja, bi si želele, da bi na tem področju delali moški, ki bi po njihovem mnenju lažje delali s povzročitelji nasilja, saj žensk velikokrat ne jemljejo resno. Predvsem pa bi si želele, da bi bile kot matere bolj upoštevane, sploh v postopkih, kadar se govori o koristi otroka, saj menijo, da kot matere najboljše vedo, kaj so njihovi otroci preživeli in kaj potrebujejo. Da bi upoštevali tudi, da je otrok žrtev nasilja že samo, če je bil priča in bi tudi otroka povprašali, ali si želi imeti stike z očetom ali ne in upoštevali tudi njegovo mnenje.

Ena izmed mater je sodelovala tudi z društvom DNK, kjer je pridobila veliko koristnih informacij in napotkov za življenje. Povedala je, da imajo tam tudi svoje pravnike, ki so specializirani za področje nasilja in ki so tudi njej pomagali na obravnavah na sodišču ter pri branju sklepov sodišča. To, da je ob sebi na sodišču imela nekoga, ki je razumel, kako delujejo sodišča in kako se mora vesti, ji je zelo veliko pomenilo (*In takrat ti res veliko pomeni, da imaš ob sebi nekoga, ki razume in da nisi sam* (F165)).

Zelo pozitivno izkušnjo je sogovornica imela tudi s SOS telefonom, kjer ji je najbolj pomagalo, da so bili iskreni in ji povedali tako, kot je (*Ta iskrenost na SOS telefonu je meni zelo pomagala, mogoče komu ne bi, ampak meni pa je. Veliko raje slišim, da tako pač je, da tak je sistem* (F32)). Iskreno so ji povedali, da ima premalo dokazov za primer in da tega sodišče ne bo sprejelo. Zelo zadovoljna je bila tudi zato, ker so tam bili strokovnjaki, ki imajo veliko izkušenj z žrtvami nasilja in so točno vedeli, kako postopati ter opogumiti žrtev, da je naredila prvi korak. Na SOS telefonu imajo možnost žrtve poklicati po telefonu, lahko pa imajo svetovanja tudi tam, kot jih ima ena izmed mater. Veliko pa vlagajo tudi v to, da javnost ozaveščajo o nasilju, ker ljudje še zmeraj ne verjamejo, koliko nasilja je med nami.

Pomoč so iskale tudi pri psihologih, ki so jih obiskovale kar v sklopu centra za socialno delo. Kasneje pa so začele obiskovati tudi individualne psihoterapije v svetovalnici za žrtve nasilja. Tam so s pomočjo psihoterapevke predelale vse v zvezi z nasiljem, dotaknile so se tudi travm iz otroštva in delale na svoji vlogi matere. Takoj na začetku terapij je bilo v ospredju nasilje in vse, kar se je dogajalo z bivšim partnerjem, da so se naučile, kako predelati stvari in se spopasti s stresnimi situacijami. Vse, ki so obiskovale katero izmed svetovalnic za žrtve nasilja, so tam imele same pozitivne izkušnje in niso imele nobene pripombe. Je pa se ena izmed sodelujočih v raziskavi srečala z oviro, da je eno izmed društev ni želelo vključiti zaradi tega, ker je kot priča oz. žrtev vključena v kazenski postopek in so ji rekli, da oni ne želijo imeti v obravnavi nikogar, ki je v kakršnemkoli kazenskem postopku (*Pa me ne želijo vključiti zaradi tega, ker sem kot priča oz. žrtev vključena v kazenski postopek in ne želijo imeti v obravnavi nikogar, ki je v postopku* (B68)).

Tri izmed mater so bivale ali še vedno bivajo v varni hiši, kjer se počutijo domače in sprejeto. Ko so začele bivati v varni hiši, so občutile olajšanje, saj so lahko končno zadihale in se umirile (*Ko sem se jaz enkrat znašla v varni hiši, sem vsaj začela dihati kot človek* (B146)). Tam so pridobile osnovne informacije, kako naprej in kaj je treba narediti za naslednji korak. Mati, ki ima otroka s posebnimi potrebami, je povedala, da je v varni hiši zelo zadovoljna, saj so se jima zelo prilagodili in upoštevali sinovo diagnozo ter prilagoditve, ki jih potrebuje. Nobena izmed njih ni imela povedati ničesar negativnega o varni hiši, samo ena izmed njih bi si želela, da bi v varni hiši imeli tudi svojega psihologa, s katerim bi se lahko pogovarjala na bolj terapevtski način in bi bolje razumel njeno psihično stanje.

Vse izmed sogovornic so imele izkušnjo s sodiščem, saj so morale urediti formalnosti ob razvezi in kasneje vse v povezavi z nasiljem v družini ter stiki otroka z očetom. Dve sogovornici sta s sodiščem imeli zelo pozitivno izkušnjo, saj sta bili kot materi upoštevani pri mnenju o stikih otroka z očetom. Jih je pa zmotilo predvsem to, da so postopki na sodišču zelo dolgi in trajajo tudi več let, vmes pa sprejemajo samo začasne odredbe. Mati, ki ima določeno sostarševstvo je povedala, da na sodišču ni bil upoštevan njen glas, ampak samo to, kar je povedala socialna delavka (*Saj so bolj upoštevali to, kar je rekla socialna in ne, kar sem rekla jaz kot mama* (D56)).

Ovire so našle v celotnem sistemu, menijo, da je velika ovira neznanje oz. nevednost strokovnjakov v vseh ustanovah, s katerimi so imele stik. Ženske so imele občutek, da so na poti naletale na toliko ovir, da sploh ni več izhoda in da so bile institucije nezainteresirane, da bi jim nudile ustrezno pomoč, ki jo matere po izkušnji nasilja potrebujejo. Največ sprememb bi si želele glede pomoči samostojnim materam, saj je tu največ primanjkljajev; da bi dobile nasvete glede postopkov v zvezi z nasiljem, kako vse izpeljati in kako postopati. Želele bi si tudi, da bi oblikovali skupine ali celo kak spletni portal, kjer bi bili združeni različni strokovnjaki, ki bi jim lahko pisale za nasvet ali odgovor na vprašanje, na katerega same ne znajo odgovoriti (*Lahko bi se naredil tudi nek portal, kjer bi bili iz vseh teh strok na nekem skupnem mestu, kjer bi lahko bil v stiku z njimi in bi ti lahko pomagali* (F259)). Na tem mestu bi si matere z izkušnjo nasilja lahko podelile svoje zgodbe, sploh tiste, ki so že predelale izkušnjo in bolje vedo, kako se zadeve lotiti (*Pa da bi mogoče tudi kakšne mamice, ki so že naprej ven iz tega nasilja in ki so že toliko na sebi naredile, da bi zmogle iz prve roke svetovati tem mamicam, ki so na začetku* (F263)).

4.6. Otroci

Ker so materam najpomembnejši njihovi otroci, so mi veliko povedale tudi o njih in se mi je zdelo prav, da tudi to naslovim. Kot sem že omenila, so otroci bili posredno žrtve nasilja, saj so bili priča nasilju očeta nad mamo, kar je tudi pri njih pustilo številne posledice. Tudi materam se je zdelo pomembno, da so prišle do zavedanja, da imajo tudi otroci izkušnjo nasilja (*Pomembno mi je bilo zavedanje, da nimam samo jaz izkušnje, ampak jo imata tudi onadva, ki sta bila priča nasilju* (C46). *Če je otrok prisoten pri nasilju, je to vsekakor tudi nasilje nad njim* (E126)). Matere so opisovale, da imajo otroci probleme z zaupanjem novim ljudem, ki jih ne poznajo. Otroci so se zelo začeli zapirati vase in niso želeli govoriti o nasilju, ki se je dogajalo doma, kar pa je potem močno vplivalo na njihovo produktivnost v šoli. Mati, ki je kasneje izvedela, da oče izvaja nasilje tudi na otrokom, je po stikih otroka z očetom opazala, da je zelo tih in da noče govoriti o dogajanju pri očetu ter da je šele čez nekaj let razkril, kaj se je zares dogajalo. Otroci so se potem velikokrat bali iti na stike z očetom, saj so imeli težko izkušnjo, da je oče pretepal mamo (*Seveda parkrat se je sin bal iti tja, prav držal me je in govoril, da on ne bo šel na stik, ker je ati mamico tepel* (E143)). Po njihovih izkušnjah so ti stiki za otroke bili zelo obremenjujoči. Matere so potem ugotovile, da je najpomembnejši odkrit pogovor z njihovimi otroki in se sedaj poskušajo čimbolj odkrito z otroki pogovoriti o vseh preteklih izkušnjah in novih izzivih, ki jih prinaša življenje po nasilju v družini.

4.7. Vloga prijateljev in družine

Pri soočanju s posledicami nasilja so veliko vlogo imeli tudi prijatelji in družina žrtve nasilja. Sogovornice so povedale, da so jim bili tako čustvena kot v nekaterih primerih tudi materialna/finančna podpora, saj so jim v najtežjih obdobjih nudili streho nad glavo in jim bili v oporo. Še danes, ko se znajdejo v težki situaciji, jim najbolj pomaga pogovor z družino in prijatelji. Tri sogovornice so bile v času nasilja z njimi največ v telefonskem kontaktu, saj so se jih bale obiskovati zaradi groženj s strani povzročitelja nasilja, da bo škodoval tudi njihovim bližnjim (*Ampak, saj tako kot sem rekla je bilo to bolj po telefonu že na koncu* (B191)). Velikokrat so potem prekinile tudi stike z družino, a so jih po odhodu iz nasilja ponovno vzpostavile in so sedaj z njimi v zelo dobrem odnosu. Bližnji so jim tudi večkrat svetovali, kaj narediti v določeni situaciji, saj so one velikokrat bile čustveno preobremenjene in niso znale ustrezno odreagirati v dani situaciji. V času vseh postopkov

na sodišču in drugod jim je veliko pomenilo, da so imele ob sebi ljudi, ki so jih podprli in na katere so se lahko zanesle. Po mnenju sogovornic je bila podpora bližnjih ključna, da so odšle iz nasilja in speljale vse potrebne postopke. Ženska, ki je s svojim otrokom nastanjena v varni hiši, čez vikend večkrat obišče svoje starše, kjer skupaj preživijo čas v naravi. V dveh primerih so starši žrtve tisti, ki so prevzeli predaje otroka na stik, saj imajo povzročitelji nasilja še vedno prepoved približevanja do žrtev nasilja (*Zdaj predaje otroka na stik prevzemata moja mama in sestra* (F297)). V enem izmed primerov sta starša žrtve nasilja podala tudi prijavo nasilja nad otrokom, saj sta na predaji opazila, da oče izvaja nasilje nad otrokom. Tako prijatelji kot družina so bili sogovornicam v času nasilja in na poti okrevanja v veliko pomoč ter podporo. Vse sogovornice so povedale, da so jim večkrat svetovali, ko same niso našle pravega odgovora in jim nudili čustveno podporo, da so lahko predelale izkušnje in se spopadle z vsemi izzivi, ki jih je prineslo življenje po nasilju v družini.

4.8. Sostarševstvo po nasilju

Od sedmih sogovornic, s katerimi sem govorila, imata samo dve izmed njih vzpostavljeno sostarševstvo z bivšim partnerjem. Pri eni materi sostarševstvo sploh ni mogoče, saj je bivši partner v zaporu brez pravice do skrbništva in stikov. Mati, ki prav tako nima vzpostavljenega sostarševstva, je povedala, da je šla v stran od partnerja zato, ker je bil partner nasilen do nje in posredno tudi do otroka in da s takim človekom ne more sodelovati niti v primeru sostarševstva. Druga mati, kjer prav tako sostarševstvo ni vzpostavljeno, je povedala, da sploh ni šla urejati stikov in preživnine, saj je bil to edini način, kako je lahko zaščitila otroka, saj je na sodišču naletela na gluha ušesa in so na vsak način želeli vzpostaviti stike kljub temu, da se je izkazalo, da oče izvaja nasilje tudi nad otrokom (*Ker nimamo stikov in tega urejeno, ker sem jaz na ta način želela zaščititi otroka in to je bil edini način* (G135)). V večini primerov imajo otroci le stike z očetom, vendar še to ne poteka tako, kot bi moralo. Sogovornice so ugotovile, da očetje uporabljajo stike za to, da bi jim nagajali, ne pa da bi si dejansko želeli preživeti kvaliteten čas s svojimi otroki. Intervjuvanke z bivšimi partnerji v večini primerov ne komunicirajo, ampak imajo urejeno komunikacijo preko CSD-ja, ali pa je za stike določena tretja oseba, v večini primerov so to starši žrtve. Kjer pa starša vseeno komunicirata glede otrok, komunikacija poteka striktno samo glede stikov in nujnih zadev glede otrok. Otroci pa imajo vedno možnost poklicati svojega očeta, če tako želijo, kar jim matere tudi omogočijo (*Otrok pa ima možnost komunikacije z njim, jaz ji tudi rečem, da ve, da lahko pokliče očeta, kadar želi, da bo dobila telefon od mene, da se lahko umakne tudi*

na samo, če želi (F353)). Tam, kjer je sostarševstvo vzpostavljeno, je ena izmed mater na začetku imela precej težav pri komunikaciji z bivšim partnerjem, saj je vedno postavljala v ospredje njuno zvezo in težave, ki sta jih imela, ni pa se fokusiral na njiju kot starša in na njuno sodelovanje v dobrobit otrok. Situacija se je sedaj po enem letu, odkar imata vzpostavljeno sostarševstvo, umirila in se lahko mirno dogovarjata (*Po enem letu se je to izboljšalo in se končno lahko dogovoriva in sporazumeva kot starša* (C63)). Kljub trenutno urejenemu sostarševstvu pa se ena izmed sogovornic boji, kako bo v prihodnosti, da bo oče nagajal pri stikih in ne bo otroka pripeljal ob dogovorjenem času in bo imela glede tega veliko problemov. Pri tem se najbolj boji, da bo to zelo negativno vplivalo na otroka in njegovo počutje (*Ampak se na dolgi rok bojim, da bo zelo nagajal pri teh stikih* (B242)).

4.9. Okrevanje po nasilju v družini

Za konec me je zanimalo, kaj ženskam pomagam na poti okrevanja po nasilju in kaj so njihove želje ter upanja za prihodnost. Štiri sogovornice so povedale, da na pretekle izkušnje skušajo gledati pozitivno in prerezati s preteklostjo na način, da predelajo stvari in gredo naprej ter na tem znanju, ki ga imajo, gradijo naprej. Skušajo se zavedati izkušnje in tega, kar se je zgodilo ter iz tega potegniti najboljše (*Skušam potegniti najboljše iz izkušenj* (C8). *Jaz večkrat rečem, da vsaka izkušnja te nekaj nauči in ti nekaj da. In pravijo, da se vsaka stvar zgodi z razlogom* (F37)). Kot ženska in mama se na poti okrevanja že počutijo precej bolje, vendar še vedno delajo na sebi in pridobivajo moč za prihodnost. Povedale so, da kot matere sedaj veliko več časa posvetijo otrokom in preživijo z njimi čim več časa, kolikor se le da, saj jim je bilo v preteklosti to velikokrat odvzeto zaradi pozornosti, ki so jo morale nameniti bivšemu partnerju. Skozi učenje iz lastnih izkušenj so postale odločnejše, samozavestnejše in predvsem močnejše. Ponosne so nase, da so prišle do te točke, da lahko svoje izkušnje podelijo brez joka in da jih znajo bolje ubesediti. Čutijo velik ponos, da so toliko stvari zmogle predelati in iti naprej. Kot matere so se naučile poslušati sebe, bolj spremljajo svoje reakcije, iz česar so se tudi veliko naučile o sebi kot materi. Skozi predelavo izkušnje so spoznale tudi nove ljudi s podobnimi izkušnjami, s katerimi se lahko poistovetijo in so druga drugi v pomoč ter podporo. Uteho so našle v knjigah, v naravi, v poslušanju glasbe in učenju novih stvari. Sogovornice so povedale, da veliko delajo tudi na sebi, predelavi svojih čustev in travm, da bi s tem pomagale sebi in posledično tudi svojim otrokom, saj bodo lažje skupaj z njimi predelale tudi njihove izkušnje. Največ pa jim pomeni mir in mirno življenje, saj tega prej niso imele in jim je to sedaj res neprecenljivo (*Saj se*

mogoče čudno sliši, ampak ko človek gre čez tako težko izkušnjo nasilja, mu največ pomeni mir (B227). Upam samo, da bo mir (E189)). Ena izmed sogovornic je poudarila, da ji veliko pomenijo tudi takšni pogovori, kot ga je imela z mano skozi intervju, da podeli svojo izkušnjo naprej in upa, da bo kdo te stvari prebral in da bo tej osebi to pomagalo na poti okrevanja (*Ko so me kontaktirali iz društva, sem takoj rekla, da podelim svoje izkušnje z vami, ker mogoče bo kaj pomagalo, mogoče bo katera ženska, ki ima podobno izkušnjo, kake stvari prebrala in bo ji pomagalo na poti okrevanja (F385)).*

Tri sogovornice so omenile, da bi si v prihodnosti želele novo zvezo, vendar bi bile pri tem zelo previdne, da bi izbrale pravega partnerja. Sogovornica, ki si v prihodnosti želi novega partnerja, je povedala, da si želi, da bi bil ta zanesljiv, miren in ljubeč ter da bi ji pomagal pri otrocih, saj bi bilo tako vse skupaj veliko lažje (*Sicer bi rekla, da bi si želela partnerja, ljubečega, zanesljivega, mirnega partnerja, ker bi bilo skupaj zelo lažje (G229)).* Ena izmed žensk je že v novi zvezi, za katero je povedala, da je veliko boljša kot prejšnja in da se z novim partnerjem lahko odkrito pogovarjata in si zaupata (*Sem tudi že v novi zvezi, ki je dosti boljša, kot je bila prejšnja (D7)).*

Za prihodnost si želijo, da bodo še naprej živele mirno in srečno življenje. Želijo si doseči vse zastavljene cilje, ki jih imajo glede sebe, življenja in otrok. Mati štirih otrok si želi, da bodo njeni otroci zrasli v zdrave odrasle osebe in da bodo njene hčerke izbrale pot drugačno od njene ter da bodo uspešne v svojem življenju. (*Za prihodnost bi si želela, da imajo moji otroci zdravo odraslo dobo in da hčerke ne bodo šle po moji poti in da bodo uspešne (A183)).* Vse pa si za otroke najbolj želijo, da jim bodo dale največ, kar lahko in z njimi preživele veliko časa ter jim nudile vso svojo ljubezen. Sogovornice so povedale, da želijo življenje zaživeti na polno in nadoknaditi vse izgubljene trenutke, ki so jih zaradi nasilja izgubile. Pretekle izkušnje pa jim bodo služile kot opomin in motivacija za svetlejšo prihodnost.

5. RAZPRAVA

Conger in Taylor (2017, str. 350) navajata, da je materinstvo lahko še posebej zahtevno za matere, ki same skrbijo za otroke, ki so hkrati glavne za skrb in vzgojo svojih otrok in edine, ki služijo denar v enostarševski družini. Enako se je pokazalo tudi v moji raziskavi. Matere so namreč povedale, da so same za veliko stvari in da je potrebna dobra organizacija, da lahko vse zmorejo same. Obrazložile so tudi, da imajo veliko stroškov, za katere morajo v večini primerov poskrbeti same. Ob ukvarjanju z reševanjem težav, ki jih je prineslo preteklo nasilje, se matere znajdejo v stiski, kako vse opraviti same, saj so zaradi posledic nasilja preobremenjene. Samostojno materinstvo je tako čustveno kot tudi finančno breme, kar izpostavlja tudi Conger in Taylor (2017, str. 350), ki pravita, da matere, ki same skrbijo za otroka, razpolagajo z manj čustvenimi viri zaradi zahtev samostojne vzgoje otroka.

Bivši partnerji so rušili materine odnose z otroki, saj so jih pogosto napadali pred njimi, oni pa v takšnih situacijah niso znali reagirati. Katz (2015, str. 70–72) razlaga, da se podpora med materami in otroki lahko zmanjša zaradi negativnih učinkov nasilja v družini na matere same. Kot navaja, lahko matere zaradi slabega duševnega zdravja, izgube nadzora nad materinstvom in taktik manipulacije s strani storilcev težko ohranjajo močne in pozitivne odnose s svojimi otroki. To so opazile tudi ženske, s katerimi sem opravila intervjuje. V času skupnega življenja s povzročiteljem so opazile, da so več svojega časa namenile bivšemu partnerju, zaradi česar so bile njihove materinske potrebe pogosto zapostavljene, kar pa je vplivalo na njihovo vlogo matere.

Pogovor o času skupnega življenja pa je razkril tudi vrste nasilja, ki so ga ženske prestale. Sprva so doživljale psihično nasilje, ki je kasneje v nekaterih primerih preraslo v bolj ali manj očitno fizično nasilje. Vse pa so doživljale psihično nasilje, ki je, kot razlaga Podreka (2017, str. 43), ena najpogostejših oblik nasilja, s katero se srečujejo ženske v intimnopartnerskih odnosih. Kot navaja Plaz (2014, str. 74) lahko v začetnih fazah partnerskega odnosa psihično nasilje ostane neopaženo celo s strani žrtve. To se je zgodilo tudi eni izmed sogovornic, ki je šele po odhodu iz nasilnega razmerja spoznala, kako hudo nasilje je doživljala. Nekje je psihično nasilje eskaliralo v tolikšno grožnjo, da so jim bivši partnerji zagrozili s smrtjo tudi njihovih družinskih članov. S tem so jih izolirali od svojih najbližjih, saj so se zaradi strahu pred morebitnimi posledicami odločile prekiniti vse stike. Tudi po koncu partnerske zveze se nasilje ni prenehalo, saj so povzročitelji nasilja nadaljevali z nasiljem preko komunikacijskih sredstev.

Kot so povedale intervjuvanke, se po odhodu pravi boj šele začne, saj bivši partnerji začnejo še bolj provocirati, ko spoznajo, da je razmerje resnično končano. Takrat se nasilje običajno stopnjuje, saj uporabljajo vse možne oblike nasilja, ki so jim na voljo, pri tem pa so prisotna jeza in druga čustva zaradi razhoda. Po mnenju sogovornic povzročitelji pogosto ne priznavajo svoje nasilne narave in se ne zavedajo posledic svojih dejanj, saj vedno dajejo prednost svojim potrebam, medtem ko so žrtve vsi okrog njih. O tem govori tudi Plaz (2016, str. 74–75), ki razlaga, da psihično nasilje izhaja iz želje po prevladi v gospodinjstvu, kjer se pravila ene osebe postavijo v središče življenja, pri čemer storilci psihičnega nasilja prirejajo dejstva v skladu z lastnimi interesi in krivdo prelagajo na ljudi okrog sebe.

Vsak dan se pojavljajo novi izzivi v povezavi z bivšim partnerstvom, saj so še vedno vpete v reševanje težav z bivšim partnerjem. Izzive pa prinašajo tudi posledice nasilja, s katerimi se srečujejo, saj jih je izkušnja nasilja v družini zelo zaznamovala in vplivala na njihovo počutje. Kot navedeno v *Breaking through* (1989, kot navedeno v Plaz, 2016, str. 80–81) se ženske, ki so doživele nasilje, pogosto počutijo demoralizirane, ponižane in zelo prestrašene. Počutijo se zmedene, ranljive ter psihično in fizično uničene, izgubijo stik s seboj in svojimi željami v življenju. Tudi sogovornice pogosto razmišljajo o preteklosti, o razlogih, zakaj se je moralo tako zgoditi, saj so si predstavljale drugačno življenje.

Z raziskovanjem življenja po nasilju v družini pa smo s sogovornicami prišle tudi na temo sistemov pomoči, s katerimi so se srečale. Kot opišeta Horvat in Matko (2016, str. 243) so žrtvam nasilja v Sloveniji na voljo različne oblike pomoči. Sem spadajo prijava nasilja, iskanje varnega prostora, zdravstvena in psihosocialna pomoč, ukrepi za zaščito pred nadaljnjim nasiljem, pravna pomoč, varstvo človekovih pravic ter psihoterapevtsko ali psihološko svetovanje. Večinoma so se sogovornice v začetku srečale s policijo. Vendar so povedale, da ima policija žal precej omejene možnosti, saj lahko glede na njihovo presojo pridržijo povzročitelja nasilja le za določen čas ali mu izdajo prepoved približevanja. Kot pove Ignatov (2004, str. 177), so policisti pogosto prvi, ki stopijo v stik z žrtvami nasilja in se pogovarjajo z vpletenimi na kraju dogodka. Kot še doda, so pravice žrtve nasilja, da se policija odzove na njen klic, na kraju dogodka naredi zapisnik in jo seznani z njenimi pravicami.

Ko se pojavi nasilje v družini, kjer so prisotni otroci, se vključi tudi center za socialno delo, s katerim so imele izkušnjo vse sogovornice. Kot razlaga Filipčič (2016, str. 162) CSD pri obravnavi nasilja v družini najprej skozi storitev prve socialne pomoči opravi prvi pogovor s člani in članicami družine z namenom ugotovitve konkretnih dejstev, pridobitve prvih informacij ter ugotavljanja socialne problematike posameznika oz. posameznice in

družine. Tudi sogovornice so se na CSD-ju najprej srečale s prvo socialno pomočjo, od koder so bile potem napotene naprej na ustrezno področje. Storitve prva socialna pomoč je bila tudi tista, ki jim je najbolj pomagala. Glede stikov je bil tudi CSD tisti, ki je deloval z namenom, da bi opolnomočil mamo za stike, da bi predaje čim lažje stekle. Sodelovanje s centrom za socialno delo je pogosto predstavljalo napor, še posebej v situacijah, ki so se nanašale na bivšega partnerja. Kljub temu pa so se potrudile zdržati zaradi otrok. Poleg pozitivnih izkušenj so opisale tudi precej negativnih, ki so jih doživele pri sodelovanju s centrom za socialno delo. Pogrešale so individualen pristop in razumevanje njihove situacije, saj so se počutile, da so obravnavane po standardnih postopkih, ki niso upoštevali njihovih izkušenj in posledičnih težav. Bezenšek-Lalič (2009, str. 36–37) razlaga, da bi na področju socialnega dela morala biti pomoč usmerjena v pomoč ženskam, ne da bi jih ponovno viktimizirali; in da se mora socialno delo odzvati na edinstvene potrebe vsakega posameznika, ne da bi vsiljevalo vnaprej določene rešitve ali probleme. Nekatere so opazile pomanjkanje empatije in nezmožnost sočutja s strani socialnih delavk še posebej, kadar so se znašle v težkih situacijah. Poleg tega so bile frustrirane zaradi poudarka na urejanju stikov med otroki in bivšimi partnerji, ki so povzročali nasilje, ne da bi ob tem upoštevali varnostne pomisleke in čustveno dobrobit otrok. Težavo so predstavljale tudi nejasne komunikacije, neskladje med dejanji in izjavami ter občutek, da niso bile ustrezno slišane ali razumljene s strani socialnih delavk. Ocenile so, da je bil poudarek CSD-ja na formalnih postopkih in upoštevanju očetovih pravic bivših partnerjev, medtem ko so bile njihove izkušnje nasilja in potrebe njih in otrok pogosto spregledane. To je ustvarilo občutek nepravičnosti in nezaupanje v institucijo, ki bi jim morala nuditi podporo in zaščito. Saj je, kot navaja Bezenšek-Lalič (2009, str. 35), pomembno, da storilca nasilja nikoli ne poskušamo opravičevati ali zagovarjati ne glede na to, ali morda njegovo vedenje razumemo kot razumljivo. Pomembna je ženska, ki je morda dlje časa opravičevala storilčevo nasilje.

Ženske so se soočale z več ovirami pri sodelovanju s CSD-jem. Pogrešale so doslednost in dostopnost do pomoči, saj so se počutile, da jih niso jemali resno, ko so enkrat že spoznali njihovo zgodbo. Zmotilo jih je tudi to, da so bile socialne delavke nedostopne zunaj uradnih delovnih ur. Prav tako jih je motilo, da so se socialne delavke pogosto menjevale, kar jim je povzročilo dodaten stres in oteževalo komunikacijo, saj so morale svoj primer razlagati znova in znova. Poleg tega so izpostavile potrebo po večji prilagodljivosti in individualnem pristopu pri obravnavi primerov nasilja v družini. Želele bi tudi večji poudarek na pogovorih o nasilju na vseh področjih CSD-ja, da bi tako ženske zbrale pogum, da bi spregovorile o nasilju. Želele bi si tudi večjo upoštevanje njihove vloge kot mater in otrokove

dobrobiti v postopkih, ki se nanašajo na družinsko nasilje ter da se ne bi forsirali stiki, če si otroci tega ne želijo.

Psihoterapije v svetovalnicah za žrtve nasilja so se izkazale kot izjemno pozitivne izkušnje za matere po izkušnji nasilja. Kot razlagajo Štirn, Dimc, Miklič, Tomažinčič in Zemljič (2017, str. 104), psihoterapevtski proces vključuje predelavo travmatičnih izkušenj in spominov z namenom integracije teh izkušenj in ponovne vključitve v življenje tukaj in sedaj. Cilj dela v psihoterapevtskem procesu za žrtve nasilja je možnost živeti polno življenje v sedanjosti. Tako so se tudi intervjuvane ženske skozi terapevtski proces osredotočile na predelavo svojih izkušenj z nasiljem, pa tudi obravnavo morebitnih travm iz otroštva ter vlogo matere. Terapevtsko delo je bilo usmerjeno v reševanje stresnih situacij in predelavo dogajanja z bivšim partnerjem, kar jim je omogočilo, da so se naučile učinkovito spopadati z izzivi.

Horvat in Matko (2016, str. 249) razlagata, da varne hiše nudijo nastanitev, strokovno pomoč, svetovanje, zagovorništvo in spremstvo na institucije. Bivanje v varni hiši se je izkazalo kot zelo pozitivna izkušnja za tri matere, ki so tam bivale ali še vedno bivajo. Občutile so olajšanje in mir, saj so se tam počutile domače ter sprejeto. V varni hiši so prejele osnovne informacije o nadaljnjih korakih in pridobile podporo, ki so jo potrebovale. Ena od mater je poudarila, kako zadovoljna je s prilagoditvami varne hiše glede na potrebe njenega otroka s posebnimi potrebami. Nobena izmed njih ni izrazila negativnih izkušenj z varno hišo, le ena izmed njih bi si želela dodatno terapevtsko pomoč v obliki psihologa v sklopu varne hiše.

Kot opišeta Horvat in Matko (2016, str. 245), ukrepe za zaščito pred nadaljnjim nasiljem izvajajo z zakonom pooblašene državne institucije, kot so policija, CSD, tožilstvo in sodišče. Tako so tudi vse sodelujoče v raziskavi imele izkušnje s sodiščem v zvezi z razvezo in nasiljem v družini ter stiki otroka z očetom. Dve sogovornici sta imeli pozitivno izkušnjo, saj sta bili upoštevani kot materi pri odločanju o stikih otroka z očetom. Kljub temu so jih motili dolgi postopki na sodišču, ki trajajo več let, pri čemer se sprejemajo le začasne odredbe. Ena mati je izpostavila, da na sodišču ni bil upoštevan njen glas, temveč samo mnenje socialne delavke.

Ovire, s katerimi so se soočale ženske, so bile povezane z neznanjem in nevednostjo strokovnjakov v institucijah, s katerimi so imele stik. Občutile so, da institucije niso bile dovolj zainteresirane za nudenje ustrezne pomoči materam po izkušnji nasilja. Največje spremembe bi si želele v podpori samostojnim materam, kjer bi potrebovale nasvete glede postopkov v zvezi z nasiljem ter kako se spopasti s težavami. Želele bi si več dostopnih

informacij, kot so skupine za podporo ali spletni portal, kjer bi lahko dobile nasvete od različnih strokovnjakov na enem mestu in delile svoje izkušnje z drugimi materami, ki so že šle skozi podobne izkušnje in se soočile s podobnimi težavami. Kot je navedeno v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (2008), pa se sodobne družbe zavedajo, da so spremembe zakonodaje nujne za ustrežnejšo obravnavo nasilja v družini. Da pa bi bili ukrepi učinkoviti, mora biti obravnavo nasilja sistemska. To pomeni, da ni dovolj le sprememba zakona ali same pristojnosti organa, temveč morajo biti spremembe nalog organov in ukrepov za zaščito žrtev usklajene in komplementarne.

Prijatelji in družina so igrali ključno vlogo pri soočanju s posledicami nasilja. Kot navajajo Ogbe, Harmon, Van Der Bergh in Degomme (2020), je podpora prijateljev in družine za žrtve nasilja v družini temelj okrevanja, saj zagotavlja tako čustveno kot praktično pomoč, ki je bistvena za njihovo okrevanje in dolgoročno dobro počutje. Intervjuvankam so nudili čustveno, materialno in finančno podporo še posebej v najtežjih obdobjih, ko so žrtvam zagotavljali streho nad glavo in oporo. Med nasiljem so bile ženske z bližnjimi večkrat v telefonskem stiku, zaradi groženj povzročiteljev nasilja, da bodo škodovali njihovim bližnjim. Po odhodu iz nasilja so ponovno vzpostavile stik z družino in prijatelji, ki so jim pomagali z nasveti in čustveno podporo, kar je bilo ključno za njihovo okrevanje. Bližnji še danes pogosto pomagajo pri predajah otrok na stike in v nekaterih primerih so celo prijavili nasilje nad otrokom. Podpora prijateljev in družine je bila bistvena za uspešno soočanje z izzivi življenja po nasilju.

Od sedmih sogovornic imata samo dve vzpostavljeno sostarševstvo z bivšim partnerjem. Druge matere, ki nimajo sostarševstva, so se izogibale urejanju stikov zaradi zaščite otrok pred nasiljem. Mati, ki prav tako nima vzpostavljenega sostarševstva, je povedala, da je zapustila partnerja zaradi njegovega nasilja do nje in posredno tudi do otroka ter da s takim človekom ne more sodelovati niti kot sostarš. S tem se strinja tudi Lambert (2022), ki navaja, da velikokrat skupno starševstvo z bivšim partnerjem, ki je nasilen, ni mogoče in lahko postane prizorišče nadaljnje zlorabe. Kot še dodaja, umik od partnerja, ki je nasilen, običajno ne pomeni svobode pred nasiljem, ko gre za skupno skrbništvo nad otroki. Kjer so stiki z očetom urejeni, očetje pogosto uporabljajo stike za nagajanje, namesto da bi preživljali kvaliteten čas z otroki. Komunikacija med žrtvami in bivšimi partnerju poteka preko CSD-ja ali tretjih oseb. Tam, kjer komunikacija poteka, je omejena na nujne zadeve glede otrok. Pri vzpostavljenem sostarševstvu so težave pri komunikaciji in izpolnjevanju obveznosti glede otrok, vendar so se nekateri primeri sčasoma izboljšali. Kljub urejenemu sostarševstvu ostajajo skrbi glede prihodnjih težav in negativnega vpliva nerednih stikov na otroke.

Ženske, ki so doživele nasilje, se na poti okrevanja osredotočajo na predelavo preteklih izkušenj in gradnjo boljše prihodnosti. Poskušajo pozitivno gledati na preteklost in iz nje potegniti najboljše ter se na izkušnjah učiti. Počutijo se boljše, postajajo odločnejše, samozavestnejše in močnejše. Veliko časa preživijo z otroki, ki jim prej ni bil na voljo zaradi nasilja in časa, ki so ga posledično morale nameniti partnerju. Poudarjajo pomen čustvene in materialne podpore družine in prijateljev, ki so jim bili v najtežjih trenutkih v veliko pomoč. Uteho so našle v knjigah, naravi, poslušanju glasbe in učenju novih stvari. Skozi izkušnje so spoznale novi ljudi s podobnimi izkušnjami, kar jim je prineslo dodatno podporo. Najbolj cenijo mir in mirno življenje, saj prej tega niso imele.

Za prihodnost si želijo mirno in srečno življenje ter doseči zastavljene cilje za sebe in svoje otroke. Pričakujejo, da bodo svojim otrokom dale največ, kar lahko, preživele z njimi veliko časa in jim nudile vso svojo ljubezen. Nekatere želijo vzpostaviti nove, zdrave in ljubeče zveze. Življenje želijo živeti na polno in nadoknaditi vse izgubljene trenutke, ki so jih zaradi nasilja izgubile, pri čemer jim bodo pretekle izkušnje služile kot opomin in motivacija za svetlejšo prihodnost.

Menim, da je bila moja raziskava z vidika metodologije uspešna, saj sem dobila odgovore na vsa zastavljena raziskovalna vprašanja. Način obdelave podatkov in tudi sama izbira kvalitativne metode za raziskovanje se mi zdi ustrezna, saj sem z besednimi opisi dobila veliko več podatkov, kot če bi izbrala kvantitativno metodo, kjer bi zbirala samo številske podatke. S tem ko sem ženskam zastavila odprta vprašanja, sem jim dala veliko več možnosti, da skozi odgovore podelijo svoje edinstvene izkušnje in tudi svoje razmišljanje. Ker pa sem intervjuje opravila samo s sedmimi ženskami, ocenjujem, da je vzorec premajhen, da bi rezultate lahko posplošila na celotno populacijo slovenskih mater, ki po izkušnji nasilja same skrbijo za otroke. Kljub temu pa sem iz pridobljenih zgodb pridobila zanimive ugotovitve, ki se povezujejo s teorijo in tudi kažejo na potrebne spremembe v obstoječih sistemih pomoči za matere po izkušnji nasilja. Kot bodoča socialna delavka se zavedam, kako pomembno je, da skušamo razumeti žrtve nasilja in jim pomagati na njihovi poti okrevanja.

6. SKLEPI

- Materinstvo v enostarševskih družinah je lahko izjemno zahtevno, saj so matere, ki same skrbijo za otroke, izpostavljene tako čustvenemu kot finančnemu bremenu. Poleg vzgoje otrok morajo prevzeti večino gospodinjskih in finančnih obveznosti, kar lahko vodi v preobremenjenost in stres.
- Izkušnje nasilja v družini lahko zaznamujejo žrtve nasilja in vplivajo na njihovo počutje. Nasilje v družini močno vpliva tudi na odnose med materami in otroki, saj so matere pogosto podrejene svojim partnerjem in jim namenijo večino svojega časa in energije.
- Po koncu partnerskega razmerja se nasilje pogosto stopnjuje, saj povzročitelji poskušajo ohraniti nadzor in povzročiti dodatno škodo žrtvam.
- Ženske, ki so doživele nasilje, so pogosto soočajo s številnimi ovirami pri sodelovanju s CSD-ji. Te vključujejo pomanjkanje empatije in razumevanja, nejasne komunikacije, otežen dostop do pomoči ter neskladje med formalnimi postopki in dejanskimi potrebami žrtve.
- Psihoterapije v svetovalnicah za žrtve nasilja so se izkazale kot izjemno pozitivne izkušnje za matere po izkušnji nasilja. S pomočjo psihoterapevtk so predelale travme nasilja in delale na prihodnosti.
- Izkušnje mater, ki so bivale ali še vedno bivajo v varni hiši, kažejo, da je to lahko izredno pozitivna izkušnja. Občutki olajšanja, miru in sprejetosti, ki so jih izkusile v varni hiši, so pomagali k okrevanju in občutku varnosti.
- Pomanjkljivosti v sistemu pomoči za žrtve nasilja, kot so omejene možnosti policije, pomanjkljivo razumevanje s strani centrov za socialno delo ter dolgotrajni in nejasni postopki, ustvarjajo številne ovire pri dostopu žrtev do potrebne pomoči.
- Matere, ki so bile žrtve nasilja, se različno odločajo glede vzpostavljanja sostarševstva z bivšim partnerjem. Medtem ko nekatere imajo vzpostavljeno sostarševstvo, se druge izogibajo urejanju stikov zaradi zaščite sebe in otrok pred nadaljnjim nasiljem.
- Čustvena in materialna podpora bližnjih igra ključno vlogo pri okrevanju žrtev nasilja. Ta podpora lahko pomaga žrtvam pri premagovanju težav in je bistvena za uspešno soočanje z izzivi življenja po nasilju.
- Kljub preteklim izkušnjam se žrtve osredotočajo na pozitivno gledanje na prihodnost, gradnjo boljšega življenja in vzpostavljanje novih, zdravih odnosov.

Pomembno je tudi učenje iz preteklih izkušenj in vztrajanje pri doseganju zastavljenih ciljev.

7. PREDLOGI

Na podlagi prebrane literature in izhajajoč iz vseh informacij iz raziskave sem prišla do naslednjih predlogov, ki bi pripomogli materam, ki same skrbijo za otroke, na poti okrevanja po nasilju:

- Potrebno je, da se materam po izkušnji nasilja nudi čim več podpore, tako čustvene kot tudi v smislu varstva otrok in zagotavljanja ustrezne pomoči. Materam je potrebno zagotoviti pomoč pri vsakodnevnih izzivih, kot so spopadanje z izzivi in nudenje varstva za njihove otroke. V ta namen bi lahko organizirali varne prostore ali programe, kjer bi matere lahko začasno pustile svoje otroke, če bi potrebovale čas zase. To bi lahko bilo v obliki varstva v varnih hišah, z izkušenimi prostovoljci ali v obliki subvencioniranega varstva, ki bi bilo na voljo skozi cel dan.
- Za matere po izkušnji nasilja bi lahko organizirali svetovanja, kjer bi krepile svojo vlogo matere s fokusom na okrevanju po nasilju. To bi lahko izvajale svetovalnice za žrtve nasilja ali nevladne organizacije, ki se ukvarjajo z nasiljem.
- Ker se nasilje po razvezi pogosto stopnjuje, bi ženske bilo potrebno naučiti, kako postopati v takih situacijah. Policija bi lahko izvajala preventivne delavnice za ženske, kjer bi jih naučili, kaj narediti, če bivši partner ponovno začne izvajati nasilje ali jih ustrahovati.
- Glede na številne ovire, na katere so ženske naletele pri sodelovanju s CSD-ji, bi predlagala, da se organizira čim več svetovanj za socialne delavke, kjer bi se naučile, kako pravilno ravnati z žrtvijo nasilja v družini, na kaj morajo biti pozorne in da bi upoštevale vse pomembne vidike dela z žrtvami nasilja. Predlagam tudi vzpostavitev posebnih usposabljanj za socialne delavke, ki bi se osredotočila na razvijanje empatije, razumevanja do žrtev in da je pomembno verjeti žrtvini zgodbi, izboljšanje komunikacijskih veščin in uskladitev formalnih postopkov z dejanskimi potrebami žrtev nasilja.
- Policija, centri za socialno delo, sodišča in druge institucije bi morale tesneje sodelovati in si izmenjevati informacije o žrtvah nasilja, da se zagotovi celostna podpora in pomoč. To vključuje tudi multidisciplinarne sestanke za izmenjavo izkušenj in dobre prakse.
- Pospešiti bi bilo potrebno sodne postopke, kadar gre za primere nasilja v družini. Uvesti bi bilo potrebno hitre postopke za obravnavno primerov nasilja v družini, ki bi zagotovili hitro in učinkovito pravno zaščito žrtev, hkrati pa bi bili postopki jasni

in razumljivi za vse vpletene strani. Pri tem bi bilo potrebno pospešiti postopke glede določanja preživnine, da bi s tem materam olajšali finančno breme samostojnega materinstva.

8. VIRI IN LITERATURA

- Bezenšek-Lalič, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Černič, P. (2004). *Neinstitucionalne oblike pomoči žrtvam nasilja*. V Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D. & Plaz, M. (ur.) *Psihosocialna pomoč ženskam, otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. (str. 181–190). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Eldridge, B. (2023). Co-parenting vs. Parallel Parenting: *DIV-IDE*. Pridobljeno 2. 4. 2024 s <https://www.div-ide.com.au/coparenting-parallel-parenting/>
- Filipčič, K. (2002). *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.
- Filipčič, K. (2016). Zakonodaja na področju preprečevanja nasilja v družini v Sloveniji. V Veselič, Š., Horvat, D. & Plaz, M. (ur.) *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. (str. 157–174). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Flury, M., Nyberg, E., & Riecher-Rössler, A. (2010). Domestic violence against women: Definitions, epidemiology, risk factors and consequences. *Swiss Medical Weekly*, 140 (3536). Pridobljeno 9. 3. 2024 s <https://doi.org/10.4414/smw.2010.13099>
- Hardesty, J. L. & Ganong, H. L. (2006). How women make custody decisions and manage co-parenting with abusive former husbands. *Journal of social and personal relationships*, 23(4), 543–563. Pridobljeno 18. 10. 2023 s <https://journals-sagepub-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/10.1177/0265407506065983>
- Hardesty, J. L., Ogolsky, B. G., Raffaelli, M., Whittaker, A., Crossman, K. A., Haselschwerdt, M. L., Mitchell, E. T., & Khaw, L. (2017). Coparenting relationship trajectories: Marital violence linked to change and variability after separation. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 31(7), 844–854. Pridobljeno 29. 3. 2024 s <https://doi.org/10.1037/fam0000323>
- Hardesty, J. L., Ogolsky, B. G., & Akinbode, T. D. (2024). Coparenting and intimate partner violence. *Family Court Review*, 62(1), 131–145. Pridobljeno 2. 4. 2024 s <https://doi.org/10.1111/fcre.12769>
- Horvat, M. & Matko, K. (2016). Oblike pomoči, pristojnosti in organizacije, ki nudijo pomoč ženskam in otrokom – žrtvam nasilja ter delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. V Veselič, Š., Horvat, D. & Plaz, M. (ur.) *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo*

- nasilja*. (str. 243–263). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Ignatov, V. (2004). Institucionalne oblike pomoči žrtvam nasilja. V Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D. & Plaz, M. (ur.) *Psihosocialna pomoč ženskam, otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. (str. 176–180). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Katz, E. (2015). *Surviving together: domestic violence and mother-child relationships*. University of Nottingham. Pridobljeno 3. 6. 2024 s <https://eprints.nottingham.ac.uk/28456/1/FINAL%20Katz%20Thesis%2010.02.2015.pdf>
- Kontelj, M. (2022). *Ženske pogostejše žrtve nasilja tako v partnerskem kot tudi v nepartnerskem odnosu*. Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 6. 5. 2024 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10159>
- Lambert, A. C. (2022). *Co-Parenting After Divorce When Your Ex Was Abusive*. *Psychology today*. Pridobljeno 18. 10. 2023 s <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/mind-games/202210/co-parenting-after-divorce-when-your-ex-was-abusive>
- Lampič, M. & Horvat, D. *Skupina za samopomoč kot oblika pomoči ženskam z izkušnjo nasilja*. V Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D. & Plaz, M. (ur.) *Psihosocialna pomoč ženskam, otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. (str. 204–212). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Mandel, D. & Associates LLC. (b. d.). *Safe engagement of fathers when domestic violence is present: Building a model response to domestic violence within responsible fatherhood programming*. Pridobljeno 2. 4. 2024 s <https://portal.ct.gov/-/media/Fatherhood/reports/SafeEngagementModelPDF.PDF>
- McClennen, C. J. (2010). *Social work and family violence: theories, assessment, and intervention*. New York: Springer Publishing Company.
- McGhee, C. (2015). *Vzgajati ločeno: kako lahko ločeni in razvezani starši vzgojijo srečne in*
- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo. Pridobljeno 17. 4. 2024 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-C11L6WB5>

- Mesec, B. (2009). *Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo, Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo
- Milek Ogrinc, M. (2016). Pristojnosti centrov za socialno delo na področju preprečevanja nasilja v družini. V Veselič, Š., Horvat, D. & Plaz, M. (ur.) *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. (str. 175–189). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Na Varnem. (b. d.). *Vsi viri pomoči*. Pridobljeno 5. 5. 2024 s <https://na-varnem.si/vsi-viri-pomoci/#zrtve-nasilja>
- Nasilje v družini*. Kampanja Nisi okej? Povej naprej. (b. d.). Pridobljeno 4. 1. 2024 s <https://nisiokejpovejnaprej.si/dusevno-zdravje/soocanje-s-tezkimi-zivljenjskimi-situacijami/nasilje-v-druzini/>
- Nasilje v družini - poti do rešitev*. (2004). Ljubljana: Varuh človekovih pravic.
- Ogbe, E., Harmon, S., Van Den Bergh, R., & Degomme, O. (2020). A systematic review of intimate partner violence interventions focused on improving social support and/ mental health outcomes of survivors. *PloS One*, 15(6): e0235177. Pridobljeno 3. 6. 2024 s <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0235177>
- Pels, T., van Rooij, F. B., & Distelbrink, M. (2015). The Impact of Intimate Partner Violence (IPV) on Parenting by Mothers Within an Ethnically Diverse Population in the Netherlands. *Journal of family violence*, 30(8), 1055–1067. Pridobljeno 5. 5. 2024 s <https://doi.org/10.1007/s10896-015-9746-2>
- Plaz, M. (2016). Nasilje nad ženskami v partnerskih in sorodstvenih odnosih. V Veselič, Š., Horvat, D. & Plaz, M. (ur.) *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. (str. 73–91). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Podreka, J. (2017). *Bila si tisto, kar je molčalo: intimnopartnerski umori žensk v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Psychological Violence - Full Report. SafeLives. (b. d.) Pridobljeno 4. 3. 2024 s <https://www.safelivesresearch.org.uk/Comms/Psychological%20Violence%20-%20Full%20Report.pdf>
- Rakovec-Felser Z. (2014). Domestic Violence and Abuse in Intimate Relationship from Public Health Perspective. *Health psychology research*, 2(3). Pridobljeno 4. 3. 2024 s <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4768593/>
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2023–2028*. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (b. d.).

Pridobljeno 10. 1. 2024 s <https://e-uprava.gov.si/.download/edemokracija/datotekaVsebina/603611?disposition=attachme nt>

Sedmak, M. (2006). Nasilje v družinah. V Renner, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. (str. 163–189). Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales; Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Smith Stover, C. & Morgos, D. (2013). Fatherhood and intimate partner violence: Bringing the parenting role into Intervention Strategies. *Professional Psychology Research and Practice* 44 (4), 247–256 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23956491/>

Social Workers Play Key Role in Fight Against Domestic Violence. (b. d.). Touro University Worldwide. Pridobljeno 27. 3. 2024 s <https://www.tuw.edu/school-news/domestic-violence-social-worker/>

Štirn, M., Dimc, M., Miklič, N., Tomažinčič, R. B., & Zemljič, I. (2017). *Psihosocialna Podpora žrtvam nasilja v družini in Nasilja Zaradi Spola: Priročnik*. Ljubljana: ISA institut.

Taylor, E. Z., Conger, D. R. (2017). Promoting Strengths and Resilience in Single-Mother Families. *Child development*, 88 (2). Pridobljeno 18. 10. 2023 s https://www.jstor.org/stable/44250081?saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiJkY2I5NWU1Zi0zZDRhLTQzMjltODA5Mi04ZmIyMGM0MmY2NjIiLCJlbWFpbCI6ImFyMjg5NkZkdHVkZW50LnVuaS1sai5zaSIsImIuc3RpdHV0aW9uSWRzIjpbIjc2NTRjMTU5LTRkYjctNDdjNy1hNTg1LWJmNmNlMGU3Mjc0ZSJdfQ&seq=4

Van Gasse, D., & Mortelmans, D. (2020). Single mothers' perspectives on the combination of motherhood and work. *MDPI*. Pridobljeno 7. 3. 2024 s <https://www.mdpi.com/2076-0760/9/5/85>

What does a domestic violence social worker do? (b. d.). VCU School of Social Work Online Master of Social Work Program Format. Pridobljeno 28. 3. 2023 s <https://onlinesocialwork.vcu.edu/blog/what-does-a-domestic-violence-social-worker-do/>

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008). Uradni list RS, št. 16/08, 68/16, 54/17 – ZSV-H in 196/21 – ZDOsk. Pridobljeno 28. 12. 2023 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5084>

9. PRILOGE

9.1. Vprašalnik

1. Kako bi opisali svoje življenje v tem trenutku?
2. Kako dolgo ste že samostojna mati?
3. Bi rekli, da so s preteklostjo vašega partnerstva oz. družinskega življenja še danes povezani kakšni posebni izzivi?
4. Kako pa se soočate z njimi?
5. Kako je vplivala izkušnja nasilja v družini na vašo vlogo matere?
6. Ste iskali pomoč po izkušnji nasilja. Če ste jo, kje in kako ste jo iskali?
7. Kakšna je vaša izkušnja s sistemi pomoči za matere v vaši situaciji?
8. Ste naleteli na kakšne ovire pri iskanju pomoči? Če ja, na kakšne?
9. Kako bi ocenili učinkovitost obstoječih sistemov pomoči za matere v vaši situaciji? (Kaj je delovalo dobro in kaj ne?)
10. Kako bi po vašem mnenju lahko obstoječi sistemi pomoči bolje podpirali samostojne matere po izkušnji nasilja v družini?
11. Kakšne spremembe bi si želeli/bi predlagali v obstoječih sistemih pomoči?
12. Kakšno vlogo imajo družinski člani in prijatelji pri vašem vsakdanjem življenju? (Na kakšen način so vam v oporo?)
13. Kako doživljate sostarševstvo oz. sodelovanje glede otrok z bivšim partnerjem, ki je bil nasilen?
14. Kako se soočate z izzivi v komunikaciji in sodelovanju z bivšim partnerjem glede otrok?
15. Kaj vam pomaga pri okrevanju in gradnji novega življenja po izkušnji nasilja v družini?
16. Kako se v svoji vlogi ženske in mame počutite danes? Kakšni so vaši načrti in upanje za prihodnost?

9.2. Odprto kodiranje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B1	V redu je. Midve sva zdaj v redu.	V redu počutje	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B2	Skoraj eno leto nazaj, maja 2023 sva se odločili, da odideva od nasilnega partnerja	Odhod od nasilnega partnerja pred enim letom	Odhod	Življenje z nasilnim partnerjem
B3	In sva šle v varno hišo	Odhod v varno hišo	Varna hiša	Sistemi pomoči
B4	In podali prijavo na policiji zaradi nasilja v družini	Podaje prijave zaradi nasilja v družini na policiji	Prijava nasilja	Življenje z nasilnim partnerjem

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B5	Zaenkrat sva še vedno v varni hiši	Se vedno v varni hiši	Namestitev	Trenutna življenjska situacija
B6	Pričakujem pa, da se bova zdaj v naslednjem mesecu izselili in greva v stanovanje, zaenkrat v najem,	Izselitev v najemniško stanovanje	Namestitev	Trenutna življenjska situacija
B7	Na dolgi rok pa imam podpisano pogodbo za nakup nekega stanovanja, ki pa bo lastniško.	Nakup lastniškega stanovanja v prihodnosti	Namestitev	Trenutna življenjska situacija
B8	Prej smo skupaj živeli v hiši,	Preteklo skupno življenje v hiši	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem
B9	Zdaj je situacija taka, da ima hčerka že uvedene stike z očetom preko centra za socialno delo, in izključno samo tam.	Stiki z očetom na centru za socialno delo	Stiki z očetom	Otroci
B10	Enkrat na teden ima stik z očetom,	Tedenski stik z očetom	Stiki z očetom	Otroci
B11	Do sedaj je imela stike štirikrat.	Št rikratni stiki	Stiki z očetom	Otroci
B12	Sicer pa midve živiva v redu, sva zadovoljni, sva si ustvarili neko lepo življenje, mislim lepo v smislu, da živiva v miru, da si ustvariva vsak dan tako kot si želiva.	Mirno in lepo življenje	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B13	Jaz hodim v službo, da si lahko kupiva tiste stvari, ki si želiva.	Delo za uresničitev želja	Služba	Trenutna življenjska situacija
B14	Nimava ravno veliko, ampak imava pa toliko, da si lahko privoščiva tudi kakšen izlet.	Zadostna sredstva za izlete	Služba	Trenutna življenjska situacija
B15	Pa da imava za sprotne stroške, ki nastanejo.	Dovolj sredstev za sprotne stroške	Služba	Trenutna življenjska situacija
B16	Vidim tudi na hčerki, da je zadovoljna z življenjem zdaj, no jaz pa tudi.	Zadovoljstvo z življenjem	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B17	Od maja 2023, torej slabo leto.	Samostojna mati 1 leto	Obdobje samostojnega starševstva	Samostojna mati
B18	On ima prepoved približevanja do obeh,	Prepoved približevanja do obeh	Prepoved približevanja	Izzivi bivšega partnerstva
B19	Sodni postopek za dodelitve starševstva, preživnine in stikov je v teku.	Sodni postopek za družinske zadeve	Sodni postopek	Sostarševstvo po nasilju
B20	Tako da preživnina še ni določena.	Ne določena preživnina	Preživnina	Sostarševstvo po nasilju

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B21	Zaenkrat je sam nakazal neke zneske. Mislim da enkrat 400€ pa enkrat 300€. Po navadi pred sodnimi postopki.	Nakazilo zneskov pred sodnimi postopki	Preživnina	Sostarševstvo po nasilju
B22	Drugače pa pač vse stroške krijem sama	Samostojno kritje stroškov	Stroški	Samostojna mati
B23	Tudi za vrtec.	Kritje stroškov za vrtec	Stroški	Samostojna mati
B24	Tako da zaenkrat mi uspeva.	Uspešno do sedaj	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B25	Morava pa včasih tudi paziti, kaj kupiva, da nama ne zmanjka.	Pazljivost pri stroških	Stroški	Samostojna mati
B26	Ampak mi kot samostojni mami kar gre.	Uspešno samostojno starševstvo	Obdobje samostojnega starševstva	Samostojna mati
B27	Jaz mislim, da imava obe posledice tega nasilja, ki sva ga doživeli.	Posledice nasilja za obe	Posledice nasilja	Izzivi bivšega partnerstva
B28	Jaz sem obiskovala psihoterapije, zato da sem si nekaj opomogla, da sem predelala te situacije.	Obiskovanje psihoterapij	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B29	Tudi hčerka še je vedno vključena v DNK. Enkrat tedensko ima še vedno terapije.	Tedenske terapije za hčerko	Pomoč otrokom	Sistemi pomoči
B30	Sedaj jo bodo vključili tudi v center za duševno zdravje otrok in mladostnikov v lokalnem okolju, kjer živiva.	Vključitev hčerke v center za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Pomoč otrokom	Sistemi pomoči
B31	Tako da ona ima tudi posledice, ki se kažejo predvsem v smislu zaupanja v ljudi in občutek varnosti.	Posledice hčerke na zaupanju in občutku varnosti	Posledice nasilja	Otroci
B32	To je pri njej zelo pomembna stvar, ker ne zaupa ljudem, ki jih ne pozna.	Ne zaupanje nepoznanim ljudem	Posledice nasilja	Otroci
B33	Ne priključi se kar tako nekim skupinam otrok, kot morda kak drug otrok.	Ne priključitev skupinam otrok	Posledice nasilja	Otroci
B34	Če sem jaz zraven, ni težave,	Priključitev ob prisotnosti mame	Posledice nasilja	Otroci
B35	Da bi se pa kar sama tako spontano, se pa ne, je bolj zadržana.	Zadržanost ob priključitvi k otrokom	Posledice nasilja	Otroci
B36	Imava pa tudi to povezavo z bivšim partnerjem glede stikov.	Povezava z bivšim partnerjem glede stikov	Stiki	Sostarševstvo

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B37	Jaz jo bom imela pa tudi ona do njene polnoletnosti oz. Do takrat, ko se ti stiki pač ohranjajo.	Povezava z bivšim partnerjem do konca stikov	Stiki	Sostarševstvo
B38	Tako, da imamo še povezavo.	Ohranjanje povezave	Stiki	Sostarševstvo
B39	Mene ta zadeva kar skrbi za naprej,	Skrb za naprej	Stiki	Sostarševstvo
B40	Ker jaz sem z njim prekinila svoje življenje na nek način,	Prekinitev življenja z bivšim partnerjem	Odhod	Življenje z nasilnim partnerjem
B41	Ona pa bo imela stik še kar nekaj časa	Dolgo trajajoči stik za hčerko	Stiki	Sostarševstvo
B42	In me čakajo izzivi v zvezi s tem.	Izzivi s stiki	Stiki	Sostarševstvo
B43	On namreč ne priznava svoje nasilne narave,	Ne priznavanje nasilne narave	Obnašanje partnerja	Izzivi bivšega partnerstva
B44	Zanika vsa dejanja pred sodišči	Zanikanje pred sodišči	Obnašanje partnerja	Izzivi bivšega partnerstva
B45	In nima uvida v to kaj je delal, kako je dejal, kaj je njemu v redu, kakšen način komunikacije, ogromno ima agresije v sebi	Nezavedanje svojih dejanj	Obnašanje partnerja	Izzivi bivšega partnerstva
B46	In me skrbi za prihodnost hčerke v smislu, ker vem da bo stike imela, kako bo to potekalo, kako bo se ona na to odzivala.	Skrb za prihodnost stikov za hčerko	Stiki v prihodnosti	Sostarševstvo
B47	Z veliko pogovora kar se hčerke tiče, z njo z pogovorom veliko rešujeva.	Reševanje preko pogovora s hčerko	Pogovor	Otroci
B48	Sama pa hodim na psihoterapijo in sem tam vprašala za pomoč.	Obiskovanje psihoterapije	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B49	Rabiva psihološko, strokovno in terapevtsko podporo.	Potreba po celostni podpori	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B50	Vsak dan znova se pojavljajo novi izzivi in nove stvari, ki jih moraš predelati.	Pojavljanje novih izzivov	Novi izzivi	Izzivi bivšega partnerstva
B51	Ko rabim pomoč, prosim zanjo.	Prošnja za pomoč	Iskanje pomoči	Sistemi pomoči
B52	Tudi v varni hiši se s svetovalkami pogovarjam, kadar naletim na neko situacijo, ki je ne znam rešiti, ali pa sem v neki stiski.	Svetovanje v varni hiši v času stisk	Varna hiša	Sistemi pomoči
B53	Sicer morem reči, da se jaz psihološko stabilna, se v redu počutim.	Psihološko stabilna	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B54	So pa stvari, ki jih želim predebatirati. Neke stvari še ostajajo nerazrešene,	Nerazrešene stvari za predebatirati	Iskanje pomoči	Sistemi pomoči

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B55	Ko sem recimo prosila za pomoč pa so čakalne vrste.	Čakalne vrste za pomoč	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B56	Zdaj zaenkrat nisem vključena v nobeno obliko terapije, ker se je moja zaključila.	Trenutno brez terapije	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B57	Pač pripadalo mi je brezplačno 12 oz. 15 terapij.	Omejeno število brezplačnih terapij	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B58	12 sem jih porabila,	Porabljenih 12 terapij	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B59	3 pa sem še obdržala, ker mi je rekla terapevtka, da jih naj obdržim za takrat, ko bodo spet prišli kakšni izzivi, da se bom lahko obrnila na njo.	Prihranjene terapije za prihodnje izzive	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B60	Drugače pa mi zdaj, kaj drugega več ne pripada.	Konec brezplačnih terapij	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B61	Sama pa si žal ne morem privoščiti 50€ za terapijo.	Predrage samoplačniške terapije	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B62	Tako da iščem tudi jaz še kakšne oblike teh terapij, da bi bile brezplačne pa da bi mi tudi terminsko ustrezale.	Iskanje ustreznih terapij	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B63	Ker vem, da zdaj v Ljubljani so neke terapije prek tega društva SOS telefon,	Terapije preko SOS telefona	SOS telefon	Sistemi pomoči
B64	Ampak so ob sredah kar pozno večer in si tega ne morem privoščiti, ker sem sama s hčerko in je nimam kam dati, ona pa mora ob taki uri že iti počasi spat.	Neustrezni časovni termin zaradi skrbi za otroka	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B65	Tako da tega ne morem obiskovati,	Nezmožnost obiskovanja	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B66	Za kakšne druge terapije pa niti ne vem.	Brez informacije za druge terapije	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B67	Obrnila sem se tudi na Društvo Posvet,	Iskanje pomoči pri Društvu Posvet	Iskanje pomoči	Sistemi pomoči
B68	Pa me ne želijo vključiti, zaradi tega, ker sem kot priča oz. Žrtev. Vključena v kazenski postopek in ne želijo imeti v obravnavi nikogar, ki je v postopku.	Izključitev zaradi vključenosti v kazenski postopek	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B69	Pa ne da sem jaz na nasilni strani, ampak sem na strani žrtve.	Vloga žrtve	Nerazumevanje vloge žrtve	Sistemi pomoči
B70	To mi je bilo kar šokantno oz. neprijetno,	Neprijetno presenečenje	Nerazumevanje vloge žrtve	Sistemi pomoči

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B71	Ker take punce smo v kazenskem postopke vključene verjetno zato, ker je bilo res hudo nasilje.	Vključenost v kazenski postopek zaradi hudega nasilja	Nerazumevanje vloge žrtve	Sistemi pomoči
B72	Pa nas zavrnejo iz tega razloga, to mi je bilo kar šokantno in ne razumljivo.	Nerazumevanje zavrnitve	Nerazumevanje vloge žrtve	Sistemi pomoči
B73	Zdaj je tako, da sem mogla prevzeti obe vlogi, ker sem sama z njo.	Prevzemanje obeh starševskih vlog	Obdobje samostojnega starševstva	Samostojna mati
B74	Njemu so dali prepoved približevanja do hčere in do mene,	Prepoved približevanja do obeh	Prepoved približevanja	Izzivi bivšega partnerstva
B75	Tako da sem zdaj sama za vse, kar se sigurno pozna,	Sama za vse	Izzivi	Samostojna mati
B76	Ker se moreš kar dobro organizirati za to, da uspeš vse speljat,	Potreba po organizaciji za uspeh	Izzivi	Samostojna mati
B77	Ker si edini, ki vozi otroka v vrtec in greš po njo, ko moraš pač vse stvari speljati sam tekom dneva.	Vse speljati sama	Izzivi	Samostojna mati
B78	Jaz imam sicer svoje starše,	Prisotnost staršev	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B79	Ampak je mama zelo bolna, tako da se na njo ne morem obračat,	Omejena podpora zaradi bolezni mame	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B80	Oče pa skrbi za njo, da jo vozi na preglede in v bolnico.	Skrb očeta za mamo	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B81	Tako da sem zdaj veliko sama za vse.	Sama za vse	Izzivi	Samostojna mati
B82	Imam sicer še brata,	Prisotnost brata	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B83	Ampak on ima zdaj nosečo ženo, tako da bo imel kmalu majhnega otročka in ga tudi ne morem več toliko obremenjevat, ker imata tudi svojo življenje in neka razdalja je med nami.	Ne obremenjevanje brata zaradi lastnih družinskih obveznosti	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B84	Zdaj bova sicer šle v bližino mojih staršev in brata, ki so v isti hiši,	Preselitev v bližino družine	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B85	Tako da nama bo morda ta najem olajšal stvari.	Olajšanje zaradi najema	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B86	Drugače pa se jaz kot mama v redu sama znajdem,	Samostojnost kot mama	Čustvena doživljanja mater	Samostojna mati
B87	Ker že prej, ko smo bili v družini, nisem imela neke pomoči s strani partnerja pri gospodinjskih opravilih, kuhanju, pri nabavi	Brez pomoči partnerja v času skupnega življenja	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
	stvari za hišo in za jest, pri čemerkoli.			
B88	Že prej sem jo sama vozila tako v vrtec kot na zdravniški pregled,	Samostojno opravljanje obveznosti glede otroka	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem
B89	Tako da neke velike razlike zame ni.	Brez velike razlike	Občutki	Življenje z nasilnim partnerjem
B90	V bistvu je bilo vso breme že prej na meni.	Prevzetje celotnega bremena	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem
B91	Tako da jaz se v redu počutim.	V redu počutje	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B92	Mogoče sva se midve zaradi te izkušnje nasilja in vsega kar je bilo še bolj povezali.	Večja povezanost zaradi izkušnje nasilja	Vpliv izkušnje nasilja na vlogo mame	Samostojna mati
B93	Imava zelo močno vez, zelo lepo, pristno vez,	Močna in pristna vez	Vpliv izkušnje nasilja na vlogo mame	Samostojna mati
B94	Zelo veliko se pogovarjava,	Veliko pogovarjanja	Vpliv izkušnje nasilja na vlogo mame	Samostojna mati
B95	Zelo veliko zaupanja je med nama, ker sva ga mogli nekako vzpostaviti.	Vzpostavitev zaupanja skozi čas	Vpliv izkušnje nasilja na vlogo mame	Samostojna mati
B96	Prej je on zelo razdiral ta odnos med nama,	Razdiranje odnosa s hčerko	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem
B97	Ker me je on napadal, potem pa hčerka ni vedela, kako odreagirati in na katero stran naj se postavi.	Hčerkina zmedenost ob konfliktu	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem
B98	Zdaj pa v bistvu imava tak čist pristen, odprt odnos.	Pristen in odprt odnos	Vpliv izkušnje nasilja na vlogo mame	Samostojna mati
B99	Jaz sem se takrat obrnila na varno hišo,	Iskanje pomoči v varni hiši	Varna hiša	Sistemi pomoči
B100	Dala prijavo na policijo,	Podaja prijave na policijo	Policija	Sistemi pomoči
B101	Pomoč imam pri DNK-ju za hčerko,	Pomoč za hčerko pri DNK-ju	Pomoč otrokom	Sistemi pomoči
B102	Pa tako kot sem rekla, sem jaz imela psihoterapije.	Psihoterapevtska podpora	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B103	Zdaj kakšna druga pomoč so še svetovalke v varni hiši, saj imam z njimi tedenske sestanke,	Tedenski sestanki s svetovalkami v varni hiši	Varna hiša	Sistemi pomoči
B104	Pa upam, da bomo ostale v kontaktu tudi za naprej.	Upanje za ohranjanje	Varna hiša	Sistemi pomoči

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
		kontakta v prihodnosti		
B105	Tudi odvetnika sem dobila kot brezplačno pravno pomoč, hvala bogu, da ta možnost obstaja,	Hvaležnost za brezplačno pravno pomoč	Pravna pomoč	Sistemi pomoči
B106	Ker vse te punce smo vključene v kar nekaj postopkov pred sodišči.	Vključenost v številne postopke pred sodišči	Pravna pomoč	Sistemi pomoči
B107	Jaz sem v kazenskem postopku, zaradi njega pa zaradi prepovedi približevanja po ZPND-ju, pa v družinskem postopku in mi veliko pomeni ta pomoč s strani odvetnika.	Pomembnost odvetniške pomoči v različnih postopkih	Pravna pomoč	Sistemi pomoči
B108	In jaz potem pošljem na sodišče njihovo mnenje glede hčerke, kaj je ta otrok vse doživel, kako se odziva in kakšne posledice ima, na ne vem koliko straneh in mi sodišče to potem zavrne, češ da to ni mnenje psihologa z ustrezno izobrazbo.	Zavrnitev mnenja zaradi pomanjkanja ustrezne izobrazbe	Sodišče	Sistemi pomoči
B109	S tem, da do psihologa ne morem priti, ker sem jo dala v čakalno vrsto že avgusta, pa sva bile prejšnji teden prvič tam.	Dolgo čakanje na psihologa	Psihologinja	Sistemi pomoči
B110	Ta psiholog naju bo zdaj, ko sem povedala, kakšni vse so problemi, le uvrstil v neko vrsto,	Uvrstitev psihologa v čakalno vrsto	Psihologinja	Sistemi pomoči
B111	Ampak saj pravim, da je minilo že 9 mesecev.	Pretek 9 mesecev brez termina	Psihologinja	Sistemi pomoči
B112	Problem je to, da ne prideš na vrsto pri ustreznih organih. To se pravi pri psihologu, ki bi ga ona sigurno rabila.	Težave s pridobitvijo storitev psihologa	Psihologinja	Sistemi pomoči
B113	In potem te dajo pač k neki svetovalki, sodišče pa ne sprejme tega mnenja, češ da ni vredno nič.	Ne sprejemanje mnenja svetovalke	Sodišče	Sistemi pomoči
B114	Zelo dolgo sploh nisem našla te variante, da bom jaz šla preko varne hiše.	Pomoč preko varne hiše	Varna hiša	Sistemi pomoči
B115	Najprej sploh nisem vedela, kako naj odidem iz te situacije.	Negotovost glede izhoda iz situacije	Odhod	Življenje z nasilnim partnerjem
B116	Pri meni je bilo namreč ogromno psihičnega nasilja,	Ogromno psihičnega nasilja	Psihično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem
B117	Ni bilo pa fizičnega nasilja oz. V bistvu je bil, ampak ni bil tako viden v obliki modric, jaz sem	Nevidno fizično nasilje	Fizično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
	imela ogromno vlečenja za lase in udarcev v glavo,			
B118	Ki pa niso bili tako močni, da bi bilo v obliki modric, da bi jaz lahko šla na policijo in rekla, da sem vsa pretolčena.	Pomanjkanje vidnih fizičnih poškodb za prijavo	Fizično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem
B119	Nisem vedela, kako se sploh rešiti iz tega, ker je šlo res za psihično nasilje.	Občutek brezizhodnosti zaradi psihičnega nasilja	Psihično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem
B120	Preden sem jaz prišla do tega, da jaz dejansko lahko uporabim sistem varne hiše, sem rabila eno leto.	Ugotavljanje sistema pomoči varne hiše	Varna hiša	Sistemi pomoči
B121	Ampak sem vseeno imela nekako v glavi, da so varne hiše za primer, ko je ženska tudi v socialni stiski,	Misel o namembnosti varne hiše	Varna hiša	Sistemi pomoči
B122	Ker jaz pa nisem socialni problem, mi smo imeli dosti visoko kvaliteto življenje, živeli smo v hiši, imela sva oba svoje dohodke.	Kvalitetno in finančno stabilno življenje	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem
B123	Mi nismo bili socialni problem, da bi jaz rekla, da nimam kje živeti in da nimam službe.	Stabilna socialna situacija	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem
B124	Jaz sem vse to imela,	Imeti vse	Skupno življenje	Življenje z nasilnim partnerjem
B125	Jaz sem imela samo hudo psihološko situacijo vsak dan, z izredno hudim psihičnim nasiljem na dnevni bazi.	Hudo vsakodnevno psihično nasilje	Psihično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem
B126	In jaz nisem vedela, kaj takrat narediti, dokler ni prišlo do tega, da je meni moj bivši partner začel groziti s pištolo. Takrat sem pa jaz odreagirala, ker sem rekla, da moram nekaj narediti, da to ne gre več nikamor, ker drugače bova obe šli v nebesa.	Reagirajo po grožnji s pištolo	Odhod	Življenje z nasilnim partnerjem
B127	Grozil je tudi, da bo ubil celotno mojo družino, če ne bom delala tako, kot si je on zamislil.	Grožnja z ubojem celotne družine	Psihično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem
B128	Takrat je pa meni bilo že čisto vseeno a mi bo razbil hišo, kot mi je grozil,	Ravnodušnost do groženj s škodo	Občutki	Življenje z nasilnim partnerjem
B129	Ker se enostavno boriš za življenje.	Boj za življenje	Občutki	Življenje z nasilnim partnerjem

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B130	Takrat sem jaz poklicala ta SOS telefon za pomoč	Klic za pomoč na SOS telefon	SOS telefon	Sistemi pomoči
B131	In takrat sem rekla, da bom šla tudi na policijo.	Odhod na policijo	Policija	Sistemi pomoči
B132	Ampak, če bi jaz takrat to že prej vedela, da bi jaz lahko šla v varno hišo že pol leta prej, ker sem bila v nasilnem odnosu, pa bi mogoče tudi to izkoristila pa to nisem vedela.	Hitrejši odhod v varno hišo	Varna hiša	Sistemi pomoči
B133	Tako da ovira je to neznanje oz. Nevednost	Ovira nevednosti	Pomanjkljivosti celotnega sistema	Sistemi pomoči
B134	Ker se vrtiš v začaranem krogu, če živiš v taki stiski, ko veš, da si v tako hudi stiski, pa ne znaš ven, pa tudi noben ti ne more pomagat.	Vrtenje v začaranem krogu	Pomanjkljivosti celotnega sistema	Sistemi pomoči
B135	Jaz imam kolege, ki so odvetniki in starše, ki so visoko izobraženi, pa so se vsi umaknili, ker so se tega človeka izredno bali.	Umik bližnjih zaradi strahu	Umik	Vloga prijateljev in družine
B136	Moji starši so mi sicer stali ob strani,	Podpora staršev	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B137	Da sem jaz bila z njimi v telefonskem kontaktu,	Telefonski kontakt s starši	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B138	Ampak iz mojega življenja so se vsi ljudje umaknili, ker so se bali tega človeka.	Umik bližnjih zaradi strahu	Umik	Vloga prijateljev in družine
B139	On je stopnjeval to nasilje, to je šlo v ne normalo, tega na začetku sploh ni bilo. Najprej je vsake toliko časa znorel, potem pa je bilo to na dnevni bazi.	Stopnjevanje nasilja	Psihično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem
B140	Jaz sem na dnevni bazi jokala od tega, ker me je spsihiral in to trikrat na dan, ne enkrat,	Vsakodnevno jokanje zaradi psihičnega nasilja	Psihično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem
B141	Pa sem drugače zelo stabilna psihično,	Psihično stabilna	Čustvena doživljanja mater	Samostojna mati
B142	Pa nimam težav z lastno samopodobo,	Dobra samopodoba	Čustvena doživljanja mater	Samostojna mati
B143	Pa nimam težav s tem, da me drugi ne bi spoštovali,	Spoštovanje s strani drugih	Čustvena doživljanja mater	Samostojna mati
B144	Pa me je on vseeno sesuval, ker je bilo nenormalno kar je on počel	Psihično uničevanje	Psihično nasilje	Življenje z nasilnim partnerjem
B145	In ne veš, kako iz tega ven.	Negotovost glede izhoda iz situacije	Odhod	Življenje z nasilnim partnerjem
B146	Ko sem se jaz enkrat znašla v varni hiši, sem vsaj začela dihati kot človek.	Olajšanje po vstopu v varno hišo	Varna hiša	Sistemi pomoči

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B147	Zdaj te ovire, ki so, so pač to kar sem vam rekla, da ne prideš na vrsto, ker so te čakalne vrste,	Ovira čakalnih vrst	Pomanjkljivosti celotnega sistema	Sistemi pomoči
B148	Da ni vse brezplačno,	Plačljive storitve	Pomanjkljivosti celotnega sistema	Sistemi pomoči
B149	Ali pa je brezplačno do neke mere, pol naprej si pa plačuj, ampak si tega ne morem privoščiti.	Omejenost brezplačnih storitev	Pomanjkljivosti celotnega sistema	Sistemi pomoči
B150	Včasih so ovire tudi termini, ko bi nekam lahko bil vključen pa ne moreš biti, ker si sam z otrokom in ne veš kam bi ga dal.	Ovira neustreznih terminov	Psihoterapija	Sistemi pomoči
B151	Ker ti rečejo, da pridi na posvet, pa se vprašaš, kam pa naj dam otroka.	Vprašanje varstva otroka	Varstvo otrok	Samostojna mati
B152	Ker tudi v varni hiši, sem bila ves čas opozorjena, da za otroka in njeno varstvo skrbim sama.	Opozorila glede varstva otroka	Varstvo otrok	Samostojna mati
B153	In zdaj če ti nimaš neke družine v ozadju, ali pa da je družina daleč stran, kam boš dal otroka, da boš šla na terapijo ali pa na razgovor za službo, saj jo je marsikatera izgubila in ne more iti na razgovor, ker nima kam dati otroka.	Vprašanje varstva otroka	Varstvo otrok	Samostojna mati
B154	Pa tudi na CSD-ju je problem, ker so stiki v času službe in moram iz službe hoditi in je to veliko breme,	Stiki v času službe	Stiki	Sostarševstvo
B155	Ker se morem potem vsak teden znova z delodajalcem dogovarjati, da moram med delovnim časom hčerko peljati na stike za 1 uro.	Dogovarjanje z delodajalcem	Izzivi	Samostojna mati
B156	Ampak moja odsotnost je 2 uri, ker moram najprej po njo v vrtec, jo peljat tja in jo tam počakat, jo peljat nazaj v vrtec in se potem še vrniti nazaj v službo.	Dlje trajajoča odsotnost v službi	Izzivi	Samostojna mati
B157	In to je zelo neugodno, to je tudi veliki problem.	Neugodna situacija	Izzivi	Samostojna mati
B158	Niti s policijo. Meni so oni res takoj izrekli pripoved približevanja in me takoj zaščitili.	Takojšnja pomoč policije	Policija	Sistemi pomoči
B159	Varna hiša v redu funkcionira, res te usmerjajo, ti pomagajo, ti povejo, kaj lahko izkoristiš, npr. Te brezplačne pravne pomoči, kam se lahko obrneš za terapije, kam se lahko obrneš, če nimaš dohodkov.	Dobro funkcioniranje varne hiše	Varna hiša	Sistemi pomoči

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B160	Dokler ne bo izdana odločba sodišča glede preživitve, moram jaz kriti vse stroške tega otroka sama	Samostojno kritje vseh stroškov otroka	Stroški	Samostojna mati
B161	In to lahko traja zelo dolgo, ker se ti postopki zelo vlečejo.	Zavlačevanje postopkov	Sodišče	Sistemi pomoči
B162	Se pravi, jaz sem prišla v varno hišo maja 2023, še do danes nismo niti na pol poti,	Dolgotrajen proces reševanja	Sodišče	Sistemi pomoči
B163	Nismo imeli niti še enega naroka za družinski postopek v roku slabega leta.	Brez postopka v roku enega leta	Sodišče	Sistemi pomoči
B164	Samo stike so določili z odločbo.	Določitev stikov z odločbo	Sodni postopek	Sostarševstvo po nasilju
B165	Ni tega, da bi bilo nekje določeno, da mora oče vseeno nekaj plačevati za otroka. Ta zadeva ni v redu.	Ne določena preživitve	Preživitve	Sostarševstvo po nasilju
B166	To se pravi, da do odločitve sodišče, mama krije vse stroške.	Kritje vseh stroškov do odločitve sodišča	Stroški	Samostojna mati
B167	In jaz recimo vsak mesec samo vrtca plačam 250€ in to je ogromno.	Visok strošek vrtca	Stroški	Samostojna mati
B168	Poleg tega moreš imeti neko bivališče, kjer moraš plačati najemnino, pa tudi če si nekje na svojem, da si ti lastnik, imaš neke stroške bivanja, moraš kriti vso hrano.	Kritje življenjskih stroškov	Stroški	Samostojna mati
B169	Jaz hvala bogu imam tako plačo, da nekako speljem,	Zadostna plača	Služba	Trenutna življenjska situacija
B170	Ampak mislim, da sem ena redkih, ki imam nekje povprečno plačo, da lahko to sama speljem.	Ena izmed redkih s povprečno plačo	Služba	Trenutna življenjska situacija
B171	Ampak sodišče ne reagira,	Ne reagiranje sodišča	Sodišče	Sistemi pomoči
B172	On zdaj enostavno ne rabi ničesar plačevati zanjo.	Oče ne plačuje ničesar	Preživitve	Sostarševstvo po nasilju
B173	In to je problem obstoječega sistema glede samostojnih mater po izkušnji nasilja.	Problem samostojnih mater po izkušnji nasilja	Pomanjkljivosti celotnega sistema	Sistemi pomoči
B174	On je bil nasilnež, ti si se umaknil,	Umik žrtve nasilja	Odhod	Življenje z nasilnim partnerjem
B175	Zdaj pa vozi vse sam. Zagotovi si bivanje, zrihtaj si plačo in plačuj vse sama za otroka.	Poskrbeti za vse sama	Izzivi	Samostojna mati

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B176	Da se že na začetku določi neka preživnina s strani očeta, magari v pavšalnem znesku, nek vsaj minimalni znesek.	Določitev pavšalnega zneska preživnine	Spremembe	Sistemi pomoči
B177	Zdaj veste, da je v Sloveniji minimalni znesek 150€,	Minimalni znesek preživnine 150€	Preživnina	Sostarševstvo po nasilju
B178	Razen če oče res nima nič dohodkov.	Drugačen znesek za očeta brez dohodkov	Spremembe	Sistemi pomoči
B179	Mamam bi res bilo treba pomagati v smislu glede varstva otroka v varni hiši,	Pomoč pri varstvu otroka	Spremembe	Sistemi pomoči
B180	Da se zagotovi neke prostovoljke, ki bi otroka pazile.	Prostovoljke za varstvo otrok	Spremembe	Sistemi pomoči
B181	Družina ima zelo pomembno vlogo	Pomembna vloga družine	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B182	Nasilneži te izolirajo	Izoliranje s strani nasilnežev	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B183	In tudi mene je partner izoliral od vseh ljudi, ki sem jih imela rada.	Izoliranje od bližnjih ljudi	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B184	Zelo izgubiš kontakt,	Izguba kontakta	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B185	Na nek način te prepriča da nikogar ne rabiš.	Prepričanje v izolacijo	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B186	Pa zakaj se ti s to prijateljico dobivaš, ker ona je itak neumna itd.	Opazke glede prijateljic	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B187	In potem se nimaš želje z ljudmi dobiti.	Izguba želje po druženju	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B188	Itak ti reče, da on ti ne bo vmes otroka pazil, ko boš ti s prijateljico.	Onemogočanje druženja zaradi otroka	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B189	In potem enostavno se ti stiki zelo okrnijo, takrat ko si še z njim.	Okrnitev stikov	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B190	Meni je sicer družina ves čas stala ob strani,	Neprestana podpora družine	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B191	Ampak, saj tako kot sem rekla je bilo to bolj po telefonu že na koncu	Podpora družine po telefonu	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B192	In kar so uspeli videt otroka, ker moja dva starša sta vseeno hotela videti svojo vnukinjo.	Videvanje vnukinje	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B193	Imela sta kar hude težave s tem, ker je bilo to zelo nadzorovano, samo ob določenih terminih in omejen čas.	Nadzorovanje stikov z vnukinjo	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B194	To je bilo grozno, ker otroka nisem smela peljati k staršema, kadar sem hotela	Omejevanje stikov z družino	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B195	In nisem jima smela dovoliti, da jo peljeta na sprehod.	Omejevanje aktivnosti z otrokom	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B196	Ko sva bili midve v varni hiši, sva se zagotovo povezali s prijatelji in družino,	Povezava z bližnjimi v času bivanja v varni hiši	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B197	S tem da takrat te je pa spet strah, zaradi tega, ker ne veš, na koga se bo on spraval.	Strah pred nasiljem nad bližnjimi	Nasilje nad bližnjimi	Življenje z nasilnim partnerjem
B198	Lahko se spravi tudi na druge, ker tebe in otroka ne najde.	Možnost nasilja nad drugimi	Nasilje nad bližnjimi	Življenje z nasilnim partnerjem
B199	Zato pa jih rajši pustiš na miru, zaradi tega, da ne bi njim grozil ali se na njih spraval ali pa jih celo zasledoval in zato se tudi z njimi nisem dobivala kar nekaj časa.	Ne dobivanje z bližnjimi zaradi varnosti	Nasilje nad bližnjimi	Življenje z nasilnim partnerjem
B200	Jaz par mesecev nisem videla nobenega, pa tudi slišali se nismo veliko.	Brez nekaj mesečnih stikov	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B201	Jaz tudi v službo nisem šla 3 mesece.	Trimesečni izostanek iz službe	Izolacija	Življenje z nasilnim partnerjem
B202	Potem smo pa počasi vzpostavili to mrežo.	Ponovno vzpostavljanje stikov	Podpora bližnjih	Vloga prijateljev in družine
B203	Potem smo pa počasi začeli te stike s prijatelji in družino krepit.	Krepitev stikov z bližnjimi	Podpora bližnjih	Vloga prijateljev in družine
B204	Tako da če drugega ne, je to močna psihološka podpora.	Močna psihološka podpora bližnjih	Podpora bližnjih	Vloga prijateljev in družine
B205	Da veš, da imaš nekoga, da lahko nekoga pokličeš in da veš, da je nekomu mar.	Občutek podpore v stiski	Podpora bližnjih	Vloga prijateljev in družine
B206	Ni pa velika podpora v smislu varstva in tega, ker se bojiš.	Pomanjkanje podpore pri varstvu zaradi strahu	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B207	Jaz nisem upala hčerke pustiti pri starših.	Strah pustiti otroka pri starših	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B208	Sedaj po desetih mesecih pa jo upam pustiti pri starših v varstvu, ampak še to ne preveč, iz razlogov, ki sem jih našela.	Previdnost pri dajanju otroka v varstvo	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B209	Tako da iz strani družine in prijateljev gre predvsem za čustveno podporo	Čustvena podpora bližnjih	Podpora bližnjih	Vloga prijateljev in družine
B210	In pa mogoče tudi za materialno,	Materialna podpora bližnjih	Podpora bližnjih	Vloga prijateljev in družine
B211	Če ti starši pomagajo, da se postaviš finančno na noge, tako kot so tudi meni pomagali.	Finančna pomoč staršev	Podpora družine	Vloga prijateljev in družine
B212	Zdaj v bistvu ni sodelovanja in ni sostarševstva, ker ima on pripoved približevanja še nekaj mesecev.	Brez sostarševstva zaradi prepovedi približevanja	Ni sostarševstva	Sostarševstvo po nasilju
B213	Tako, da midva nimava nobenega stika.	Brez stika z bivšim partnerjem	Ni sostarševstva	Sostarševstvo po nasilju
B214	Edina stvar zdaj je bila, ko je pač hčerka imela te 4 stike, ki so bili z odločbo določeni.	Uvedba stikov določenih z odločbo	Stiki	Sostarševstvo po nasilju
B215	Ampak jaz tudi tam nimam stika z njim. Jaz otroka pustim pred sobo za stike, se umaknem in pridem po njo. Jaz sicer tam počakam, da ona zaključi stik, ker za eno uro se ne splača, da se jaz vozim sem in tja, ampak se z njim ne srečam.	Brez stika z bivšim partnerjem na predaji stikov	Stiki	Sostarševstvo po nasilju
B216	Sostarševstva pa ni,	Brez sostarševstva	Ni sostarševstva	Sostarševstvo po nasilju
B217	Ampak se na dolgi rok bojim, da bo zelo nagajal pri teh stikih,	Strah pred težavami pri dolgoročnih stikih	Stiki v prihodnosti	Sostarševstvo po nasilju
B218	Da otroka ne bo pripeljal ob dogovorjenem terminu, ki bo sicer sodno določen, da ga ne bo odpeljal takrat, ko je treba,	Neupoštevanje dogovorjenih terminov	Stiki v prihodnosti	Sostarševstvo po nasilju
B219	Da bo kratka en kup problemov.	Pričakovanje težav	Stiki v prihodnosti	Sostarševstvo po nasilju
B220	To me zelo skrbi, ker on uživa v tem, da mi nagaja.	Skrb zaradi nagajanja bivšega partnerja	Stiki v prihodnosti	Sostarševstvo po nasilju
B221	In to po šlo na račun mene in otroka in moje dobre volje ter energije.	Izčrpanost zaradi negativnih vplivov	Čustvena doživljanja mater	Samostojna mati
B222	Zaenkrat ni večjih izzivov,	Brez izzivov	Izzivi	Sostarševstvo po nasilju

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B223	Zato ker tako kot sem rekla sostarševstva ni	Brez sostarševstva	Ni sostarševstva	Sostarševstvo po nasilju
B224	In midva ne komunicirava,	Ni komuniciranja	Komunikacija	Sostarševstvo po nasilju
B225	Ampak se bojim, kako bo v prihodnosti, če se ne bo želel dogovarjati.	Strah glede dogovarjanja v prihodnosti	Stiki v prihodnosti	Sostarševstvo po nasilju
B226	Predvsem to, da živim v miru, to mi najbolj pomaga.	Koristi miru za dobro počutje	Mir	Okrevanje po nasilju v družini
B227	Saj se mogoče čudno sliši, ampak ko človek gre čez tako težko izkušnjo nasilja, mu največ pomeni mir.	Velik pomen miru po izkušnji nasilja	Mir	Okrevanje po nasilju v družini
B228	Da živiš v miru,	Živeti v miru	Mir	Okrevanje po nasilju v družini
B229	Da lahko greš spat v miru, da spiš takrat, ko si želiš	Možnost mirnega spanca	Mir	Okrevanje po nasilju v družini
B230	In da vstaneš takrat, ko si želiš.	Svoboda pri izbiri časa zbujanja	Mir	Okrevanje po nasilju v družini
B231	Tako da meni že to veliko pomeni, da lahko spim normalno	Velik pomen mirnega spanca	Mir	Okrevanje po nasilju v družini
B232	In da ne doživljam vedno znova tega nasilja. To mi najbolj pomaga.	Pomoč ne doživljanja nasilja	Mir	Okrevanje po nasilju v družini
B233	Od tukaj naprej pa sem jaz zelo dobrovoljen in optimističen človek,	Preobrat v dobrovoljnost in optimizem	Krepitev sebe	Okrevanje po nasilju v družini
B234	Ki si znam zelo lepo organizirati življenje.	Organizacija lepega življenja	Življenje	Okrevanje po nasilju v družini
B235	Tako da midve res imava lepo življenje lahko rečem.	Zadovoljstvo z življenjem	Življenje	Okrevanje po nasilju v družini
B236	Sigurno pa pomaga tudi podpora družine in prijateljev, tako finančna in čustvena.	Pomoč podpore bližnjih	Podpora bližnjih	Vloga prijateljev in družine
B237	O super, mislim res. Kot ženska sem zdaj enostavno spet to kar sem bila prej.	Občutek povrnitve ženstvenosti	Krepitev sebe	Okrevanje po nasilju v družini
B238	Imam želje,	Želje	Pričakovanja za prihodnost	Okrevanje po nasilju v družini
B239	Imam cilje,	Cilji	Pričakovanja za prihodnost	Okrevanje po nasilju v družini
B240	Vem, kdo sem	Poznavanje sebe	Krepitev sebe	Okrevanje po nasilju v družini
B241	In se počutim čisto v redu, ne glede na to, da zdaj nisem v nobeni zvezi.	V redu počutje kot samska oseba	Krepitev sebe	Okrevanje po nasilju v družini

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B242	Pa to ne pomeni, da zavračam kakršnokoli zvezo v prihodnosti, ampak bi bila zelo previdna, da se ne zapletam.	Previdnost pri novih zvezah	Nova zveza	Okrevanje po nasilju v družini
B243	Bi mogla res začutiti, da je človek tak, da bom lahko kar sem in da bom živela še naprej v miru tako kot zdaj.	Občutek sprejetosti pri novem partnerju	Nova zveza	Okrevanje po nasilju v družini
B244	Kar se vloge mame tiče, sem tudi čisto zadovoljna.	Zadovoljstvo z vlogo mame	Vloga mame	Okrevanje po nasilju v družini
B245	Saj pravim, da imava lep odnos s hčerko	Lep odnos s hčerko	Vloga mame	Okrevanje po nasilju v družini
B246	In tudi če nima očeta, je nama čisto okej.	Dobro počutje brez očeta	Počutje otrok	Otroci
B247	Nimava občutka, da sva nekje same na tem svetu	Občutek povezanosti in podpore	Vloga mame	Okrevanje po nasilju v družini
B248	In čisto okej se počutim.	V redu počutje	Trenutno počutje	Trenutna življenjska situacija
B249	Za prihodnost pa si želim, da si bova ustvarili neko novo življenje	Želja po ustvarjanju novega življenja	Pričakovanja za prihodnost	Okrevanje po nasilju v družini
B250	In da prereževa s preteklostjo.	Prekinitev vezi s preteklostjo	Krepitev sebe	Okrevanje po nasilju v družini
B251	Pa ne da prereževa na način, da to ne predelava, ampak na način, da to predelava in greva potem naprej	Predelava preteklosti kot korak naprej	Krepitev sebe	Okrevanje po nasilju v družini
B252	In da na tem znanju in vedenju, ki ga imava, gradiva naprej	Gradnja naprej na novem znanju	Krepitev sebe	Okrevanje po nasilju v družini
B253	Tako da imava veliko upanja in načrtov za naprej.	Upanje in načrti za prihodnost	Pričakovanja za prihodnost	Okrevanje po nasilju v družini
B254	Meni veliko pomeni, da je hčerka zadovoljna in da jo vidim nasmejano.	Pomen hčerkinega zadovoljstva	Pričakovanja za prihodnost	Okrevanje po nasilju v družini
B255	To mi je najbolj pomembno, da sem jaz nasmejana in da je ona nasmejana.	Pomen dobrega počutja	Pričakovanja za prihodnost	Okrevanje po nasilju v družini

9.3. Osnovno kodiranje

Trenutna življenjska situacija:

- Trenutno počutje
 - V redu počutje (B1, B91, B248)
 - Mirno in lepo življenje (B12)
 - Zadovoljstvo z življenjem (B16)
 - Uspešno do sedaj (B24)
 - Potreba po celostni podpori (B49)
 - Psihološko stabilna (B53)
 - Olajšanje zaradi najema (B85)
- Namestitev
 - Se vedno v varni hiši (B5)
 - Izselitev v najemniško stanovanje (B6)
 - Nakup lastniškega stanovanja v prihodnosti (B7)
- Služba
 - Delo za uresničitev želja (B13)
 - Zadostna sredstva za izlete (B14)
 - Dovolj sredstev za sprotne stroške (B15)
 - Zadostna plača (B169)
 - Ena izmed redkih s povprečno plačo (B170)

Samostojna mati:

- Obdobje samostojnega starševstva
 - Samostojna mati 1 leto (B17)
 - Uspešno samostojno starševstvo (B26)
 - Prevzemanje obeh starševskih vlog (B73)
- Čustvena doživljanja mater
 - Samostojnost kot mama (B86)
 - Psihično stabilna (B141)
 - Dobra samopodoba (B142)
 - Spoštovanje s strani drugih (B143)
 - Izčrpanost zaradi negativnih vplivov (B221)
- Stroški
 - Samostojno kritje stroškov (B22)
 - Kritje stroškov za vrtec (B23)
 - Pazljivost pri stroških (B25)
 - Samostojno kritje vseh stroškov otroka (B160)
 - Kritje vseh stroškov do odločitve sodišča (B166)

- Visok strošek vrtca (B167)
- Kritje življenjskih stroškov (B168)
- Izzivi
 - Sama za vse (B75, B81)
 - Potreba po organizaciji za uspeh (B76)
 - Vse speljati sama (B77)
 - Dogovarjanje z delodajalcem (B155)
 - Dlje trajajoča odsotnost v službi (B156)
 - Neugodna situacija (B157)
 - Poskrbeti za vse sama (B175)
- Varstvo otrok
 - Vprašanje varstva otroka (B151, B153)
 - Opozorila glede varstva otroka (B152)
- Vpliv izkušnje nasilja na vlogo mame
 - Večja povezanost zaradi izkušnje nasilja (B92)
 - Močna in pristna vez (B93)
 - Veliko pogovarjanja (B94)
 - Vzpostavitev zaupanja skozi čas (B95)
 - Pristen in odprt odnos (B98)

Življenje z nasilnim partnerjem:

- Psihično nasilje
 - Ogromno psihičnega nasilja (B116)
 - Občutek brezizhodnosti zaradi psihičnega nasilja (B119)
 - Hudo vsakodnevno psihično nasilje (B125)
 - Grožnja z ubojem celotne družine (B127)
 - Stopnjevanje nasilja (B138)
 - Vsakodnevno jokanje zaradi psihičnega nasilja (B140)
 - Psihično uničevanje (B144)
- Fizično nasilje
 - Nevidno fizično nasilje (B117)
 - Pomanjkanje vidnih fizičnih poškodb za prijavo (B118)
- Izolacija
 - Izoliranje s strani nasilnežev (B182)
 - Izoliranje od bližnjih ljudi (B183)
 - Izguba kontakta (B184)
 - Prepričanje v izolacijo (B185)
 - Opazke glede prijateljic (B186)
 - Izguba želje po druženju (B187)
 - Onemogočanje druženja zaradi otroka (B188)

- Okrnitev stikov (B189)
- Nadzorovanje stikov z vnukinjo (B193)
- Omejevanje stikov z družino (B194)
- Omejevanje aktivnosti z otrokom (B195)
- Brez nekaj mesečnih stikov (B200)
- Trimesečni izostanek iz službe (B201)
- Nasilje nad bližnjimi
 - Strah pred nasiljem nad bližnjimi (B197)
 - Možnost nasilja nad drugimi (B198)
 - Ne dobivanje z bližnjimi zaradi varnosti (B199)
- Odhod
 - Odhod od nasilnega partnerja pred enim letom (B2)
 - Prekinitev življenja z bivšim partnerjem (B40)
 - Negotovost glede izhoda iz situacije (B115, B145)
 - Reagiranje po grožnji s pištolo (B126)
 - Umik žrtve nasilja (B174)
- Prijava nasilja
 - Podaje prijave zaradi nasilja v družini na policiji (B4)
- Občutki
 - Brez velike razlike (B89)
 - Ravnodušnost do groženj s škodo (B128)
 - Boj za življenje (B129)
- Skupno življenje
 - Preteklo skupno življenje v hiši (B8)
 - Brez pomoči partnerja v času skupnega življenja (B87)
 - Samostojno opravljanje obveznosti glede otroka (B88)
 - Prevzetje celotnega bremena (B90)
 - Razdiranje odnosa s hčerko (B96)
 - Hčerkina zmedenost ob konfliktu (B97)
 - Kvalitetno in finančno stabilno življenje (B122)
 - Stabilna socialna situacija (B123)
 - Imeti vse (B124)

Izzivi bivšega partnerstva:

- Obnašanje partnerja
 - Ne priznavanje nasilne narave (B43)
 - Zanikanje pred sodišči (B44)
 - Nezavedanje svojih dejanj (B45)
- Posledice nasilja
 - Posledice nasilja za obe (B27)

- Novi izzivi
 - Pojavljanje novih izzivov (B50)
- Prepoved približevanja
 - Prepoved približevanja do obeh (B18, B74)

Sistemi pomoči:

- Iskanje pomoči
 - Prošnja za pomoč (B51)
 - Nerazrešene stvari za predebatirati (B54)
 - Iskanje pomoči pri Društvu Posvet (B67)
- Psihoterapija
 - Obiskovanje psihoterapij (B28, B48)
 - Porabljenih 12 terapij (B58)
 - Prihranjene terapije za prihodnje izzive (B59)
 - Iskanje ustreznih terapij (B62)
 - Psihoterapevtska podpora (B102)
 - Čakalne vrste za pomoč (B55)
 - Trenutno brez terapije (B56)
 - Omejeno število brezplačnih terapij (B57)
 - Konec brezplačnih terapij (B60)
 - Predrage samoplačniške terapije (B61)
 - Neustrezni časovni termin zaradi skrbi za otroka (B64)
 - Nezmožnost obiskovanja (B65)
 - Brez informacije za druge terapije (B66)
 - Izključitev zaradi vključenosti v kazenski postopek (B68)
 - Ovira neustreznih terminov (B150)
- Pomoč otrokom
 - Tedenske terapije za hčerko (B29)
 - Vključitev hčerke v center za duševno zdravje otrok in mladostnikov (B30)
 - Pomoč za hčerko pri DNK-ju (B101)
- Policija
 - Podaja prijave na policijo (B100)
 - Odhod na policijo (B131)
 - Takojšnja pomoč policije (B158)
- Varna hiša
 - Odhod v varno hišo (B3)
 - Svetovanje v varni hiši v času stisk (B52)
 - Iskanje pomoči v varni hiši (B99)
 - Tedenski sestanki s svetovalkami v varni hiši (B103)
 - Upanje za ohranjanje kontakta v prihodnosti (B104)

- Pomoč preko varne hiše (B114)
- Ugotavljanje sistema pomoči varne hiše (B120)
- Misel o namembnosti varne hiše (B121)
- Hitrejši odhod v varno hišo (B132)
- Olajšanje po vstopu v varno hišo (B146)
- Dobro funkcioniranje varne hiše (B159)
- Sodišče
 - Zavrnitev mnenja zaradi pomanjkanja ustrezne izobrazbe (B108)
 - Ne sprejemanje mnenja svetovalke (B113)
 - Zavlačevanje postopkov (B161)
 - Dolgotrajen proces reševanja (B162)
 - Brez postopka v roku enega leta (B163)
 - Ne reagiranje sodišča (B171)
- Psihologinja
 - Dolgo čakanje na psihologa (B109)
 - Uvrstitev psihologa v čakalno vrsto (B110)
 - Pretek 9 mesecev brez termina (B111)
 - Težave s pridobitvijo storitev psihologa (B112)
- Pravna pomoč
 - Hvaležnost za brezplačno pravno pomoč (B105)
 - Vključenost v številne postopke pred sodišči (B106)
 - Pomembnost odvetniške pomoči v različnih postopkih (B107)
- SOS telefon
 - Terapije preko SOS telefona (B63)
 - Klic za pomoč na SOS telefon (B130)
- Nerazumevanje vloge žrtve
 - Vloga žrtve (B69)
 - Neprijetno presenečenje (B70)
 - Vključenost v kazenski postopek zaradi hudega nasilja (B71)
 - Nerazumevanje zavrnitve (B72)
- Pomanjkljivosti celotnega sistema
 - Ovira nevednosti (B133)
 - Vrtenje v začaranem krogu (B134)
 - Ovira čakalnih vrst (B147)
 - Plačljive storitve (B148)
 - Omejenost brezplačnih storitev (B149)
 - Problem glede samostojnih mater po izkušnji nasilja (B173)
- Spremembe
 - Določitev pavšalnega zneska preživnine (B176)
 - Drugačen znesek za očeta brez dohodkov (B178)

- Pomoč pri varstvu otroka (B179)
- Prostovoljke za varstvo otrok (B180)

Otroci:

- Stiki z očetom
 - Stiki z očetom na centru za socialno delo (B9)
 - Tedenski stik z očetom (B10)
 - Št rikratni stiki (B11)
- Pogovor
 - Reševanje preko pogovora s hčerko (B47)
- Počutje otrok
 - Dobro počutje brez očeta (B246)
- Posledice nasilja
 - Posledice hčerke na zaupanju in občutku varnosti (B31)
 - Ne zaupanje nepoznanim ljudem (B32)
 - Ne priključitev skupinam otrok (B33)
 - Priključitev ob prisotnosti mame (B34)
 - Zadržanost ob priključitvi k otrokom (B35)

Vloga prijateljev in družine:

- Podpora družine
 - Prisotnost staršev (B78)
 - Omejena podpora zaradi bolezni mame (B79)
 - Skrb očeta za mamo (B80)
 - Prisotnost brata (B82)
 - Ne obremenjevanje brata zaradi lastnih družinskih obveznosti (B83)
 - Preselitev v bližino družine (B84)
 - Podpora staršev (B136)
 - Telefonski kontakt s starši (B137)
 - Pomembna vloga družine (B188)
 - Neprestana podpora družine (B190)
 - Podpora družine po telefonu (B191)
 - Videvanje vnukinje (B192)
 - Povezava z bližnjimi v času bivanja v varni hiši (B196)
 - Pomanjkanje podpore pri varstvu zaradi strahu (B206)
 - Strah pustiti otroka pri starših (B207)
 - Previdnost pri dajanju otroka v varstvo (B208)
 - Finančna pomoč staršev (B211)
- Umik
 - Umik bližnjih zaradi strahu (B135, B138)

- Podpora bližnjih
 - Ponovno vzpostavljanje stikov (B202)
 - Krepitev stikov z bližnjimi (B203)
 - Močna psihološka podpora bližnjih (B204)
 - Občutek podpore v stiski (B205)
 - Čustvena podpora bližnjih (B209)
 - Materialna podpora bližnjih (B210)
 - Pomoč podpore bližnjih (B236)

Sostarševstvo po nasilju:

- Ni sostarševstva
 - Brez sostarševstva zaradi prepovedi približevanja (B212)
 - Brez stika z bivšim partnerjem (B213)
 - Brez sostarševstva (B216, B223)
- Komunikacija
 - Ni komuniciranja (B224)
- Stiki
 - Povezava z bivšim partnerjem glede stikov (B36)
 - Povezava z bivšim partnerjem do konca stikov (B37)
 - Ohranjanje povezave (B38)
 - Skrb za naprej (B39)
 - Dolgo trajajoči stik za hčerko (B41)
 - Izzivi s stiki (B42)
 - Stiki v času službe (B154)
 - Uvedba stikov določenih z odločbo (B214)
 - Brez stika z bivšim partnerjem na predaji stikov (B215)
- Stiki v prihodnosti
 - Skrb za prihodnost stikov za hčerko (B46)
 - Strah pred težavami pri dolgoročnih stikih (B217)
 - Neupoštevanje dogovorjenih terminov (B218)
 - Pričakovanje težav (B219)
 - Skrb zaradi nagajanja bivšega partnerja (B220)
 - Strah glede dogovarjanja v prihodnosti (B225)
- Sodni postopek
 - Sodni postopek za družinske zadeve (B19)
 - Določitev stikov z odločbo (B164)
- Preživnina
 - Ne določena preživnina (B20, B165)
 - Nakazilo zneskov pred sodnimi postopki (B21)
 - Oče ne plačuje ničesar (B172)

- Minimalni znesek preživitve 150€ (B177)
- Izzivi
 - Brez izzivov (B222)

Okrevanje po nasilju v družini:

- Krepitev sebe
 - Preobrat v dobrovoljnost in optimizem (B233)
 - Občutek povrnitve ženstvenosti (B237)
 - Poznavanje sebe (B240)
 - V redu počutje kot samska oseba (B241)
 - Prekinitev vezi s preteklostjo (B250)
 - Predelava preteklosti kot korak naprej (B251)
 - Gradnja naprej na novem znanju (B252)
- Vloga mame
 - Zadovoljstvo z vlogo mame (B244)
 - Lep odnos s hčerko (B245)
 - Občutek povezanosti in podpore (B247)
- Mir
 - Koristi miru za dobro počutje (B226)
 - Velik pomen miru po izkušnji nasilja (B227)
 - Živeti v miru (B228)
 - Možnost mirnega spanca (B229)
 - Svoboda pri izbiri časa zbujanja (B230)
 - Velik pomen mirnega spanca (B231)
 - Pomoč ne doživljanja nasilja (B232)
- Življenje
 - Organizacija lepega življenja (B234)
 - Zadovoljstvo z življenjem (B235)
- Nova zveza
 - Previdnost pri novih zvezah (B242)
 - Občutek sprejetosti pri novem partnerju (B243)
- Pričakovanja za prihodnost
 - Želje (B238)
 - Cilji (B239)
 - Želja po ustvarjanju novega življenja (B249)
 - Upanje in načrti za prihodnost (B253)
 - Pomen hčerkinega zadovoljstva (B254)
 - Pomen dobrega počutja (B255)